

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	v
TABLoların LİSTESİ.....	vii
ÖNSÖZ.....	viii
<i>ÖZET.....</i>	<i>ix</i>
ABSTRACT.....	x
GİRİŞ – ARAŞTIRMANIN AMACI.....	1
1. TURİZM OLGUSU.....	3
1.1 Turizm Kavramı.....	3
1.2 Turizmin Tarihçesi.....	4
1.3 Turizm Talebinde Değişmeler.....	6
1.4 Bölgeye Yönelik Turizm Talebi	8
1.5 Turizmin Bölgesel Gelişime Etkisi.....	9
1.6 Dünya’da Turizm.....	10
1.7 Turizmin Türkiye Ekonomisindeki Yeri.....	10
1.8 Türkiye’de Turizmin Zenginleştirilmesi.....	11
2. DOĞA VE KÜLTÜR VARLIKLARININ KORUNMASI	14
2.1 Doğa ve Kültür Varlıklarını Koruma Gereklere.....	14
2.2 Koruma Kavramının Tarihçesi.....	14
2.2.1 2. Dünya Savaşı Öncesi.....	14
2.2.2 İkinci Dünya Savaşı Dönemi.....	17
2.3 Günümüzde Türkiye’deki Koruma Kavramı.....	18
2.4 Tarihi Çevrede Yapılaşma.....	20
2.5 Tarihi Çevreden Örnekler.....	22

3. KENTİN TANIMI.....	25
3.1 Kentsel Yapı Kavramı.....	25
3.2 Kent İmajının Belirlenmeye Çalışılması.....	27
3.3 Kent Yapısının Çözümlemesi.....	29
3.4 Kentsel Turizm Olgusu.....	30
3.5 Kent Turizm Bileşkesi.....	33
3.6 Kent Turizm Bileşkesinde Kentin Dönüşümü.....	33
3.7 Kentsel Turizm ve Kentsel İmaj.....	34
3.8 Kentsel Turizm ve Koruma İlişkisi.....	35
4. AYVALIK SİT BÖLGESİNİN İRDELENMESİ.....	36
4.1 Ayvalık'ın Seçilme Gerekçesi.....	36
4.2 Ayvalık'ın Konumu ve Çevre ile Bağlantıları.....	37
4.3 Ayvalık'ın Coğrafi Yapısı.....	39
4.4 Tarihsel Gelişim Süreci İçerisinde Ayvalık.....	40
4.5 Ayvalık'ın Ekonomik Yapısı.....	45
4.6 Ayvalık Ekonomisinin Kentsel Gelişime Etkisi.....	45
4.7 Ayvalık'ın Sosyo – Kültürel Yapısı.....	47
4.8 Balıkesir Bölgesi'ndeki Turizm Potansiyeli.....	48
4.9 Ayvalık Tarihi Kentinin Bölgeleri.....	53
4.9.1 Ayvalık'ın Ana Aklarına Göre Ayrılması.....	55
4.9.2 Ayvalık Kentsel Dokusunu Oluşturan Özellikler.....	61
4.10 Ayvalık Kentsel Sit Alanının Sahil Kesimini Oluşturan Mekanların Analizi.....	73
4.10.1 Konut – Özel Mekan.....	73
4.10.2 Bahçeler.....	76

4.10.3	Sokak.....	76
4.10.4	Meydan – Kamusal Mekan.....	78
4.10.5	Sahil Kesimi.....	78
5. GURME TURİZMİNE GİRDİ OLARAK ZEYTİN.....		80
5.1	Günlük Hayatımızda Zeytinin Yeri.....	81
5.2	Dünya’da Zeytinin yeri.....	84
5.3	Dünya’ dan Gurme Turizmi Örnekleri.....	85
6. AYVALIK KENTİNDE İRDELENEN BAŞLIKLAR SONUCUNDA TURİZM KONUSUNDAKİ GİRDİLER.....		88
6.1	Kent Çözümlemesinden Elde Edinilen Girdiler.....	89
6.2	Sosyo – Kültürel Etkileri.....	96
6.3	Ayvalık’taki Turizm Alternatifleri.....	97
6.4	Mekansal ve Mimari Öneriler.....	99
6.5	Sahil Kesimine Öneri.....	103
6.6	Turizm Alternatiflerinin Kente Girdileri.....	105
7.SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....		108
KAYNAKLAR.....		116
EKLER.....		119
ÖZGEÇMİŞ.....		122

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 4.1 Ayvalık ve yakın çevresi.....	36
Şekil 4.2 Ayvalık ve yakın çevresi.....	36
Şekil 4.3 Ayvalık, Cunda Adası ve çevre adalar.....	38
Şekil 4.4 Cumhuriyet öncesi yerleşim planı.....	41
Şekil 4.5 Cumhuriyet sonrası yerleşim planı.....	42
Şekil 4.6 Ayvalık'ta nirengi noktaları.....	44
Şekil 4.7 Ayvalık Caddeleri ve bölgeleri.....	52
Şekil 4.8 Ayvalık Kıyı Bölgesi.....	53
Şekil 4.9 Ayvalık Orta Bölge.....	56
Şekil 4.10 Ayvalık 1. Tepe Bölgesi.....	57
Şekil 4.11 Ayvalık 2. Tepe Bölgesi.....	58
Şekil 4.12 Ayvalık'ta bulunan yapı adalarının tipolojileri.....	66
Şekil 4.13 Kato Panaya Kilisesi silüet çalışması.....	68
Şekil 4.14 Ayvalık'ta silüet çalışması.....	73
Şekil 4.15 Ayvalık'ta görülen plan tipleri.....	73
Şekil 4.16 Ayvalık silüet çalışması.....	76
Şekil 5.1 Floransa'da gurme turizminin yapıldığı yerler.....	85
Şekil 5.2 Villa Sonoma, İtalya.....	85
Şekil 5.3 Pittnauer Şaraphanesi kolaj çalışması.....	86
Şekil 5.4 Erwin Sabathi Şaraphanesi kolaj çalışması.....	87
Şekil 6.1 Doku ve sokak örüntülerinin kilise odaklı gelişimleri.....	91
Şekil 6.2 Ayvalık'ta meydanlar ve ikincil kesişim noktaları.....	92
Şekil 6.3 Ayvalık'ta bulunan kiliselerin adları ve ana yollara bağlantı noktaları.....	93
Şekil 6.4 Kilise – Kıyı ilişkisi.....	93
Şekil 6.5 Taksiyarsis Kilisesi ve yakın çevresi.....	94
Şekil 6.6 Kato Panaya Kilisesi ve yakın çevresi.....	95
Şekil 6.7 Ayvalık'ta kentsel tasarım önerisi.....	101
Şekil 6.8 Ayvalık sahil mekanına plan önerisi.....	104
Şekil 6.9 Ayvalık sahil mekanına kesit önerisi.....	105
Şekil 6.10 Ayvalık kentine kesit önerisi.....	105

TABLULARIN LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1 Ülkemizdeki turist sayısı ve turizm gelirleri.....	8
Tablo 1.2 Turistlerin Türkiye'yi seçme kriterleri.....	9
Tablo 1.3 Türkiye'ye gelen turistlerin geliş amaçları.....	10
Tablo 3.1 Kentsel turizm sistemindeki temel ilişkiler.....	31
Tablo 4.1 Türkiye ve Balıkesir İli'nin yıllara göre yatak arzı dağılım tablosu.....	47

ÖNSÖZ

Tezin gelişimini benimle paylaşan ve oluşumunda katkıda bulunan herkese teşekkür etmek imkansız; özneler çok fazla, yüklemeler çok karmaşık, duygular çok yoğun, kelimeler çok yetersiz kalacaktır... Belki de listelemeye başlamaya çalışmak bile çok yanlış, çünkü bir sonu olmayacağı en başından belli... Liste sadece bir başlangıçtan öteye geçemeyecektir. Verdikleri fikirler, destek, sevgi, mutluluk ve huzur için annem, babam, kardeşim, sayın hocam Doç. Dr. Tülin Görgülü ve bana her zaman yanımda olduğunu hissettiren çok sevgili arkadaşım Celal Adıgüzel'e ve bana yardımcı oldukları halde burada anılmayan ancak unutulmayan diğer hocalarıma sonsuz teşekkürler...

Mimar Alev Doğan

Yıldız Teknik Üniversitesi

Mimarlık Fakültesi

Ocak, 2006

ÖZET

Kentler ve kentsel bütünün ortamını oluşturan elemanlar; ülkelerin toplumsal yapı ve yaşam kültürlerini yansıtan somut öğeleri olarak kabul edilmelidir. Binlerce yıllık tarih ve kültür birikimi; derin toplumsal ve siyasal dönüşümlerin, kentlere, binalara, konutlara yansımaları, yerleşimi ve barınmayı biçimlendirmesi incelenmiştir. Bu bağlamda, turizm ve kent ilişkisinden ortaya çıkarak, kent bütünün turizm hareketleri üzerinde önemini ele alınması hedeflenmiştir.

Tezin çıkış noktası olan turizm kavramının; ortaya çıkışı, nasıl geliştiği ve alanları anlatılmıştır. Turistik yerlere giden turist portföyü ve gittikleri yerlerden beklentileri irdelenmiştir. Dünya’da ve Türkiye’deki turizm kavramı irdelenmeye çalışılmıştır.

Tarihi çevre bilinci, geleneksel yapıya sahip kent mimarisinin tanımı, kentin özgün olan kriterleri, doğa ve kültür varlıklarının koruma alanlarının belirlenmesi hedeflenmiştir. Böylelikle “Koruyarak nasıl sürekliliği sağlayabiliriz?” sorusuna cevap aranmaya çalışılmıştır.

Geleneksel kentlerin bir yapı olduğu kabulü, bu kentlerin yapılarını kavramak ve modelleri de beraberinde getirmiştir. Geleneksel kentler üzerine yapılan çalışmalarda, röleve çizimi ve belgeleme çalışmalarının yanısıra, kentteki mekansal ve yapısal bilginin okunur hale getirilmesi gerekmektedir. Böylelikle geleneksel kentlerin yapılarının çözümlenerek, kent ile ilişkili yeni bir bakış açısı belirlenmeye çalışılmıştır.

Fiziksel koşulların tabanını oluşturduğu tarihi dokuda turizm olgusu belirlenmeye çalışılıp, incelenebilecek pilot bölgede turist portföyünün belirlenip, kent verileriyle birleştirilerek yapılacak yeni yapılaşmanın özellikleri irdelenmiştir.

Her kenti irdelemek için hazırlanan bir çalışma yönteminde elde edilecek sonuçların her birinin farklı olması sonucu çıkacak olan bu kavramlar; geleneksel yapısı, zengin bir kültürel gelişime sahip bir turizm kenti olan Ayvalık Sit Bölgesi için incelenerek, elde edinilen veriler kullanılarak; kente gurme turizmi önerisi ve turizm mimarisine yansıtılması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler : Turizm mimarisi, turizm türleri, tarihi kent kimliği, kentsel okuma, Ayvalık

ABSTRACT

Cities and ways of means used in constructing cities, reflect a great extent to social culture and life structure of a community. History and culture of that community, combined with political evolutions are reflected in cities and buildings, and this form of settlement has been studied in detail. Having in mind that city planning and tourism is clearly related, the importance of tourism in relation to city planning was a subject for study.

The concept of tourism was studied in detail. How it evolved, developed and spread. Expectations of tourists from places visited was also studied. In general, global trends in tourism and those in Turkey were the main subject for the study.

Historical knowledge about environment, introduction of traditional and historical buildings in cities, criteria adapted in construction of buildings, protection of nature, culture and historical buildings sites and their locations were determined.

Attention was focused on the fact that traditional cities are models and come into existence by distinct ways used in constructing buildings. In studies carried on traditional cities besides documentations, effort must be exerted to bring into light the localities and nature of style used in constructing buildings. Thus, analysis at buildings in traditional cities will reveal the correlation between buildings and cities themselves.

Tourism was studied in historical heritage, a site was determined for tourism and taking into account the very nature of the city, plans were made in the construction of future buildings in the area.

It is observed that different conclusions were drawn from different cities studied in detail. Data and findings obtained from the study is to be implemented in Ayvalık Area which has rich historical and cultural heritage. The aim is boost the tourism in the area.

Keywords : Tourism architecture, tourism types, historical city character, urban frame, Ayvalık

GİRİŞ

Çalışmanın Amacı

Ayvalık Kenti'nin karakteristik özelliklerinin turizm potansiyeline etkisi, soyut ve somut kavramları irdeleyerek mimariye taşınması amaçlanmıştır. Bu anlamda kentsel doku, geleneksel, yerel ve kültürel özelliklerin turizm mekanına ve türüne etkileri incelenerek, örnek bölge olarak Ayvalık Tarihi Kent dokusu ele alınmıştır. Kenti incelemeye başlarken; aslında kentin bütünü kendi içerisinde kompleks bir yapı olduğu gerçeği kabulünden hareket edilmiştir.

Globalleşen dünyada turizm trendlerinde yenilik ve çeşitlilik talebi hızla artmaktadır. Günümüz turizmde; deniz, kum ve güneşin yerine kültür, tarih, sağlık, kongre, yatçılık ve heyecan motifleri ön plana çıkmaktadır. Özet olarak; mevsimler seyahatler yerine tüm yılı kapsayan turizm hareketleri hızla gelişmektedir. Dolayısıyla yeni turizm hareketleri açısından yeni bir arayış hareketi olarak; kentlerin kendilerine özgü bir turizm olgusu araştırılmaya çalışılmıştır.

Koruma sorunlarına yeni yeni adapte olan Üçüncü Dünya Ülkeleri; tarihi bilinçlenme, mimari ve fiziksel ortamın sürekliliği kavramlarını desteklemektedir. Bu bilinçlendirme çabaları, tarihi yapının sadece geçmiş bir organizma değil, paylaşılması gereken bir kültür imgesi olarak değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Kentsel mirasın sadece mimari açıdan değil, toplumsal, kültürel, bilimsel ve ekonomik açıdan ulusların gelişmelerinde katkısı oldukları düşünülmektedir. Geleneksel dokuya sahip kent çekirdekleri; kentlerin özgün kimliklerini oluşturmaktadırlar.

Kentlerin kimliklerinin belirlenmesinde; sahip oldukları somut ve soyut kavramların okunması esastır. Her kent kendi içerisinde belirli karakteristik özelliklere sahiptir. Kentin bileşenleri –yapı tipleri, iç ve dış ilişkileri, ekonomisi, biçimsel ve mekansal oluşumları, topografyası, iklimi, tarihi ve kültürel yapısı- olarak kabul edilebilir. İncelenmesi hedeflenen geleneksel Ayvalık Kenti'nin irdelenmesinden elde edilen sonuçlarının faydalanılabileceği düşünülen alanlar;

- Kent verilerinin turizm üzerindeki etkilerinin irdelenmesi ve yeni turizm alanlarının belirlenmesi,
- Kentsel çözümleme – sonuçları – mimari tasarım bileşkesinin, turizm ile arasındaki etkileşimin açığa çıkarılması,

- Çalışma kapsamında koruma kavramının boyutunun tartışılması,
- Kent yapısının çözümlenmesi ile mevcut dokuya yapılacak müdahale boyutlarının belirlenmesi ve kentin sürekliliğinin sağlanması,
- Konuyla ilgili kavramların Ayvalık örneğinde test edilmesidir.

1. TURİZM OLGUSU

1.1 Turizm Kavramı

Turizm; insanların sürekli konutlarının bulunduğu yer dışında sürekli olarak yerleşmemek, sadece para kazanmak ve ya politik ya da askeri bir amacı izlememek üzere; serbest bir ortam içinde, iş, merak, din, sağlık, spor, dinlenme, eğlence, kültür, deneyim kazanma, snobik (taklit) amaçlarla veya dost ve akraba ziyareti, kongre ve seminerlere katılmak gibi nedenlerle, kişisel veya toplu olarak yaptıkları seyahatlerden, gittikleri yerlerde 24 saati aşan veya o yerin bir konaklama tesisinde en az bir geceleme süre ile konaklamalarından ortaya çıkan iş ve ilişkileri kapsayan, bir tüketim olayı, sosyal bir olay, ağır, bütün bir hizmet ve kültür endüstrisidir. (Tataroğlu, 1990)

Turizmin tanımını konuyu çeşitli yönleriyle ele alarak tanımlamada bulunanlar açısından yapmak da mümkündür:

- . Ulaştırılmayı esas alanlara göre turizm; şahısların bir yerden diğer bir yere gitmek suretiyle yer değiştirmeleridir.
- . İnsanın yaradılışını, psikolojisini düşünerek tanımlayanlara göre turizm; insan psikolojisinin bir belirtisi olarak ortaya çıkan yer değiştirme, kaçma, uzaklaşma isteğidir.
- . Turizmi aile bütçesinden yapılan bir tüketim olarak kabul edenler, sadece yer değiştirme veya doğanın güzelliklerinden zevk alma, mutluluk duyma, dinlenme değil eğlenme, yeme, giyinme, konaklama ihtiyaçları için para harcamalarını, bu harcanan paralardan dolayı veya doğrudan yararlananları ve bununla ilgili endüstri faaliyetlerinin kurulabileceği gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.
- . Kurumsal açıdan düşünerek tanımlayanlara göre; para kazanma amacına dayanmayan ve devamlı kalış şekline dönmek suretiyle yabancıların bir yerde konaklamalarından ve bir yere seyahatlerinden doğan olay ve ilgilerin bütünüdür.

Turizm aktivitesinin temel ögesi insandır. Dolayısıyla temelinde “psikolojik tatmin duygusu” yatar. İnsanların yani turistlerin gidecekleri yerlerden beklentilerine göre turizm şekillenir, gruplara ayrılır. Bu gruplar şu şekilde ayırmak mümkündür:

- . Arkeoloji Turizmi
- . Av Turizmi

- • Botanik Turizmi
- • Dağcılık
- • Formula 1
- • Gençlik Turizmi
- • Golf Turizmi
- • Gurme Turizmi
- • Hava Sporları
- • İnanç Turizmi
- • İpek Yolu Turizmi
- • Kış Turizmi
- • Kongre ve Fuar Turizmi
- • Kuş Gözlemciliği
- • Mağara Turizmi
- • Rafting
- • Sağlık Turizmi
- • Sualtı Dalış Turizmi
- • Yat Turizmi
- • Yayla Turizmi

Ulaşım araçlarının teknolojik alandaki gelişmesinin bir getirisi olarak turizm olayı oldukça geniş bir alana yayılmıştır.

1.2 Turizmin Tarihçesi

İlkçağlarda seyahat merakı ve refah düzeyinin sağladığı imkanlarla gelişme göstermiştir. Bu dönemlerde en çok Romalıların seyahat ettiği bilinmektedir. (Tataroğlu, 1990)

Ortaçağda ise; turizm faaliyetleri daha çok dini eserlerin ziyareti amacı ile yapılmıştır. İslamiyetin doğuşu ortaçağ turizminin gelişmesine hız kazandırmıştır.

Rönesans Devri'nde ise; bu dönemde turistik hareketler genellikle İtalya' da etkili olmuştur.

Yeni ve Yakın Çağ'ı turizm hareketleri yönünden ikiye ayırmak mümkündür:

- **Birinci Dönem;** 19.yy ortasından 1.Dünya Savaşı'na kadar olan zamanı kapsar. Endüstri Devrimi'nin etkisi, felsefe ve edebiyat alanındaki gelişmeler sayesinde turizmde gelişmeler görülmüştür.
- **İkinci Dönem;** 1.Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar olan zamanı kapsar. Bu dönem turizmde gelişmenin en fazla olduğu dönemdir. Bu dönemde turizmdeki gelişmesinin sebepleri iç ve dış sebepler olmak üzere iki şekilde incelenebilir:
 1. 1. İç Faktörler
 - a. Turizmin Geniş Halk Kitlelerine Yayılması
 - b. Seyahat Hedefleri ve Turizm Akımları Yönünde Olan Gelişmeler
 2. 2. Dış Faktörler
 - a. Psikolojik Faktörler (Savaş)
 - b. Teknolojik Gelişmeler
 - c. Entegrasyon
 - d. Devalüasyon
 - e. Ekonomik Faktör
 - f. Propoganda ve Reklam

Bu dönemde artık insanlar gruplar halinde seyahat etmesi imkanı ortaya çıkınca, turistik turlar yapılmaya başlandı. Bu dönemde ilk toplu seyahati Thomas Cook organize etmiştir. Cook ilk gezisini 1841 yılında at yarışı izlemek için 1 şiline trenle Leter- Loughborough arasında tur düzenleyerek 570 kişiyi taşıyan ve 'organize tur' kavramını ortaya çıkartan Thomas Cook 'turizmin babası' olarak tanımlanmaktadır. 1841 yılındaki organizasyonun ilgi görmesi üzerine sonraki on yıl içinde gezilerini Liverpool' dan İskoçya'ya kadar uzatan Cook, 1851 yılında 163 bin kişiyi Londrai Hyde Park' taki. büyük sergiye götürerek kitlesel gezileri de başlatmıştır. 1855 yılında ilk deniz aşırı turunu Paris Fuarı İçin düzenleyen Cook, 1872' de İlk Dünya turunu düzenleyerek müşterilerini, Amerika, Japonya, Çin, Singapur, ve Hindistan' a götürmüş ve Kızıldeniz ile Kahire üzerinden dönüşlerini sağlamıştır. Günümüzde Thomas Cook acentesinin

114'ten fazla ülkede 1700 adet ofisi bulunmaktadır (Bayer, 1992).

20. yüzyıla gelindiğinde ise devletlerin yönetim tarzlarının değişmesi ve halkların yönetime geniş ölçüde katılması eğilimi, ulaşım kolaylığının artması, ülkeler arası ticari ilişkilerin artması, insanların, bilhassa İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, başka ülkeleri ve doğayı gezme isteklerinin artması ve turistik otellerin, eğlence merkezlerinin gelişmesini sağlamıştır.

1.3 Turizm Talebinde Değişmeler

Son yıllarda; dünya ve turizm talebinde, gözle görülür derecede bir motivasyon değişikliği yaşanmaktadır. Bu gelişen turizm kollarına alternatif turizm olarak nitelendirmek yerine, klasik turizmi tamamlayan öğeler olarak bakmak da yerinde olabilir. Ancak bu tamamlayıcı olarak kabul edilebilen turizm eğilimleri; oran ve yoğunluk olarak pazarda etkisini arttırdıkça, o zaman bir alternatiften söz etmek mümkün olabileceği düşünülmelidir. Örneğin, dünyadaki eko turizm, gurme turizmi (agriturizm) gibi eğilimler arttıkça, bu eğilimler batı pazarında oldukça yaygınlaşırken ülkemizde de benzer taleplerin yoğunlaştığını gözlemlemek mümkündür.

Gurme turizmi; doğası bozulmamış ve bozulmadan kalmış yerel mimari yapılara sahip, kişilere çok çeşitli rekreasyonel faaliyetleri gerçekleştirme imkanı sunan, insanların doğa ile başbaşa olma ve doğal hayatı tanıma, onun bizlere sunduklarını işleyerek bunları tadabilme ve yerel kültür içinde yaşama isteği doğrultusunda ortaya çıkmış, doğa ile vakit geçirerek - emek sarf ederek dinlenme turizmi içinde yer alabilecek, ayrıca birçok turizm çeşit ve şeklini içine alan yeni bir turizm şeklidir. Bu turizm türüne Fransa ve İtalya'da buluna şarap çiftliklerinde rastlamak mümkündür.

Globalleşen dünyada turizm eğilimlerinin dolayısıyla turist taleplerinin gittikçe şahsileştiği ve gurme turizmi gibi dinlenme alternatiflerine yöneldiğini tespit etmiştir.

Yıllara göre yapılan araştırmalara bakıldığında;

1979'dan bu yana yapılan araştırmalarda turistlerin süreklilik ve yenilikçilik şeklinde iki kutup arasında hareket ettiklerini göstermektedir. (ITO, 1997)

1984 yılında BAT Enstitüsü, Almanca konuşulan bölgede ilk kez Çevre, Boş Zaman ve Turizm konulmasını içeren sistematik bir anket düzenlemiş ve boş zaman sahiplerinin ve tatilcilerin taleplerinin, gelecekte "daha yumuşak" olacağını öngörmüştür. Bunun sonucunda da daha yumuşak bir turizm endüstrisinin gündeme gelmesi gerekecektir. Çevre ile " geçimlilik testleri,

ekobilançolar ve boş zaman, turizm endüstrisi için yeni bir eko-pazarlama, daha o tarihte talepler arasındadır. Yine 1984 yılında BAT Enstitüsü, ilk kez yaptığı tatil analizinde şu sonuca varmıştır: Geç rezervasyon yaptıranların yılı olarak turizm tarihine geçen 1983 yılı, tatil; seyahatine dönük tutumun temelinden değiştiğinin işaretlerini veriyordu. (ITO, 1997)

1985 yılında, kısa süreli tatilin, kısıtlı zamanda uzun seyahatlerdeki yaşantı çeşitliliğinin yerine geçecek bir tür "yoğun tatil"e dönüştüğü kanıtlanmıştır. (ITO, 1997)

1986 yılında yeni bir tatil şekline işaret edildi: "Belirli aralarla tatil yapmak daha çok seviliyordu". (ITO, 1997)

1987 yılında, bireysel tatil planlamasını, organize bir tatil tasarımına tercih eden yeni bir tatilci neslinden söz edildi. Gelecekte, bireysel turistler geliyor anlayışı geçerli olacaktı. Aynı yıl, tatilcilerin değişen konfor ihtiyaçlarına işaret edildi. Konfor mutlaka ön koşuldu. Aynı zamanda, artık tek tip bir tatilcinin kalmadığı, çünkü herkesin tamamen bireysel olarak seyahat etme ye kendisi için neredeyse herşeyi isteme arzusu içinde olduğu ortaya konuyordu. (ITO, 1997)

1988'de araştırmaların odak noktasını, özgürlük ve maceraya ilişkin düşsel tasarımlar oluşturuyordu. (ITO, 1997)

1991 yılında tatilcilerin "bozulmamış bir çevreye", "temiz bir doğaya", "yeşil sahalara" duyduğu özlemin arttığı dile getirilmeye ,başlanıyordu. Bu konudaki araştırmalarda şu sonuç elde ediliyordu: "Gelecek sadece bir tatil dünyasına değil, aksine daha çok ve daha çeşitli atıl dünyalarına ait olacaktır". (İTO, 1997)

Kısa tatilciler ve dünya gezginleri gibi iki büyük grubun dışında doğa ile birlikte ondan ürün elde etmek isteyen büyük trend grubunu oluşturan bir kitle ortaya çıkmıştır. Daima "bozulmamış doğa, temiz kırsal alan, çevre kalitesi kontrol altında tutulan tatil çiftlikleri" arayışı içindedirler. Bu arayış içerisinde olan turistler daha çok büyük kentlerde ve kalabalık yerlerde yaşarlar, yüksek tahsilli ve iyi kazançlıdırlar. Ülkenin iç kesimindeki doğaya ve kırsal alana gezintiler yapmak ve folklorik olaylardan haz almalarına yetecek ekonomik güçleri vardır. Kitle turistleri olmak istemezler. Orijinallik ve dokunulmamışlık için ödeyecek paraları vardır. "Maceracılar" birçok kişinin olmak istediği tipi oluşturuyorlar. Alman halkının neredeyse beşte biri, gelecekte, "az eşyalı, çok önceden planlanmayan macera turlarının" daha çok aranacağına inanıyor. Doğal seyahat hedefleri ön plandadır. Yerli kültürle yoğun temas, doğal araziler, maceracıların özellikle ilgi duydukları konuların başında geliyor. Görülüyor ki, kitle turizminin

yaşaması, sadece kitleselleşme gerekliliğini bireyselleşme olanağı ile unutturabilmesine bağlıdır. Seyahat organizatörleri, tatilcilerin kendilerini özdeşleştirmesi ve diğerlerine karşı sınırlaması için, birbirinden tamamen farklı özgün profiller geliştirmek zorundadırlar. Gelecekte, "Standart Ürün Tatil Seyahati" diye birşey olmayacaktır (Kılıçözlü, 1995)

Turizm Bakanlığı'nın 1986'dan itibaren yaptığı "Dış Turizm Talep Profili Araştırmaları", 1993'e dek devam etmiştir. Bu araştırmalarda yabancı ziyaretçilerin Türkiye'ye geliş amaçlarının başında tatil gelmektedir. İkinci sıradaki alışverişten sonra üçüncü sırada kültürel amaçlı ziyaretler vardır. Alışveriş tek başına bir anlam ifade etmediğine göre, Türkiye, tatil ve kültür öncelikli taleplerle tercih edilmektedir. Türkiye'nin her iki talebi karşılayabilecek potansiyel arz unsurlarına sahip olması, bunları etkin bir çalışma ile pazara sunabilmesi, talebi artırabilecektir. (İTO, 1997)

Turizmin çeşitlendirilmesi ve bu amaçla turistik ürüne dönüştürülebilecek bütün potansiyellerin değerlendirilmesi, öncelikle kamunun sorumluluğundadır. Bu çerçevede dahilinde bakıldığında ise dünya eğilimlerinin tespiti, bunlara ilişkin projelerin oluşturulması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu yeni verileri uygun bölgelere taşınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

1.4 Bölgeye Yönelik Turizm Talebi

Turizm talebini, "belirli bir piyasada, belirli bir fiyata, turistik mal ve hizmetleri rasyonel nedenlerle, sürekli konutlarının bulunduğu yer dışında satınalma isteğinde bulunan, bu isteğini gerçekleştirmeye imkan verecek kadar satınalma gücüne ve boş zamana sahip olan ve satın almayı gerçekleştiren insan sayısı" olarak tanımlamak mümkündür. Turizm talebi, yurtiçi ve yurtdışı taleplerin toplamından oluşur. İç turizm talebi vatandaşların kendi ülkeleri içinde kalmak kaydıyla turistik ihtiyaçlarını giderme, "dış turizm" talebi ise; bir ülke vatandaşlarının kendi ülkeleri dışındaki yabancı ülkelerde turistik ihtiyaçlarını giderme talebine dayanır. Yurtdışı turizm talebi, turistik hareketin öznesine göre aktif dış turizm (incoming) ve pasif dış turizm (outgoing) olarak ikiye ayrılır. Aktif- dış turizm talebi, bir ülkeye yurtdışından gelen yabancı turistler nedeniyle doğan turistik hareketleri, pasif dış turizm talebi ise ülke vatandaşlarının başka ülkelerde gerçekleştirdikleri turistik hareketleri ifade eder. (İTO, 1997)

Türkiye'de, dünya ve yerli turizm talebi eğilimleri, halen klasik turizm ağırlıklı olarak sürmektedir. Talebin ağırlığını oluşturan deniz-güneş-kum üçlüsüne bağımlı tatil, dinlenme, eğlenme ve gezip-görme gibi klasik bileşenleri olan bu tür turizm ürününe hizmet eden yapılaşma sistemleri de, şehir merkezleri ya da daha çok sayfiye yerlerinde inşa edilmiştir.

1.5 Turizmin Bölgesel Gelişime Etkisi

Turizm faaliyetleri, turizm hizmeti talep eden insanlar açısından taşıdığı önem ve bu sektörde faaliyette bulunan insan ve işletmeler için ayrıca taşıdığı ekonomik anlam bakımından bilinen bir sektör olmuştur. Turizm faaliyetleri, turizme her yıl gerçekleşen yeni katılımlarla, turizm faaliyetlerinde yeni iş alanları ve gelir yaratma biçiminde topluma ve insanlığa yansırken, turizmin temel talep unsurlarından olan gelir ve boş zaman açılarından dünya toplumlarının ulaştığı aşama, bundan sonrası için daha fazla ümit vaat etmektedir. Dünya turizm pazarlarında, bilinen ve hep tercih edilegelen yerler ve ürünler yerine, gittikçe alternatif ürünlerin de ilgi bulunduğu bir süreç yaşanmaktadır. Nispeten gerice yörelerin bölgesel kalkınma politikalarında, maddi ürün potansiyellerinin değerlendirilmesine dönük projeler yanında, bunları tamamlayan, onlara talep yaratan bir hizmet üretim faaliyeti alanı olarak turizm faaliyetleri etkili ve avantajlı projeler biçiminde hayata geçirilebilir. (İncekara, 2001)

Bölgelerin ekonomik potansiyellerinin değerlendirilmesinde, turizm potansiyellerinin projeye dönüşmesi ve turizm yeteneklerinin geliştirilmesi, bu faaliyetlerin niteliği dikkate alındığında, büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple, sadece turizm faaliyetlerinin bir bölge ve / veya ülkenin kalkınma politikalarında bir sürükleyici rol oynaması düşünülemese de, diğer sektör faaliyetleri ile birlikte tasarlandığında, etkisi ve katkısı artabilecek, bölgesel ve ulusal gelişimi destekleyen önemli bir bileşen olabilecektir.

Coğrafi faktörler, ekonomik faaliyetlere sağladıkları uygunluk ya da engeller nedeniyle de, bölgesel gelişme ya da dengesizliklerin meydana gelmesinde rol oynayan önemli faktörlerin başında gelmiştir. Dolayısıyla coğrafi faktörler; doğal kaynakları, iklimi, toprak yapısı, yükseklik, yüzey şekilleri, su varlığı gibi oluşmasında insanların müdahalesinin söz konusu olmadığı dışsal faktörlerdir. Fakat burada coğrafi faktörler, bir adım daha ileri götürülürse, gelişme ihtiyacı içindeki bir bölge için hazırlanan özel projelerde, yukarıda sayılan doğal / fiziki koşullar yanında, mevcut üst yapı stokunun kültürle olan etkileşimi de dikkate önerilerde bulunulabilir. Örneğin, her bölgenin turistik arz potansiyel varlığı, insan kaynakları varlığı, mevcut üretim dokusu, ilişkileri ve düzeyi gibi faktörler, coğrafi karakterlerden doğrudan etkilenen unsurlar olarak bu bağlamda değerlendirilebilir. Kalkınma ihtiyacı olduğu belirlenen ve sınırları tayin edilen bir pilot bölgede uygulanacak bölgesel gelişme projesinin; insan kaynakları ve özellikle de eğitim, beceri, üretim teknolojileri, sermaye birikimi ve tasarruf eğilimi gibi faktörleri de olumlu derecede etkileyeceği düşünülmektedir.

1.6 Dünya'da Turizm

Günümüzde turizm, kendisine özgü bir turizm endüstrisi olmuştur ve tüm ülkelerin yaşamlarında, gelişmelerinde büyük rol oynamaktadır. Bilhassa İkinci Dünya Savaşı' 8dan soma giderek artan bir şekilde insanların boş zamanlarını diğer ülkeleri ve yöreleri gezerek değerlendirmek istek ve eğilimleri sonucu gelişmiş ülkelerde turizm önemli bir ticaret vasıtası olmuştur. İnsanların çalışma sürelerinin azalması, 60' lı yıllarda genel yaşam düzeyinin yükselmesi turist sayısının her geçen gün artmasında büyük rol oynamıştır. Günümüzde; bir ülke kendi vatandaşlarına ne kadar fazla gezi yapma olanağı sunuyorsa., o kadar sosyal refahı artmaktadır diyebiliriz. (Bayer, 1992)

Bugün dünya ticaretinde turizm petrolden sonra ikinci sıraya oturmuş sektördür. Dünyada 1980 yılında 285 milyon olan turist sayısı 2000 yılında 698 milyona ulaşmıştır. Türkiye'nin 1991 yılında dünya turizm hacmi (turist sayısı) 5.5 milyon kişiyle dünya turizm hacminin (463 milyon) % 1.2 si iken, bu oran 2000 yılında Türkiye'ye gelen yabancı turist sayısı olan 10.4 milyon kişi ile 2000 yılı dünya turizm hacmi içerisinde (697.6 milyon) % 1.5 olarak gerçekleşmiştir. Ülkemizin 1991 ve 2001 yılları arasındaki yabancı turist sayısı ve turizm gelirleri aşağıdaki tabloda görülmektedir. (www.aydinayaydin.com)

	Turist Sayısı	Değişim	Turizm Geliri	Değişim
1991	5.517.897	2,4	2.654,0	17,7
1992	7.076.095	28,2	3.639,0	37,1
1993	6.500.638	-8,1	3.959,0	8,8
1994	6.670.618	2,6	4.321,0	9,1
1995	7.726.886	15,8	4.957,0	14,7
1996	8.614.085	11,5	5.650,0	14,0
1997	9.689.004	12,5	7.002,0	23,9
1998	9.752.697	0,7	7.177,0	2,5
1999	7.487.285	-23,2	5.203,0	-27,5
2000	10.428.153	39,3	7.636,0	46,8
2001	11.618.969	11,4	7.820,0*	

Tablo : 1 - 1 Kasım 2001 itibariyle, (www.tursab.org.tr)

1.7 Turizmin Türkiye Ekonomisindeki Yeri

Türkiye' de ise; 12- 14 Nisan 2002 tarihleri arasında Ankara Hilton Otel' de düzenlenen "2. Turizm Şurası"nda alınan kararlarda 2020 yılında Türkiye, 60 milyon turist, 50 milyar dolar gelir elde edebilen bir Türkiye olacağı belirtilmiştir (Dergi, Tursab, sayı 219)

Fiyat	25
T.Halkini tanıma	20
Kültürel etkilikler	15
Türkiye Meraki	19
Ucuz alışveriş	15
İs olanakları	6
Kaliteli ürünler	3
Türkiye Mutfağı	2

Tablo : 1 - 2 Turistlerin Türkiye'ye seçme kriterleri (% olarak belirtilmiştir.)

Kaynak : www.tursab.org.tr

Turizm bugün tüm ülkelerin yaşamlarında ve gelişmelerinde büyük rol oynamaktadır. Dolayısıyla ülkelerin gayrisafi milli hasıllarında önemli bir paya sahip olmaktadır. Ekonomisinde turizmin büyük payı olan Türkiye' de, turizmin gelişimi paralelinde GSMH'sında payı da değişmektedir.1963' te turizm geliri 7.7 milyon \$ ile GSMH' nın %1'ini teşkil ederken bu sayı 2000 yılında 7.636 milyar \$ ile % 3.8' e yükselmiştir. (turizm gazetesi. com)

Tabi;; ülkeler bu endüstride söz sahibi olabilmek, gelirlerini artırmak, istihdam alanlarını genişletmek için ülkelerinin tanıtımı için para harcamaktadırlar.Türkiye' de de bu bağlamda tanıtıma her geçen gün artan bir şekilde pay ayrılmaktadır. Bu sayı 1990 yılında 10,4 milyon \$ iken, 2000 yılında 44,8 milyon \$ ile en yüksek değerine ulaşmış, 2001 yılında ise 41,3 milyon \$ inmiştir. (vwww.turizm gazetesi.com)

Turizm endüstrisi direkt olarak ülkedeki istihdamı da etkilemektedir. İstihdam artması yeni iş alanlarında bireylerin iş sahibi yapılması, ülkenin toplam refahının artıp işsizliğin azalması demektir (Erinsel Önder, 1995). Ülkemizde de turizmi n artması, istihdamı doğru orantılı bir şekilde etkilemektedir. Turizmin istihdam içindeki payı 1990 yılında % 113 iken, 2000 yılında tahmini olarak % 14' e yükselmiştir. (www.turizm gazetesi.com)

1.8 Türkiye'de Turizmin Zenginleştirilmesi

Dünya turizm pazarı eğilimleri çerçevesinde,dinlenme, eğlenme ve tatil amaçlı turizm türünün toplam içindeki ağırlığı ön plandadır. Dünya Turizm Örgütü (WTO)'nün verilerine göre, dünya turizm pazarında; geleneksel turist davranışı eğiliminin güneş ve sahil turizmi etmeni, hala en önemli durumdaki statüsünü korumaktadır. Buna karşılık, dünya turizm akımının eskiye oranla

çok daha çeşitli olduğunu söylemek de mümkündür. 1950'lerden bu yana, turizm sadece hızla gelişmemiş, aynı zamanda ziyaret edilen yerler itibariyle büyük ölçüde değişime uğramıştır.

Günümüzde turizm çok daha fazla çeşitlenmiştir. Seyahat eğilimi, okul sürelerinin farklılaşması, iş tatilleri farklılıkları ve asıl olarak seyahat amaçlarının büyük ölçüde değişmesi ve kalma ve konaklama uzunluğu sayesinde bütün yıla yayılmış bulunmaktadır. İnsanların çoğu şimdi, kısa yaz tatillerini, diğer kısa tatillerle birleştirilmektedir. Böylece kültürel, sportif, macera, kırsal ve tekne turizmi ve diğer bütün farklı kombinasyonlardan çok önemli bir artış ortaya çıkmaktadır.

Sahil ve güneş etmenindeki turistlerin tavır ve davranışları, esasen 1970'lerden beri dikkat çekici biçimde değişmektedir. Belli aktivitelerinin işletme ve çevrelerinde olan biteni bilme konusunda daha fazla ilgili olmuşlardır. Bu eğilim, güneş ve sahil seyahatleri ile kombine edilen spor, tabiat ve kültür amaçlı turlardaki artışı da açıklamaktadır. (İncekara, 2001)

Sağlık	0.2 yüzde
Eğitim-Öğretim	0.4 yüzde
Dini	0.7 yüzde
Toplantı Konferans	1.2 yüzde
Transit	1.5 yüzde
Aktif Spor	1.6 yüzde
Diğer	1.7 yüzde
Görev	2.0 yüzde
Akraba-Arkadaş Ziyareti	3.9 yüzde
İş	6.4 yüzde
Kültürel	9.4 yüzde
Alışveriş	10.7 yüzde
Son Tatil	10.2 yüzde

Tablo : 1 - 3 Türkiye'ye gelen turistlerin geliş amaçları (ITO,1993)

Tabloda görüldüğü gibi tatil, dinlenme, eğlenme amaçlı turizm kategorisi, Türkiye 'yi tercih edenlerinde birinci ve tartışmasız amacıdır. Bunu dışındaki turizm türlerinin de, gelen yabancıların eğilimlerinde önemli yer tuttuğu gözlenmektedir.

Ancak, Türkiye'ye yönelik tatil turizminin dışında, dünya piyasasındaki değişimin paralelinde, ciddi bir, dini, kültürel, sağlık, akraba ve arkadaş ziyareti turizm talebi de vardır. Türkiye, bu

talebi de karşılamak üzere, zengin arz potansiyelini, ciddi bir proje İle üretime dönüştürerek, pazara aktif olarak arz edebilme kapasitesine sahip olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada bölgesel kültür karakteristiklerini kaybetmeden, çevreye, insana, tarihi dokuya duyarlı, korumacı ve geliştirici bir yaklaşımı yansıtarak yerel bir turizm kimliği oluşturma çabası güdülmektedir. Tabii güzellik ve özellikli yerel koşulların turistik eğilimlerde gittikçe daha önemli bir çekicilik unsuru olması, mevcut potansiyelin daha da zenginlik kazanması sonucu doğurmuştur. Turizm talebine göre şekillenen yeni turizm ürünleri, belirli aktivitelerin etrafında, diğer destek aktiviteleri ve rekreasyonlarla zenginleştirilip, özgün bir şekil alabileceği düşünölmektedir.

Mesela, özgün yemek, halkoyunları, yaşam tarzları v.b. unsurlar, turistik ürüne büyük çekicilik katarken, kültürel gerilik ya da ilgisizlik, bir çok tarihi değerleri tahrip etmekte, taşları konut yapımında duvarlara bir eleman olabilmektedir. Ya da, bir çok uygarlığa, yönetimlere mekan olmuş canlı birer tarih olan kentlerde, diğer dini yapıların bakımı ihmal edilmektedir.

Seçilen Ayvalık Kentsel Sit Bölgesi'nin turistik değer bakımından zenginliğini, varlığını ifade eden çeşitli unsurlardan, en önemli ikisi, tabii ve tarihi değerlerdir. Tarihi anıtlar, yapılar, mimari ve sanat değerleri olan eserler, bir mahallin turizm açasından en önemli turistik cazibe varlıkları olduğu düşünölmektedir. Dini kültür bakımından, yerli halkın inancına ya da eskiden yaşayanların inançlarına cevap veren kiliseler, turistik çekiciliğin ve özellikle kültür turizmine en temel unsurları olmayı sürdürmektedir. Halen o mahallerde yaşayanların özgün yaşam tarzları birinci derecede kültür turizmi arz potansiyeli en yüksek değerleri oluşturmaktadır. Bütün bu varlığa varlık katacağı gözleminden de hareketle mevcut turizm aktivitelerini destekleyen bir alternatif turizm önerisi "gurme turizmi"ni eklemelendirmek düşünölmüştür.

2. DOĞA VE KÜLTÜR VARLIKLARININ KORUNMASI

2.1 Doğa ve Kültür Varlıklarını Koruma Gereklere

Her toplum geçmişte kazandığı değerlere sahip çıkmak zorundadır. Bir toplumun yerleşik olması, çevresine katmış olduğu değerler ve bu değerleri benimsemesiyle belirlenmektedir. Bu değerlerden bir bölümü olan kentsel doku, mimari ve mühendislik yapılarının varlıklarını sürdürülmesi, bu fiziksel verilerin bir kültürel dizgenin vazgeçilmez öğeleri olduğunun kabulü – korumanın işlevselliğini- önemini ortaya koymaktadır. Fiziksel çevrenin oluşmasında etkili olan faktörler; yaşam alışkanlıkları, gelenekler, sosyoekonomik koşullar, iklimsel özellikler olarak sıralanabilir. Bu etkenlerle oluşan fiziksel çevrenin bölgelere göre değişiklik göstermesi kaçınılmaz bir olgudur. Fiziksel çevrenin ve kültür değerlerinin üst üste tabakalaşması sonucunda günümüzün kültür değerleri oluşmuştur. Bu sebeple koruma bilincinin oluşması yaşadığımız zamanı daha iyi değerlendirmemize olanak verip, yeni kültür sentezlerinin oluşmasına yardımcı olabilmektedir.

Bir toplumun bireylerini birbirlerine bağlayan en önemli öge ortak geçmişe sahip olmalarıdır. Ortak geçmişlerinde sahip oldukları en somut örnekler ise; yaşadıkları yer ve sahip oldukları kültür varlıklarıdır. İnsanın insana olan saygısından dolayı yaşadığı mekanı koruma bilinci gelişmektedir. Dolayısıyla koruma eylemini uygar olmanın bir aracı olarak kabul etmek mümkündür. Koruma eylemini toplumsal bir amaca hizmet etmektedir. Çağdaş toplum, eskiyi taklit ederek daha iyi olacağı inancını taşımamakla birlikte; derin zamanlı yaşamın yaşam kalitesini yükselteceği kanısında. Böyle bir dünya ve çevre anlayışı içinde, tarihi çevrenin korunması isteği, doğal bir yaşamsal statü kazanıyor. Kültürel turizm adı altında korumaya çalışılan tarihi çevre verileri, geçmişte o mekanı paylaşan yaşamları benimseyen bir felsefenin egemen olduğu bir dünyada doğal olarak korunacaktır. (Kuban, Doğan,2000)

2.2 Koruma Kavramının Tarihçesi

2.2.1 2. Dünya Savaşı Öncesi

Kentsel çevredeki süreklilik oradaki yaşamın sürekliliğine bağlıdır. Sosyal ve kültürel yaşamdaki değişiklikler çevreye yansır. Bu sebeple, bugün çevrenin değişmesine karşı çıkmak ancak çağdaş insanda şimdiye kadar var olmayan yeni bir davranışın gelişmesiyle açıklanabilir. Bu davranış; tarihi değişme sürecinin artık işleyişini yitirmesinden değil, bu konudaki yeni bilincin değişme

mekanizmasını etkilemesiyle açıklanabilir. Bu olay arkeoloji, müzecilik, antikacılık gibi çağdaş tutkulara da temel olan ve yaşama daha derin bir boyut kazandıran evrensel bir kültür perspektifidir.

Koruma kavramının toplum kültüründe önem kazanması çok eski bir geçmişe sahip değildir. Restorasyon kavramının gelişmesi; Avrupa'da Roma Çağı'ndan kalanlara sahip çıkılması, Neoklassizim, Romantizm ve Historisizm kavramlarının harmanlanmasıyla ortaya çıkmıştır.

Roma İmparatorluğu batı imparatorluklarına en iyi örnektir. Fransız İhtilali'nden sonra kurulan imparatorluğun kültür ve sanat kaynağı yine Roma'ydı. Yalnız bu kez rönesans ustaları gibi Antikite ile yarışılıp, yorumlanıp geçilecek bir eski örnek değil, kopya edilecek bir örnek olarak bakılmaya başlandı. Fakat bu olgu bugünkü anladığımız şekliyle olan bir koruma olgusu değildi.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tarihi kentlerin korunması isteği nasıl büyük bir önem kazanmışsa, Napolyon Savaşları'ndan sonra yakılıp yıkılan Alman Kentlerinin durumu da böyle bir istek doğurmuştur. O dönemde Almanya'daki Ortaçağ anıtlarının korunması ile ilgili olarak hazırlanan pek çok rapordan en bilici olarak hazırlanmış olanı Hesse-Darmstadt Dükü 10. Lui'nin bu konudaki 1818'de yayınlanan kararnamesidir. (Kuban, Doğan,2000)

Pratikte halen geçerli olan bu kararname Avrupa'daki resmi olan en eski koruma yasası sayılabilir.

Fotograf 2.1: Münih

Fransa’da ise tarihi yapı ve çevrenin korunması örgütlenmesi, 19.yy içinde büyük ölçüde yol almıştır. “Bu yasa ile Fransa’nın çehresi değişecek” diyen Andre Malraux, hazırladığı koruma yasası ile aslında Fransa’nın çehresinin değişmeden bugüne taşınmasını sağlamıştı.

Fotograf 2.2 : Viyana

Ortaçağcı çağruların temsilcileri arasında restorasyon kuramı açısından en önemli isimlerden birisi de Camillo Boito’dur. Diğer ülkelerde çok fazla tanınmamasına rağmen, restorasyon konusunda bugünkü anlayışa en yakın yargıları koyan mimar ve düşünürdür. Camillo Boito’nun uygulamaya ilişkin bu gözlemleri; günümüzdeki kabullere de oldukça yakındırlar.

20. yy.a gelindiğinde ise; Gustavo Giovannoni ve Arbrogio Annoni, İtalya’daki bilimsel restorasyon kavramının önde gelen isimleriydi. Giovannoni, kamuoyunda anıt terimi karşılığı olarak kabul edilen mimarlık tarihinin ünlü yapıtları dışında, boyutu ne olursa olsun artistik ve tarihi değeri olan her yapının içerisinde bulunduğu sokak, meydan ve evleriyle yani kentsel çevreyi bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur.

Önemli ve ikincil derecede anıtlara değişik yöntemler uygulanabileceğini savunan Giovannoni, restorasyon uygulamalarının;

- Sağlamaştırma
- Rökompozisyon
- Temizleme
- Bütünleme

- Yenileme

olarak sınıflandırmıştır.

Böylelikle 1. Dünya Savaşı'ndan sonra bugünkü restorasyon ölçütleri ana çizgileriyle belirlenmiş oldu.

1931 yılına gelindiğinde ise Atina'da Uluslararası Modern Mimarlar Konferansı toplandı. Burada ilk kez bir araya gelen mimarlar, bütün ülkelerde geçerli olduğunu düşündükleri temel restorasyon ilkelerini saptayıp Charte d'Athenes, Atina Kartası adı altında bir belgede topladılar. (Kuban, Doğan,2000)

Anıtlara ve çevrelerine yapılabilecek müdahale boyutlarını belirleyen konferans; yasal açıdan en önemli sorunun kamu yararı ve kamu hakkı ile kişi mülkü ve kişi hakkı arasındaki çatışmadan kaynaklandığını ve korumaya kamu yararı ve kamu hukuku açısından bakılmasını istiyordu. Yasaların her ülkeye özgü koşullar içinde, kamu yararı adına kişilerin bazı fedakarlıklar yapmasını doğal karşılıyordu. Acil durumlarda ise hükümetlere hemen müdahale hakkı verilmesini sağlıyordu.

1930'lu yıllar ve sonrası restorasyonun bilimsel bir disiplin olarak yerleşmeye başladığı bir dönem olmuştur. Uluslararası ilkeler bütün ülkelerde konunun uzmanlarınca uygulanmaya çalışıldı. Avrupa dışında pek çok ülkede ise; henüz örgütlenme ve uzman olmadığı için çok önemli yapıtların restorasyonu Avrupalı uzmanlarca yapıldı, diğerleri ise kaderlerine terkedildi.

İtalya'da restorasyon kavramları esnasında Gustavo Giovannoni ile adı birlikte anılan Arbrogio Annoni'ye göre ise restorasyonun; hem sanat hem de bilim olduğu kanısındadır. Annoni'ye göre; gerçekleşmesi için dengeli bir duyarlılık, kültür ve sevgi gerekir. Restorasyon korunmalı, düzenlemeli ve değerlendirmelidir. İyi bir restoratör; anıtı derinlemesine inceleyen ve onu tarihçinin ciddiyeti ile, mimarın sevgisi ile sorgulayan olduğu düşüncesine sahiptir.

2.2.2 İkinci Dünya Savaşı Dönemi

İkinci Dünya Savaşı; tarihi çevre ve yapı korumaya o zamana kadar alışılmış boyutlar ve yeni sorunlar getirdi. Savaştan sonra sadece büyük bir anıt ölçeğinde tartışılan koruma kavramının ağırlığı; tarihi kent ve çevre korumaya yöneldi. Koruma isteği sadece aydınların bir isteği olmaktan çıkıp, toplumun geniş bir bölümüne yayıldı. Savaş sırasında komutanların bile koruma konusundaki hassasiyetleri gözden kaçmamaktadır. Almanya ve İngiltere'nin bütün tarihi kentleri bombalandığı halde Paris ve Roma'nın hiçbir tahribe maruz kalmadıkları gözlemlenmektedir. İlk

kez koruma sorununa, kentlerin değişme ve bozulma süreci içinde bir süreklilik faktörü olarak bakılmasını ve her boyutta koruma (anıt, konut, kent, ören, doğa)sorununun hepsini kapsayan bir tümel kavram içinde düşünülmesine götürüyordu.

1931'de toplanan Venedik Kartası'ndan sonra ilk kez Dünya'nın restorasyonla ilgilenen uzmanları 1964'te biraraya geldiler. 1964'te hazırlanan Venedik Uluslararası Restorasyon Teknisyenleri Konferansı'nda çıkan sonuç diğerinden çok da farklı değildi. Değişiklikler;

- Anıt sözcüğüne tek yapı kavramı olarak yaklaşmayı değil, kent bağlamında bakılıyordu. Bu; savaşın Avrupalılar getirdiği bir sonuç ilişkisiydi.
- Anıtların korunmasında ve onarılmasındaki amaç; onları bir sanat yapıtı olduğu kadar bir tarihsel belge olarak da korunması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım, bugün de hala çözümlenememiş olan koruma sorununa işaret eden bir kavramdır. Bu kongreye göre koruma kavramı yapıtın kültürel statüsüyle ilişkilidir.

Böylece; Venedik Tüzüğü, Atina Kartası ve Carta del Restauro'ya eklenen aynı anlamda bir üçüncü ve tamamlayıcı belge oldu. Temel olarak bu üç kongrenin temelinde tarihi yapıtı koruma; estetik kaygılarla başlamıştır.

80'li yıllara gelindiğinde ise; restorasyon ve koruma kavramıyla ilgili en önemli yayın Bernard M. Feilden'in Conversation of Historic Buildings adlı yapıtıdır.

Feilden'e göre; koruma, yapının değerlerini ve mesajını saklamakla görevlidir. Bu değerler; duygusal (merak, kimlik, süreklilik ve simgesel), kültürel (belgesel, tarihi, arkeolojik, estetik, simgesel, mimari, kentsel, bilimsel), kullanımsal (işlevsel, ekonomik, sosyal ve politik) olgulardır. (Kuban, Doğan,2000)

Feilden; ağırlık belge niteliğinin korunması olmakla birlikte estetik temel yargı ise; sanatsal mesajın korunması gerekliliğinin savunmaktadır.

2.3 Günümüzde Türkiye'deki Koruma Kavramı

Günümüzde koruma kavramı, Cengiz Bektaş'a göre; "Bizim için değerli olanı, ön açmış, ön açan geleneği...Böyle birşeyin bozulmamasını, niteliklerini yitirmemesini, yıpranmamasını , yok olmamasını isteriz. Giderek bütün bu özellikleriyle bizden sonra da sürsün yaşasın isteriz... Çocuklarımıza, torunlarımıza da aktarmak isteriz... Onlar da değerini bilsinler isteriz... Böylece onlar da kişiliklerini, geleceklerini daha sağlıklı, daha insana yakışacak biçimde

kurabileceklerdir. Bunun için aldığımız önlemlerin tümü “koruma” eylemine girer. (Taşdemir, Abdullah, 2004)

Türkiye’de kültür varlıklarının korunması ile ilgili ilk yasal düzenleme 13 Şubat 1869’da yürürlüğe giren Asar ı Afika Nizamnamesi olarak bilinmektedir. (Ahunbay, 1999) 30 Temmuz 1912’de Muhafaza-i Abidat hakkında Nizamname çıkmış olup, 1951 yılında korunması gerekli mimari yapıt ve anıtların korunmasını sağlaması için “Anıtlar Yüksek Kurulu” oluşturulmuştur.

1973 yılına gelindiğinde ise, Anıtlar Yüksek Kurulu’nun çalışmaları için artık yetersiz hale gelen korumayla ilgili kanunlar kaldırılarak yerlerine Eski Eserler Kanunu getirilmiştir.

1983 yılına gelindiğinde ise Eski Eserler Kanunu yetersiz hale gelmiş, bugün de geçerliliğini koruyan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu yasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte “eski eser” kavramı yerine UNESCO tarafından belirlenen “kültür varlıkları” terimi konulmuştur. (Ahunbay,1999)

Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının tespit ve tescili hakkında yönetmeliğin ikinci bölümünde tespit ve tescil işlemleri ile ilgili belirlemeler yer almaktadır. Buna göre kültür varlıklarının değerlendirilmesinde söz konusu olan özellikler aşağıda sıralanmıştır:

Tek yapılar için; taşınmazın sanat değeri, mimari, tarihsel, estetik, mahalli, arkeolojik değerler kapsamı içinde;strüktürel, dekoratif, yapısal durumu, malzeme, yapım teknolojisi, şekil bakımından özellikler göstermesi,

Kentsel Sitler için; korunması gerekli kültür varlığı özelliği gösteren tek yapıların yoğunluk, mimari, tarhsel bütünlük göstermesi,

Doğal Sitler için; bilimsel araştırma, jeolojik yapı, çevresel gözlemler, ekolojik gözlemler ve topoğrafik yapı konularında özelliklerin bulunması,

Tarihi Sitler için; yazılı bilgi ve tarihi araştırmalar sonunda önemli tarihi araştırmalar sonunda önemli tarihi olayların cereyan ettiğinin belirlenmesi.

Bugün Türkiye’de, restorasyon etkinliklerine ilişkin didaktik ve kuramsal boyutların yetersizliğinden sözedilebilir. Avrupa’nın çeşitli bölgelerinde Roma İmparatorluğu’ndan itibaren ortaya çıkmış olan koruma kavramı; entelektüel etkinlikler, araştırmalar, kuramlar, rölöveler, edebiyat, sanat ve felsefeyle beslenerek desteklenmiştir. Avrupa’nın bu süreci sırasında, Osmanlı ve İslam Tarihi’ni yaşayan Türkiye’de bu imgelere paralel bir düşünce kavramına rastlamak

oldukça zordu. Bu eksikliği, Batı kültürü dışındaki kültürlerin, Batı'yla olan iletişimlerinin yoğunluğu doğrultusunda orantılamak mümkündür. Türkiye'de korumayla ilgili yasa ve kanunlar dünyanın birçok ülkesinde yürürlükte olanlardan farklı bir nitelik göstermemektedir. Bu da devletin uzun zamanlar bir koruma politikası sağlayamamasından kaynaklanmaktadır.

Özellikle Cumhuriyet Dönemi'nde bu konuyla ilgili koruma kavramı ile ilgili olarak önemli çalışmalar yapılmasına rağmen; birçok kültür varlığımız yok edilmiş veya gelecek nesillere yanlış veren objelere dönüşmüştür. (Tapan, Mete,98)

2.4 Tarihi Çevrede Yapılaşma

Tarihi kentsel dokuların korunarak yaşatılması yerine, yok oluşa terk edilen ve buna karşı son yıllardaki “pişmanlık” sürecine geçilmesiyle birlikte de turistik amaçlı restorasyonlarla kurtarılması istenen bölgeler olmasındaki en önemli nedenlerden biri, aynı semtlerdeki koruyarak kullanma yerine, yeni gelişme alanlarında yepyeni mimari çevreler yaratılması yeğlenmelidir. (Kuban Doğan,2000)

Geleneksel çevrede yapılaşmaya gidilirken dikkat edilmesi gereken etmenler şu şekilde sıralanabilir:

- Geleneksel yerleşimlerde kültür-mekan çalışmalarında kuram, kavram ve yöntemler,
- Geleneksel yerleşmelerde projelendirme ve alan çalışmaları olarak koruma ve yeniden canlandırma,
- Geleneksel çevrelerde uyum, süreklilik ve değişim,
- Konut alanlarında kimlik değişimi konuları olarak bölgesel eğilimler ve evrensel değişim nelerdir?

Geleneksel çevreler deyimiyle yalnızca geçmişten miras kalan anıtsal, dinsel ve sivil mimarlıktan değil, aynı zamanda çevresel bağlamları içinde, yerel yerleşimler, işlevsel ve simgesel binalar ile diğer mimari sunumlar ve yerleşimleri de düşünerek sadece “neden koruma” değil, “nasıl” ve “kimin koruyacağı” ve neyin korunacağı” sorularını sormalıyız. Geleneksel çevrelerin mimari, kentsel tasarım, sosyoloji, antropoloji gibi çeşitli disiplinlerde çok yönlü ele alınıp irdeleneceğini ve bu bağlamda değişmekte olan geleneksel çevrelerde sürdürülebilirliği gelişme ve kültürel süreklilik karşılığında; değişim, gelişim, gereksinim/gereklilik, süreklilik, yerellik, evrensellik, kimlik gibi sorunların tartışılması gerekir.

Korumayı da içine alan kentsel planlama ve kalkınma projeleri son 10-15 yıllık dönemde, sürdürülebilirlik ilkeleriyle de donatılmış olarak gelmiştir. Bu dinamik ve bilinçli uygulamalarla, tüm Avrupa Kentleri, yeniden canlandırma projelerine dayalı istihdam yaratıcı gelişme ve yeni bir çehre kazanma süreci yaşanmaktadır. (Kuban Doğan,2000)

Bu uygulamalarda mimari mirasın korunmasındaki en çarpıcı yaklaşım, eski ve sağlam binaların yıkılmadan değerlendirilmesi ve özellikle kültür amaçlı kullanımlara dönüştürülmesidir.

ÖRNEKLER

Tarihi kentsel alanlara yönelik iyileştirme çalışmalarının temelinde, sosyal dokunun korunması , eski alanların kentin yeni bölgelerine entegre edilmesi, kentsel yaşamın eski-yeni tüm alanlarda varlığını sürdürmesi istenmektedir.

- Pompidou Merkezi, Paris

Renzo Piana & Richard Rogers, 1971-1977

Paris'in çöküntü halindeki eski kentsel alanının iyileştirilmesi kapsamında yapılmıştır.

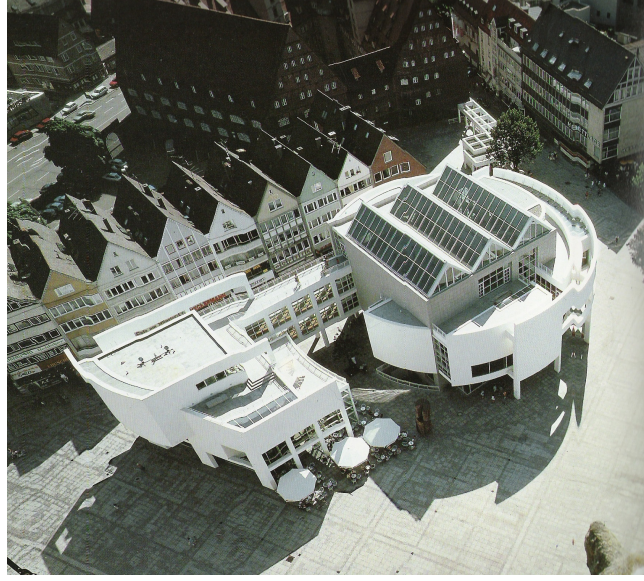

Fotograf 2.3 : Pompidou Merkezi

- Çağdaş Sanatlar Müzesi, Barcelona

Richard Meier, 1987-1992

Tarihsel ve tipolojik olarak Barcelona, Meier'in katılımının istendiği en karışık dokudur.

Fotograf 2.4 : Çğdaş Sanatlar Müzesi

2.5 Tarihi Çevreden Örnekler

Fotograf 2.5 : Piazza Navona

Piazza Navona, Roma

Bir eski Roma stadyumu üzerine kurulu olan ve Borromini'nin ünlü Sant Agnese Kilisesi ile Bernini'nin çeşmelerini içeren Piazza Navona, kentsel sürekliliğin tanınmış örneklerinden birisidir. (Kuban, Doğan, 2000)

Fotograf 2.6 : Piazza Di Spagna

Piazza Di Spagna, Roma

Dünyanın en ünlü meydanlarından biri olan Piazza Di Spagna, mimari etkisini Barok üslupta yapılmış merdiven tasarımına borçludur. (Kuban, Doğan, 2000)

Fotograf 2.6 : Covent Garden

Covent Garden, Londra

Çevresi restore edildikten sonra yeni bir yaya kent meydanı olarak tasarlanması, çağdaş kent halkının benzer alanları büyük bir şevkle benimsediklerini ve kullandıklarını gösteren örneklerden biridir.

Kaleiçi Marina Oteli, Antalya

“Kaleiçi’nde sivil mimarının özgün bir örneği”

Kaleiçi Sit Bölgesi, Antalya şehir merkezinde, eski limana hakim konumda bir yer almasına rağmen uzun yıllar hızla değişmekte olan kent dokusunun etki alanı dışında kalmıştır.

Genellikle konut niteliğini sürdüren binalardan oluşan bölge, Antalya’nın turizm potansiyeline cevap verecek yeni alanlar yaratılması amacıyla öncelikle liman ve çevresi yeniden düzenlenmiş ve bölgenin “yaşayan” bir doku olması hedefine ulaşılmıştır.

Sivil mimarının özgün örneklerinden sayılan birçok bina konut olarak yenilenmesinin yanında, pansiyon veya grup binalardan oluşan küçük ölçekte otel fonksiyonuna dönüşmektedir.

Marina Oteli de ikisi bitişik nizam dört bina ve ortalarında bir iç bahçeden oluşmaktadır. Giriş, lobi, restoran, idari bürolar ve bir kısım odaları içeren bitişik nizam kagir binalar 20. yy başlarında yapılmış Greko-Romen tarzını anımsatmaktadır. Diğer iki ahşap-kagir bina, 19.yy sonlarında yapılmış, dış ve iç sofalı plan tiplerinin özgün örneklerindedir. (T+, 2001)

Fotograf 2.6 : Kaleiçi Marina Oteli

3. KENTİN TANIMI

3.1 Kentsel Yapı Kavramı

Günümüzde kentin tanımı; sistem içeren yapısal bir bütünlük olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre geleneksel kentler sahip oldukları yapılar ve yerleşimleri ile önemli bir inceleme alanı oluştururlar.

Geleneksel dokuda oluşan tarihi kentlerin bütüncül bir yapı sistematiği oluşturduğu kabulünden hareketle; kentsel yapının mekansal ve biçimsel analizinin yapılabileceği düşünülmüştür.

Kentlerin farklı kimlikler sergiliyor olmasındaki sebepler; yani kentin kurgusunu oluşturan yapı taşları; öncelikle o bölgede yaşayan insanların ortak geçmişleri olarak kabul edilebilir. Tarih içerisindeki kentin gelişimi süreci, bölgenin; iklimi, coğrafyası, ekonomisi, yaşadığı olayları ve insanlarıyla doğrudan ilişkilendirilebilir. Dolayısıyla kentin strüktürel anlamda tanımlaması yapılırken günümüze kadar kentin bize taşıdıklarının gözardı etmemek gerekliliğidir.

Kentlerin farklı kimliklerinin ortaya çıkarılmasında, kentlerin nesnel ve somut yapılarının irdelenmesi gereklidir. Her kent kendisine özgü bir yapıya ve karakteristik niteliklere sahiptir, bunun da ortaya çıkabilmesi için yapısının kendi bileşenleri ile çözümlenmesi gerekir. Çözümleme yaklaşımı her kent için yanı olmakla birlikte her birisi için farklı sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Bunun sebebi de kentlerin eleman tiplerinin, iç ilişkilerinin, yapısının biçimsel ve mekansal oluşumlarının, coğrafyasının, ikliminin, tarihinin, ortak anlamlandırma sistemi ile bunların biraraya gelişinden doğan bütünün, kendisine özgü bir karaktere sahip olması ve her birinin bir diğerine oranla farklılıklar taşıması ile ilişkilendirilebilir. (Kıyak, Aslı, 1997)

Geleneksel kentlerin yapısının irdelenmesi ile elde edilecek verilerin katkı sağlaması beklendiği alanlar şu şekilde sıralanabilir;

- Kent ve mimarlık ilişkisinin kurulması,
- Koruma yaklaşımlarına yeni bir soluk getirmesi ve bütün olarak değerlendirilmeleri gerekliliğinin vurgulanması,
- Tasarım alanına yeni bir bakış açısı kazandırması,
- Kent yapısının çözümlenmesi ile mevcut yapıya yapılacak herhangi bir müdahalenin tavrını belirlemesi ve kentin sürekliliğini sağlamasıdır.

Kentin bütünlüğe sahip bir yapı olduğu kabulünden hareketle kendisini oluşturan elemanlara ayırmak, kenti çözümlenmeye yardımcı olacaktır. Kent yapısı, birbirinden bağımsız elemanların değil, birbirlerine göre konumlanan, birbirlerini var eden, birbirleri ile ilişkili elemanların bileşkesi durumundadır.

Modern kentin anlayışında birbirinden kesin sınırlarla ayrılmış fonksiyon alanları ve tek tek yapılar hakimken, yapı kavramı ile anlatılmak istenen, geleneksel kentlerde olduğu gibi, mekansal / tarihsel süreklilik ilkesine dayanan ve kentsel dış mekanların sosyal hayatın hiyerarşisini yansıttığı bir sistem olmasıdır. Le Corbusier'e göre modern kent; kesin sınırlarla ayrılmış fonksiyon bölgelerinden (zone) oluşmaktadır. Bu bölgeler kent yapısının bir parçası olma özelliğinden yoksundurlar. Bu anlayışın kent mekanları da toplumsal hayatın, sosyal ilişkilerin gerektirdiği mekansal hiyerarşiye sahip değildirler. Aynı şekilde inşa edilen her yapı kentin bir parçası gibi ve kent bünyesindeki bir oluşum gibi değil de boşluktaki bir nesne olarak değerlendirilmemekte, tek tek binalara verilen önem kentsel bütüne verilmemekte ve binalar arasındaki boşluklar, geleneksel kent dokusundaki gibi tanımlı bir boşluk, mekan oluşturamamaktadır.

Modern sonrası bakış geleneksel kent anlayışının özünü ve mantığının yeniden keşfini hedef almıştır.

Aldo Rossi ise kenti tanımlarken; Modernizmin kentin belleğini yadsımasına karşı çıkarken, tarım çağı (tarihsel kentin) belleğinin içerdiği “yapısal bütünü” gündeme getirmektedir. Başka bir söyleyişle Rossi; kentsel biçimin kendi iç mantığını, oluşum ve gelişim süreçlerini dile getirmektedir.

Kentsel yapıya ilişkin tanımlamasında Köksal (1994), elemanlar arasındaki ilişkiler üzerinde durmaktadır: “ Kentsel yapıyı oluşturan öğeler, ancak başka öğelerle kurdukları ilişki sonucunda anlam kazanırlar. Kentsel yapıyı oluşturan öğelerin kentsel dizge bağlamında kendi başlarına bir değerleri yoktur., ancak dizge içinde belirli yer tuttıkları için değer kazanırlar. Bu yüzden kentsel yapı bağıntılardan oluşan bir denge durumudur. Bir öğenin değişmesiyle bütün dizge de değişir. Görüldüğü gibi kentsel yapının temel özelliği bütünselliktir ve bu bütünsellik öğelerin toplamına, yığımına indirgenemez.”

Kentin yapısal bir bütün olarak kabul edildiği bu sistemde ilişkiler, bağlayıcılar ve yapı elemanları mevcuttur ve kent kendinden küçük parçalara ayrıştırıldığında da, ayrışan parçalar,

bütünün yapısal karakterini devam ettiren nitelikler taşırlar. Elemanların kentin bir parçaları olmalarının yanısıra, kendileri de bir bütün olarak tanımlanmaktadır. Elemanlar arası ilişkilerden de elemanların belirli bir takım kurallar yoluyla düzenlenişi anlaşılmaktadır. (Erkman, 1973) bütünden detaya uyumlu bir birliktelik, içsel ve özsöl bir ilişki vardır.

Çevresel imajı, kimlik, yapı ve anlam olarak üç bileşenine ayıran Kevin Lynch “yapı”yı bu bileşenlerden biri olarak belirtmiştir. Yapı, nesnenin gözlemciyle ve başka nesnelere olan mekansal ya da biçimsel bağıını içermelidir diyen Lynch, kentin biçimsel yapısı için, detaydan bütüne görsel ve içten bir ilişkinin kurulu olduğunu, şehrin değışken birçok fonksiyonu bünyesinde barındırdığını, biçimlenmesindeki esasın, kendi uygarlık amaç ve anlayışlarıyla yoğrulması olduğunu söylemektedir. (Lynch, 1960)

3.2 Kent İmajının Belirlenmeye Çalışılması

Modern sonrası kente yaklaşımda, gelenekselin verilerini irdeleme ve bunların yeni tasarıma veri oluşturması amacı düşünülür.

Modernin eleştirisi ile başlayan geleneksele dönme, onu inceleme hareketinin gelişimi ile, mimarinin içinde yer aldığı ortamdaki, kentten soyutlanamayacağı ve birlikte ele alınması gerektiği fikirleri gündeme gelmiştir. 1960’larda “Team 10” grubu Modern Mimariye ilk sistematik eleştiride bulunmuştur. Evrenselliğe karşılık kişilik, mekan yerine yer, zaman yerine durum, yaşama, eğlence, çalışma, ulaşım gibi işlemlere göre bölgelere ayrılan kent anlayışı yerine ev, sokak, mahalle, kent gibi toplu yaşamın hiyerarşik öğelerini ön plana çıkaran bir yaklaşımı savunmuştur. (Dostoğlu, 1995)

Modern sonrası yaklaşımlarda; kent ve mimarlık kavramları aynı başlıkta ele alınarak imge, yer, kamusal bellek ve anıt kavramları yeniden irdelenmiştir. (Yıldırım, 1992)

Lynch “The Image Of The City” adlı kitabında, kentsel yapıyı kentsel imajın bir parçası olarak ve yapı oluşturan elemanları da bu imaj kavramı aracılığıyla açıklamıştır. Lynch’e göre kentsel yapı;

1. 1. sınırlar
2. güzergahlar
3. kesişim noktaları
4. nirengiler

5. bölgeler

şeklinde beş elemanı ile belirlemiştir. Lynch'e göre organize olan bir şehir; bölgeleri, nirengi noktaları veya yolları kolaylıkla anlaşılabilen ve gruplaştırılabilen bir şehirdir.

Rossi ise "The Architecture Of The City" adlı kitabında ise kentin mimari olarak incelenmesini önermektedir. Rossi; mimariyi biçim olarak, kentin kendisine özgü biçimi olarak yorumlamaktadır. Yani bu yöntemde göre; kentin mimarisi üzerinde durulmuştur. Kent – Mimarlık ilişkisini; tarihsel, kültürel ve geleneksel anlamı üzerinde temellendirir.

Rossi (1989), biçim – işlev ilişkisi yerine biçim – içerik ilişkisini gündeme getirmiştir. Kentte, imgesi "kamusal bellek"te saklanan her görüntüyü somutlaştıran bir "nesnel işaret" yer almaktadır. "Tip", Rossi'ye göre kamusal bellekte yer alan imgenin somut bir ifadesidir. Tip kavramı ile belli bir biçim kastedilmemektedir. Tip, devamlı tekrar eder, değişen ve sürekli olan ise, geçmiş ve geleceğin izlerini taşıyan biçimdir. (Yıldırım, 1992)

Rossi, önerdiği yöntemde; tipleri, evler, okullar, kiliseler gibi değişik yapılar seçerek tanımlamaya gitmiştir. Rossi, temel tipleri oluşturduktan sonra, her tipin oluşum esaslarını araştırmıştır. Tiplerin gruplaşarak nasıl bir araya geldiklerini ve daha karmaşık kimliğe sahip kentleri oluşturmalarındaki kuralları tanımlamıştır. (Broadbent, 1990)

"Tipoloji"yi, kentin mimarisinin yapılanma süreci ve analizi için bir yöntem olarak önermiştir. Rossi'ye göre "yer", çevre kavramından çok daha fazla şey ifade eder. Tek nokta olarak yer, kent yapısının anlaşılmasında gerekli olan ve ayırt edilemeyen mekanın şartlarını ve özelliklerini belirginleştirir. Bu kavram, yapılar ve onların konumları arasındaki ilişki olarak da açıklanmaktadır. (Yıldırım, 1992)

Rossi'ye göre kent biçimini oluşturan iki temel bina tipi vardır. Bunlar;

1. 1. Anıtlar (birincil yapılar)
2. Konutlar (ikincil yapılar)dır.

Rossi'ye göre kent, insan olaylarının bir tiyatrosudur. Tarih içindeki sürekliliği sağlayan "anıtlar"dır. Kent dinamizmi içinde hızlı değişim olurken, bu değişim içinde değişmeyen kentsel belirleyici, anıtlardır. Anıtlar kentte bilişsel haritanın oluşmasını sağlamaktadır. Kentler, anıtlar ile anılmakta ve zihinlere kaydedilmektedir. Böylece kamusal bellekte bir yere sahip olmaktadır. (Rossi, 1989)

Kentsel mekanlar üzerine tipolojik çalışmalarda bulunan Krier, mekan kavramının kent ölçeğinde de bulunduğuna değinmiştir. Krier'e göre, mekan duygusu, kamusal ve bireysel hayatla özdeşleşmektedir. Bu yaklaşımında Krier, tipi kentin mimarisinin yapılanma süreci ve analizi için bir metod olarak önermektedir. Krier'e göre, tüm mimarlık kuramları aynı zamanda tipolojik kuramlardır, çünkü tip, mimarlığın kendisidir, tip aracılığı ile tapınaktan konuta tüm tarih ve kent oluşumu incelenebilir. Krier, tip kavramını iki momentli bir eleman olarak ele almaktadır. Bu momentleri değişken ve değişken olmayan değerler oluşturur. İki moment arasında değişmez bir ilişki vardır. Bunlardan ilkinin, tip oluşturur; ikincisini de tarihsel, geleneksel ve kültürel değerler oluşturmaktadır. (Yıldırım, 1992)

Krier'e göre; kent kavramını oluşturan elemanlar;

1. Meydanlar
2. Sokaklar

olarak ikiye ayrılmıştır.

3.3 Kent Yapısının Çözümlemesi

Tezin temelini oluşturan Ayvalık Kentinin bir model olarak kabul etmekten hareketle, kentin çözümlenebilmesi için bir yöntem geliştirilmiştir. Kentin analizi yapılırken, yapısalci kuramlar, morfolojik analiz çalışmaları ve düzen ilkeleri baz olarak alınmıştır. Kentin ayrıştırılan elemanlarının birbirleriyle olan ilişkileri kurulmaya çalışılmıştır. Bu incelemede ise, Ayvalık örneği üzerinde kentsel yapı iki bölümde incelenmiştir. Bunlar,

- 1) Kenti bölgelerine ayırarak,
- 2) Kent alanını oluşturan mekanlar a göre ayrılarak incelenmesidir.

3.4 KENTSEL TURİZM OLGUSU

Dünyada turizmin; dinlenme, eğlenme ve boş zamanları değerlendirme ile bütünleşme gereği ve zorunluluğunu belirleyen nitelik ve kavramsal değişimi, kentleri de etkilemeye başlamaktadır. Artık turizm gelişmesinin boyutu kentsel ölçekle özdeşleşmektedir. Giderek turizm ve kent birbirleriyle çok farklı ilişkiler içerisinde olmaktadır. (Çubuk, Mehmet, 1997)

Kentsel, turizm, kentlerin mekansal farklılıkları ve kendilerine özgü karakterleri ile korunması ve geliştirilmesi için koşullar hazırlamaktadır. Bu durumda kentlerin dünya turizm pazarından pay alabilmeleri, şehirsiz planlarda turizmin daha fazla önemsenmesi ve turizmi, yerel özellikleri ile bütünleştirmesine bağlıdır. (Gezici, F., 1997)

Bir kentin turizm kenti olmasının, onu diğer kentlerden ayıran özellikleri apayrı nedenlerden ötürü olabilir. Tarihi binalar, kiliseler, camiler, sanat galerileri, müzeler, tiyatrolar gibi tek tek ya da birlikte ilgi alanı oluşturan ve de 'turist çeken bu unsurlardan başka, kendi binaları ve başka fiziksel çekicilikleriyle ayrı bir kişilik ve atmosfere sahip birçok kent vardır. Çalışmaya konu olan Ayvalık Kentinde öne çıkan mimari unsurlar, tarihi doku, sosyo-kültürel yapı, mutfağı vb. özellikler onu diğer kentlerin önüne çıkaran özelliklerindedir.

Kentsel turizmin gelişmesi, yerel özelliklerin, halkın da bilinçli katılımı ile korunması ve sürdürülebilirliğin sağlanmasına bağlı olduğu düşünülmektedir. Çalışmada hedeflenen turizmin gelişmesi için, mekansal farklılık yani yerellik kavramının ön plana çıkarılarak bir turizm yapısı tasarlamaktır.

Kentler, kültür mirasının yoğunlaştığı ve bir araya toplandığı yerlerdir. Daha da önemlisi, çeşitli gelişme dönemleri adeta katmanlar halinde kentlerde belirginleşmiştir. Nuala Johnson" turizm, tarihle coğrafyanın buluştuğu yerdir ve bu buluşmada en çok kentlerde gerçekleşir" demektedir. Kendi yaşadıkları çevrelerde bulamadıkları ortamı aramak amacıyla dışarıya seyahat_den çok sayıda turist dışında, aynı zamanda, kültürel çekicilikleri yüzünden başka ülkeleri ziyaret eden çok sayıda kişi de vardır. Bu turistlerin bir çoğu da aradıklarını kentlerde bulmaktadırlar. Bu insanlar kentsel turizm endüstrisinin tabanını oluşturmaktadırlar. (Özgüç, N., 1997)

Kentlerde turistleri çeken hususların başında, kent merkezinde yaratılmış olan hoş ortamlar gelmektedir. Değişik mimarileri olan sokaklar, meydanlar, yeşil alanlar, tarihsel özellikler ve benzerleri kente çeşitlilik kazandırır. Kentin kendisine özgü toplumsal-kültürel ortamı ve canlılığı da son derece önemli bir çekicilik unsurudur. Turistler de bu yerleşmelerde tarihsel

özellikler kadar kentin sahip olduğu (ulaşım, iletişim, konaklama, v.b.) kolaylıkları da aradıkları için, tarihsel yerleri ziyaret ederken yerleşmelerin bu olanaklarından da yararlanmaktadırlar. (Özgüç, N., 1998)

Kentsel turizmin önemi, her kent için, kent mekanlarını etkileyen, içeriğinden ve çekiciliğinden yola çıkılarak belirlenmesi düşünülmektedir. Ayvalık Bölgesi incelenirken, kentin dokusu, geleneksel, yerel ve kültürel özellikleri incelenerek, kentin turizm olgusuyla nasıl bütünleştiği ve kentsel mekanların nasıl turistik ürün olarak ortaya çıktığı izlenmektedir. Ve sonucunda kentin bir tarihi ve ayrılmaz bir parçası olan zeytin ve ürünlerinin de bu turistik veriler içerisine alınarak tasarım yoluna gidilmesi hedeflenmiştir.

Bu bağlamda kent merkezlerinin düzenlenmesi, kentin tarihi kesimlerinin restorasyonu ve yeniden kazanılması, turistik ürün olarak kentin kimlik yapısının öne çıkartılmasında yardımcı olmaktadır. Burada en önemli konu; kentlerde turizm için iyileştirmelerin yapılması gereğidir. Kentsel doku, kentsel mekan ve tarihi yapılar, gerçek yapısal ve estetik özelliklerini kaybettirmeden turizm amaçlı işlevlerin verilmesi önem kazanmaktadır. Böylece tarihi kültür mirasına verilen yeni kullanımlar, (konut, işyeri, eğitim birimleri, ticari kompleksler, otel grupları, kongre ve sergi salonları) ile bölgenin yeniden uyarlanması mümkün olabilmektedir.

Turizmin kazandığı yeni anlamla, kentsel mekanların bir turistik ürün olarak değerlendirilmesinde en önemli konu, turistik ürünün kendi kendine gelişmesinin önlenmesi ve bazı dünya metropollerinde denendiği gibi kentin turizm planlamasının yapılmasıdır. Turizm için rehabilitasyon, eğlence-iş turizmi vitrini oluşturulması, kentsel mekanlara turistik ürün olarak değer kazandırılması, turizmin davet ve kültür strüktürleriyle dinlenme-eğlenme ve boş zamanları değerlendirme eylemleriyle buluşturulması, kimlik taşıyan imajlar yaratabilmesi için de imaj ve davet sunumuna ilişkin politikaların yaratılması gerekmektedir. (Çubuk, Mehmet, 1997)

Geleneksel turizm ülkeleri yanında, turizmde yeni gelişmeye başlayan birçok ülke de, kentsel turizm üzerinde durmaktadır. Daha çok turist çekmek ve turist aradığı mekansal farklılığı canlı tutmak için eski şehirlerin tarihsel çekirdeklerinin korunma çabaları bu bağlamda artarken, eski şehirlerde yeni projeler uygulanması ya da yeni şehirlerin turizm bakımından çekicilik kazandırılması çabaları da artmaktadır.

Örneğin; Portekiz' de turizmin en olumlu etkisi eski yapıların restorasyonunu sağlamak olmuştur. Küba, 1995'de gelen turist sayısını dünyada oran bakımından en çok arttıran ülke olarak (yüzde

17,2) ilk çabayı Havana'daki yapıları restore etmek için harcamıştır. Restorasyondan sonra uygun olan tarihsel yapılara turistik fonksiyonlar yerleştirilmesi de bunları ayrı birer turizm çekiciliği haline dönüştürmektedir. Türkiye'de Safranbolu ve Beypazarı gibi tarihi kentlerde turizmin olumlu etkisi olarak tarihi yapıların restorasyonu ve tekrar kazanımı söz konusu olmuştur. (Kazancıoğlu, Nuray, 2004)

Kentsel yenileme ve dönüşümü sağlamak ve kentin imajını düzeltmek için farklı şehirler turizmin farklı yanlarını kendileri için odak noktaları olarak seçmektedirler. Örneğin bazıları alışveriş ve iş bağlantılarına kendini uyarlarlarken, bazıları spor, bazıları da kültür faaliyetleri üzerinde durmakta ve büyük yatırımlar yapmaktadırlar. Örneğin İngiltere şehirlerinden Mersyside bazı kültürel çekicilikleri alışveriş ve iş ziyaretleri ile birleştirmiş, buna karşılık Manchester konferans turizmini kültürel ve şehrsel miras olarak çekiciliklerle ilişkilendirmiştir. (Özgüç, N., 1998)

Birçok şehirde turizmi geliştirme çabaları, sadece turizm sektörünün patlamasından değil aynı zamanda şehirlerin kendilerini buldukları sosyal ve ekonomik durumdan kurtarmak amacı ile gerçekleşmiştir. Özellikle eski sanayi ve liman şehirlerinin ciddi olarak turizm sektörünü atağa kaldırmayı düşünmeleri oldukça şaşırtıcı görülmektedir. (Berg, LDV, Borg, JVD, Meer, JVD, 1995)

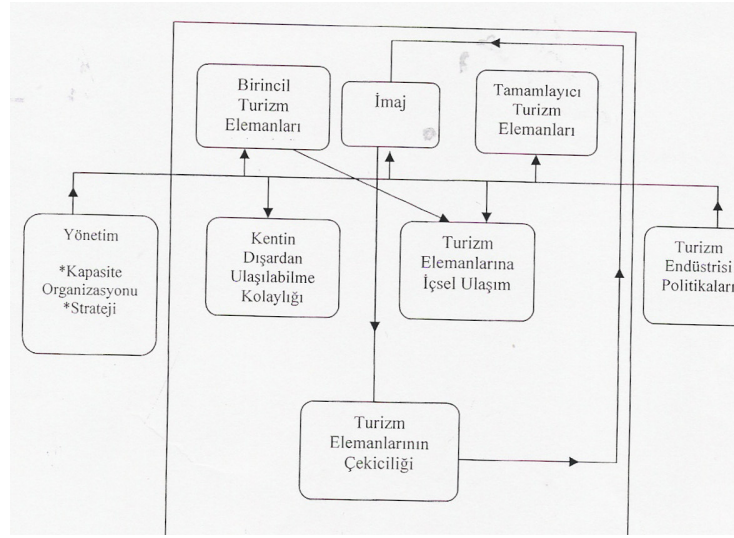
1980'lerden bu yana kentlerin birbiriyle rekabet ederek turizmden pay alma yarışına girmeleri, pek çok faktör sonucunda olmuştur. Birinci neden, genel olarak turizm hareketlerindeki artıştır. Artan refah seviyesi, daha çok boş zaman ve daha çok seyahat edebilirlik getireceğinden turizm hareketleri artmış ve turizm tüm dünyada genişleyen bir sanayi olarak algılanmaya başlamıştır. İkinci neden; kentsel turizmin genel turizm içinde artan payıdır. Artan hafta sonu gezileri, kentlerde artan kültür faaliyetleri, iş ve kongre turizminde artan hareketlilik ile kentsel turizm, genel turizm içindeki payını arttırmaktadır. Üçüncü neden; pek çok eski sanayi kentinin arkasında çöküntü alanları bırakan ve üretim, depolama' ve ulaşım alanındaki iş kaybı ve sonrası sürecidir. Böylece eski sanayi ve liman kentleri, turizmi, potansiyel önemi büyük ve teşvik edilmesi gereken, kent merkezi ve yakın çevresindeki alanların ekonomik ve fiziksel dönüşümünü mümkün kılan bir sanayi olarak görmeye başlamışlardır. (Yavuz, Ö.Ö., 2003)

3.5 KENT TURİZM BİLEŞKESİ

Kentlerde ziyaretçiler ve yerel halkın eğlence ihtiyaçlarını gidermekte kullanılacak birçok fonksiyon ve olanak vardır. Bu fonksiyon ve olanakları, "birincil etkenler" ve "diğer tamamlayıcı etkenler" olarak iki sınıfa ayırmak mümkün olabilmektedir. Birincil etkenler, kente yapılan ziyaretlerin esas nedenini teşkil etmektedirler.

Bunlar; tarihi binalar ve tarihi kent peyzajı, iklim ve çevre, müzeler, sanat galerileri, konser salonları, spor karşılaşmaları, eğlence, özel organizasyonlar, gibi insanlar için çekici olan kaynaklardır.

"Diğer tamamlayıcı etkenler" ise bu çekiciliklerin değerini arttıran veya turist çekimi sürecini destekleyen ürünlerdir ki bunlar alışveriş, yeme-içme, konaklama tesisleri ile ulaşım imkanları ve seyahat acentalarıdır. Hem temel ürünler hem de ikincil tamamlayıcı ürünler için kentsel dönüşüm uygulamalarına ihtiyaç duyulmaktadır. (Law, C.M., 1992)

Tablo : 3 – 1 Kentsel turizm sistemindeki temel ilişkiler (Urban Tourism, 1995)

3.6 Kent Turizm Bileşkesinde Kentin Dönüşümü

Kentsel dönüşüm, mekanın sihirli bir biçimde kendini yenilemesi değil, ekonomik, sosyal ve fiziksel bir yeniden üretim sürecidir. "Kentsel yenileşme" (urban regeneration) kavramı, yapılaşmış alanlara ilişkin yaklaşımların ve bu alanlara yapılan müdahale biçimlerinin (yenileme, yeniden geliştirme, canlandırma, koruma, iyileştirme, sağlıklılaştırma, temizleme, v.s.) genel bir ifadesidir. (Yavuz, Ö.Ö., 2003)

Son yıllarda ekonomik, kültürel, teknolojik ve fiziksel açılardan kentsel yenileşme şehir planlama ve kentsel tasarım çalışmalarında önemli bir konu haline gelmiştir. Kentsel yenileşme ihtiyacı kentlerin sosyal _ ekonomik dejenerasyonundan ortaya çıkmıştır. Başarılı, sürdürülebilir bir regenerasyonun esas amacı uzun süreli yenileme ile ekonomiyi yeniden canlandırarak zenginlik yaratmaktır. Regenerasyon ile mevcut yapılaşmış alanlara; fiziksel, kültürel, sosyal ve ekonomik olarak yeniden yatırımdan söz edilebilmektedir. (Ergun, N., 2003)

Kentsel turizm. önemli ölçüde kentsel yeniden üretimi gerekli kılmaktadır. Bu kapsamda kentsel turizm politikalarının temel amacı, fiziksel çevrenin kamu ve özel sektör işbirliği ile yeniden canlandırılması suretiyle ekonominin yükselen sektörlerinden turizme uygun olan ortam yaratmak ve bu yolla ekonomik ve sosyal yenilemeye katkıda bulunmaktır. Turizm amaçlı kentsel dönüşüm "kentsel yaşam kalitesi" ve "kültür mirası"nın korunmasına ilişkin pratiklerle zenginleşerek ekonomik, çevresel, sosyal, kültürel, sembolik ve politik boyutları olan bir süreç halini almıştır. (Yavuz, Ö.Ö., 2003)

Kentsel yeniden üretim, bir kentsel alanın fiziksel yapısı, fonksiyonları veya bunların yoğunluğu ya da kimliğinde meydana gelen ve alanın özgün özelliklerinden bir kısmını, yenilenen alana aktarabilen bir dönüşüm süreci olarak tanımlanabilmektedir. (Yavuz, Ö.Ö., 2003)

Kent merkezindeki ve yakın çevresindeki faaliyetlerin çökmesi nedeni ile asıl ihtiyaç duyulan fiziksel değil, turizmin içinde yer alacağı ekonomik yeniden üretimdir. Haywood'a göre kentsel turizmde kentsel gelişme olarak tanımlanan şey, turizmin gelişmesidir ve tüm turizm gelişimi kentsel gelişmedir. Turizmin neden olduğu kentsel dönüşüm en çok bu grupta ortaya çıkmaktadır. (Yavuz, Ö.Ö., 2003)

3.7 KENTSEL TURİZM VE KENT İMAJI

Turizmin, kentlere sağladığı yararlardan biri de kent imajının gelişimine yardımcı olmasıdır. Turizm ve imaj arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Turist çekiciliği, bugünün kentleri için istenen bir özellik olmaktadır. Bir kentin bu niteliği edinebilmesi için bazı koşulları yerine getirmesi gerekmektedir. Bu koşullar üç başlık altında toplanabilir:

- a) Kentin imajı
- b) Kentin özgünlüğü
- c) Kent turizminin sürdürülebilirliği

Kentin içsel nitelikleri bir araya gelerek bir dışsal görünüm oluştururlar. Bu dışsal görünüm, turistler tarafından algılanmaktadır. Bu algıya kentin imajı da denilebilir. Bir kentin imajı, o kentte yaşayan yurttaşların kendilerinin nasıl nitelendikleri değil, o kente ziyaretçi gözüyle bakan kişilerin sahip olduğu algılar bütünüdür. ((Kazancıoğlu, Nuray, 2004)

Kentsel turizmin gelişimi, pazarlama ve belli bir imajın satışını gerektirmektedir. Kentsel imajın güçlenmesi ise turizm gelişimini destekleyecek ve yeni yatırımları özendircektir. Turizm imkanlarının geliştirilmesi, fiziksel yenilenme ve ziyaretçilerin akımı, yerel gururu arttıracaktır. Yerel gurur ise kentlilik bilinci ve kenti sahiplenme duygusunun oluşumunu destekleyen bir süreç yaratacaktır. Bu nedenle rekabeti artırmanın önemli bir aracı olarak "kentlerin pazarlanması" kavramı önem kazanmaya başlamıştır. (Paddison, R., 1993)

3.8 KENTSEL TURİZM VE KORUMA İLİŞKİSİ

Türkiye'nin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik şartlarda, koruma için kaynak yaratılamaması, tarihsel dokuların çöküntü alanları haline gelmesi, bu yerlere karşı halkın artan tepkisi, ancak bu bölgelerin sosyo-ekonomik hayata dönüştürülmesiyle önlenilmektedir. Bu noktada, kentsel koruma için turizmin ekonomik araç olarak kullanılması gündeme gelebilir.

Turizm sektörü, tarihi çevrelerin korunması 'konusunda kaynak oluşumu ve korumaya istek oluşumu açısından önemli niteliklere sahiptir. Ancak bu sektörün koruma konusundaki olumsuz etkileri de göz ardı edilmemelidir. Koruma uygulamaları için turizm' sektörünün olumlu yönü, tarihi çevrenin neden olduğu çekimle turizmin gelişmesi sağlanırken, kazanılan gelirin koruma eylemlerinde kullanılabilir olmasıdır. (Özgan, T., 2002)

4. AYVALIK SİT BÖLGESİNİN İRDELENMESİ

Yıllara meydan okuyan

eski bir Rum Evi,

hemen arkasında bir çan kulesi

ve yanbaşıında yükselen bir minare

üçü de aynı fotoğraf karesinin içinde...

Ayvalık sit bölgesi; yapısında bozulma olmadan günümüze kadar gelebilmeyi başarmış kentlerimizden birisidir. Kendi bünyesi, iç örüntüleri, tanımlı elemanları ile bir yapı oluşturan bu orta ölçekli Ege kentini incelenmesi hedeflenmiştir.

Ayvalık Kentsel Sit Bölgesinin turizm potansiyellerinin temelini; bölgede yer alan tarihi, iklim koşulları ve kültür birikimi sağlamaktadır. Bölge insanlık tarihinin önemli bir kısmına tanıklık etmiş, önemli ekonomik gelişmelerin sağlandığı merkez olarak kabul edilmiş, farklı din ve kültürleri günümüze taşımaktadır.

4.1 Ayvalık'ın Seçilme Gerekçesi

Dünyaca ünlü zeytini, bozulmamış Ege kıyılarında, uygarlığın iki çekirdeği birbirine karışır : üzüm çekirdeği ile zeytin çekirdeği... Kıyı boyunca zeytinyağı fabrikaları ve zeytinlik gölgeleri birbirlerine karışır. tarihi dokusu, çevresini saran adaları ve serin deniziyle Balıkesir'in gözde tatil beldesi...

Denize dik inen dağ dizileri ve nehir havzaları ile körfezleri birbirlerine ardına dizilmesinden oluşan Ege Kıyıları, tarih boyunca akarsu havzalarının taşıdığı alüvyonlarla sürekli değişime uğramıştır.

Kuzey Ege'nin adalar kenti Ayvalık, denizi, kumsalı ve neo – klasik yapıların şekillendirdiği mimari kurgusuyla ilgi uyandıran bir sahil yerleşimi. Önde yıllara meydan okuyan bir Rum evi, hemen arkasında çan kulesi ve yanbaşıında yükselen bir minare; üçü de aynı fotoğraf karesinin içinde ...

Ege sahil kasabalarının en karakteristiklerinden biri Ayvalık. Kuzey Ege' nin tarihsel gelişim süreci açısından da önemli bir yerleşim yeri. Çok sayıda kilisesi ve manastırı bulunan kent,

daracık sokakları, taş ve ahşap işçiliğinin en güzel örneklerini sunan kağır evleriyle özdeşleşmiş tarihi dokusuyla ilgi uyandırıyor.

Ayvalık tam anlamıyla bir zeytin cenneti. Kış aylarında zeytinciliğiyle öne çıkan kent, yazın doğal güzellikleri ve turizm potansiyeliyle dikkat çekmekte... geniş zeytinlik alanlarıyla yemyeşil bir görünüm sergileyen Ayvalık, yirmi iki adasıyla da Ege'nin Ada Cenneti olduğunu ispatlıyor.

Yörenin kendisine özgü mutfak kültürü; bölge genelinde önemli bir yeri teşkil eden zeytin ve zeytinyağı üretiminin turizmle harmanlanarak sunulması hedeflenmiştir.

Zengin çeşitliliklerin bir arada bulunduğu bu bölgede; turizm açısından sahip olduğu doğal ve tarihi değerleri koruyarak kendine özgü kimliğiyle koruyup, geliştirmek istenmektedir.

Bu çalışmada, Anadolu'nun batısında kalan ve nispeten ortalamanın altında ekonomik gelişme göstergelerine sahip olan Ayvalık Bölgesinin, geniş anlamda yeni turizm potansiyeli olanakları da dikkate alınarak, bölgesel gelişme politikaları içindeki yeri ve rolü incelenmeye çalışılacaktır. Elde edilen tüm verilerin ortaya çıkarmış olduğu gerçekler ışığında yapılacak turizm planlamasında mimari katkının önemi büyüktür. Böylelikle kentsel mekanlarda turistik özelliği olan tarihi anıtların, çevreye özgü kültürel yapılarla ve doğayla birleştirilerek turizm yapısına katkılarının araştırılması hedeflenmiştir.

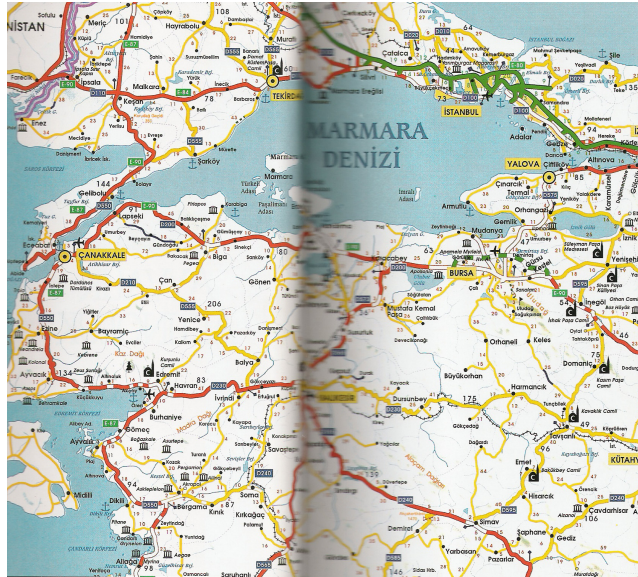
4.2 Ayvalık'ın Konumu ve Çevre ile Bağlantıları

Ayvalık; Batı Anadolu'nun kuzeyinde Ege Denizi'nin kıyısında yer almaktadır. Kent Ege Bölgesi'nin girintili çıkıntılı kıyı özelliklerine paralellik göstermektedir. Balıkesir'e bağlı olan Ayvalık; körfezler adacıklar arasında yer alan bir yerleşmedir. Kuzeyinde Burhaniye, doğusunda Bergama, güneyinde Dikili yer alır. Doğal sınırları; kuzeyde Bezirgan Deresi, Gömeç (Armutova) ve Gümüşlü Yolu; doğuda Sazanlık Deresi; Hisar ve Demirhan Boğazı, güneyde Altınova, güneybatıda Kaplan Dağları'nın meydana getirdiği Sarımsak Yarımadası ile çevrelenmiştir.

Şekil 4 – 1 Ayvalık ve yakın çevresi (Kaynak : Kıyak, Aslı, 1997)

Uluslararası E-24 karayolunun üzerinde olan Ayvalık; çevredeki büyük merkezlere kolay ulaşılabilir bir konumdadır.

Şekil 4 – 2 Ayvalık ve yakın çevresi (www.turkiyeharitasi.gov.tr)

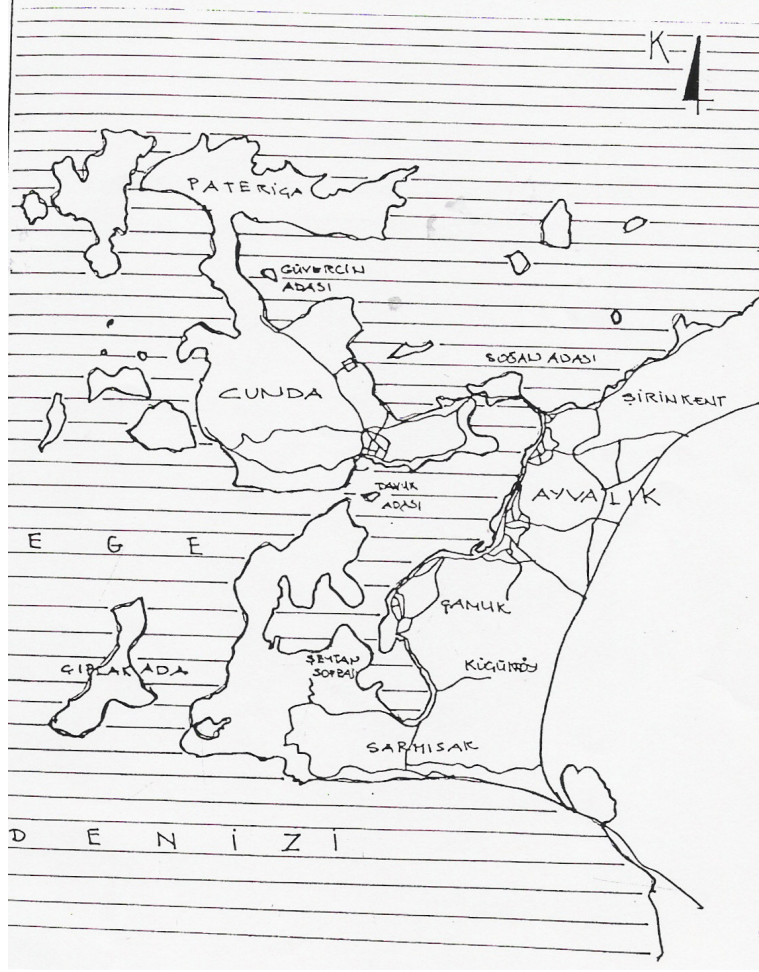
Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar geçen sürede, Ayvalık'a deniz yolu ile de ulaşmak mümkündür. Vapurlar İstanbul – Ayvalık – İzmir Hattı üzerinde çalışmaktaydılar. Fakat yanaşmaya uygun bir iskelenin bulunmaması sebebiyle ulaşım sahilin açığına demirleyen vapurlardan sandallarla sağlanmaktaydı.(Yorulmaz,1994) Ayvalık Sahilleri'nde korunaklı bir iskeleyle sahip olunmaması sebebiyle mevcut iskele sadece Midilli – Ayvalık arası yapılan turist taşımacılığı için ve zeytinyağı v.b. ürünlerin ihraç limanı olarak kullanılmıştır. Ayvalık'ta yat limanı olarak başlatılmış mendirek mevcuttur. Fakat Ayvalık; yoğun yat trafiği üzerinde bulunmadığından ve yatlar kuzeye çıkmadıklarından yat limanı olarak kullanılmamıştır.

Ayvalık Kenti ile bağlı bulunduğu Balıkesir ili arasındaki ilişki -tarihsel süreç de buna dahil olmak üzere- her zaman kopuk olmuştur. Güzergah açısından bakıldığında kentin İzmir ile daha güçlü bağlara sahip olduğu gözden kaçmamaktadır. Bunun en önemli sebebi olarak; aralarında deniz yolu ile sağlanan ticari ve ekonomik ilişkiler gösterilebilir. İzmir – Ayvalık ilişkisi günümüzde de kara yolları ile devam ettirilmektedir.

4.3 Ayvalık'ın Coğrafi Yapısı

Ayvalık çok fazla yüksek olmayan tepelik alanlarla çevrelenmiştir. İlçede yerleşim kıyıda, eğimin çok az olduğu düzlüklerde yoğunlaşmıştır. Sadece Çamlık Bölgesi ile dış mahallelerde yamaçlardaki yerleşimlere rastlamak mümkündür. Ayvalık için "Adalar Kenti" de denilmektedir. Cunda Adası dışında toplam 22 adet adası vardır. Bölgede küçük dereler dışında hiç akarsu yoktur. Ayvalık'ta yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlı geçer. Yaz aylarında özellikle öğleden sonraları esen imbat; Ayvalık yöresine serinlik getirmektedir. Bu bölgedeki hakim rüzgarlar; kuzey ve kuzeydoğudan esen yıldız ve poyrazdır. Yörenin hakim bitki örtüsünü ormanlık, makilik ve zeytinlik alanlar teşkil eder.(Uğuroğlu, 1984)

Bölge, karadan tepelerle, denizden de kendi kıyısı ve adalarla çevrelenmiştir. Adalar ve kendi kıyı şeklinin içe dönük yapısı birleşince, bölge bir iç deniz hali almıştır. Kentin her iki taraftan sınırlandırılmış olması, Ayvalık'ı korunaklı ve güvenli bir koy haline getirmekle birlikte, önünde yer alan Midilli Adası ile birlikte bu durum aynı zamanda kent için bir dezavantaj sergilemektedir. Bu yüzden tarihte özellikle iç yerleşimlerle bağları zayıf kalmış ve bu bölgelerdeki gelişmelerden de fazlaca yararlanamamıştır. Dış bağlantısı kuvvetlenen kent, bir liman ve kıyı kenti olarak kalmış, denizle ilgili yerleşimlerle de güçlü ilişkiler içerisinde olmuştur. (Kıyak, Aslı, 1997)

Şekil : 4 – 3 Ayvalık, Cunda Adası ve çevre adalar (Kaynak : Yorulmaz, Ahmet, 1994)

4.4 Tarihsel Gelişim Süreci İçerisinde Ayvalık

Ayvalık'ın **eski çağlarda**, önce Hecotonnese denilen ve yakın zamanlarda mosco Nis adını alan adalara serpilmiş Yunan kolonileri üzerinde kurulmuş olduğu, şehrin çok daha sonra bugünkü yerine yani “İlk Kurşun Tepesi” eteklerine taşındığı rivayet edilmektedir. Bu yeni yerleşme yerinde bulunan bazı Bizans Çağı verileri de bu durumu kanıtlamaktadır. (Zeki Arıkan,1988)

13. ve 17.yy aralığında ise; kıyı kentleri sönük bir yapıdayken, iç bölge yerleşimleri daha güçlü duruma geçmişlerdir.

13. ve 14. yy arası Ege Bölgesi, küçük beyliklerden oluşmuş, parçalı siyasal bir yapıya sahiptir.bu yapı ve yol ağının niteliği, uluslar arası ticaretin gelişmesine olanak vermemiş ve bu nedenle kentlerin ekonomik yapısı tarımla sınırlı kalmıştır. Beyliklerin dış ilişkilerini sağlayan antik dönem limanları dışında, kıyı yerleşimlerinin önemi iç bölgelere kaymıştır.

Bölgenin ikinci aşamasını teşkil eden, **15. ve 16. yy arası** Osmanlı İmparatorluğu'nun gelişme dönemini ve bölgeyi hakimiyet altına almasını kapsar. Böylece, tarımsal ürün İstanbul merkezinden denetlenmeye başlanmış ve merkezin Bursa'dan İstanbul'a kaymasıyla yol sistemleri değişmiş ve bu dönem bölgenin önemi daha da azalmıştır. (Kıyak, Aslı, 1997)

Kentin ilk kuruluşu hakkında, **16.yy** kaynaklarına bakıldığında böyle bir yerleşime rastlanılmamaktadır. Bu döneme işaret eden bir eser olan Piri Reis'in 1513 yılında tamamladığı Kitab-ı Bahriye'de, Pirgos Limanı ile diğer Yunda Adaları Kıyıları bütün inceliklerine kadar anlatıldığı halde, Ayvalık adından hiç söz edilmemiştir. Bir diğer kaynak olan 16.yy sonlarına ait Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'ndeki Ege kıyılarını gösteren haritada böyle bir yerleşime rastlanılmamaktadır.

Ayvalık ile ilgili olarak ilk yazılı belge, Edremit sicillerinde, **1770'li yıllarda** Ayazmand – Altınova Kadılığı'na yazılmış bir ferman etiketidir. Bu etikete göre; o tarihlerde Ayazmand'a bağlı bir köy halinde olan Ayvalık'ın bu tarihten itibaren bir kaza merkezi haline geldiği anlaşılmaktadır.(Erim, 1994)

Bu dönemdeki farklı görüşlere bağlı olarak Ayvalık'taki ilk yerleşimin kurgulanışı şu şekilde sıralanabilir:

- Kenti ilk olarak Türklerin kurduğu görüşü
- Kentin gelişiminde etkili olan Rumlar'ın Kente gelişi ve ilk yerleştikleri bölge

Türkler, İlk Kurşun Tepesi eteklerine, vadiye ve limana bakan tepe yamaçlarına 1400'lü yıllarda gelmişlerdir. İlk yerleşimin tepe eteklerinde kurulmuş olması, rüzgarın etkisinden korunmak amaçlı olabileceğini düşündürmektedir. Bu nokta kentin aynı zamanda girişi olan Boğaz'a ve limana dönük olarak konumlanmış vaziyettedir. Kent Midilli'yi almak için askeri amaçlı olarak kurulduğu için, uzun bir süre ekonomik ve kültürel açıdan gelişme gösterememiştir. (Aka,1944)

Kentin kurucularının Rumlar olduğunu iddia eden görüşler de bulunmaktadır. **18.yy ın ikinci yarısında** Anadolu'da meydana gelen Rum göçü sırasında karşı adalardan bazı Rumlar Ayvalık'a gelerek öncelikle kasabanın kuzeydoğusunda, Eğribucak denilen yerde ve ardından limanın bugünkü bulunduğu yerde yerleşmişlerdir. (Aka,1944)

Rum göçü ekonomik sebeplere dayanmaktadır. 1700 lü yıllarda meydana gelen ekonomik değişimlerin sonucu İzmir, dış ülkelerin de desteğiyle, ekonomik olarak güçlenmiş ve bir ihracat ve ithalat merkezi haline gelmiştir. Bu dönemde Anadolu, bölgede iş gücüne duyulan ihtiyaç

sebebiyle, Rum göçü almıştı. Bunlardan bir kısmı da, Ayvalık'ta, bugünkü limanın olduğu kıyı bölgesine yerleşmiştir. İzmir Metropolünün ekonomik açıdan olumlu etkileri Ayvalık üzerinde de görülmüştür. Ayvalık'a ekonomik gerekçelerle gelen Rumlar sayesinde kent hızlı bir gelişme göstermiştir.

18.yy ortası ve 19.yy başlarına gelindiğinde ise; bu dönemi Ayvalık Kenti için ilk gelişme dönemi olarak nitelendirmek mümkündür. Bu dönemde kent özellikle ekonomik açıdan hızla gelişmiştir. İzmir metropolünün olumlu katkılarıyla Ayvalık önemli liman kentlerinden biri haline gelmiştir. Ekonomisinde zeytinyağı ve un gibi dönüştürmeye dayalı bir faaliyet bulunmaktadır. Aynı zamanda bu dönemde kurulan akademi ile eğitim merkezi haline gelen Ayvalık, sayılı kentler arasına girmiştir. Bu özellikleri sebebiyle göç almış ve nüfusu artmıştır. Yönetimde de özerk bir kent devlet görünümüyle diğer merkeze bağlı Osmanlı kentleri arasında ayrıcalıklı bir duruma sahiptir. Yüzyılın başında 1800 –1803 de kurulan akademi; kentin bir diğer sınırı olan kuzey uçta yer almakta ve yakınına inşa edilen Agios Dimitri Kilisesi ile birlikte kente dair önemli bir mekansal ipucu sunmaktadır. Kentin tarihinde etkili olan bu akademi binası, içe dönük avlulu bir formdadır. Kent bu iki nokta arasında gelişme göstermiştir.

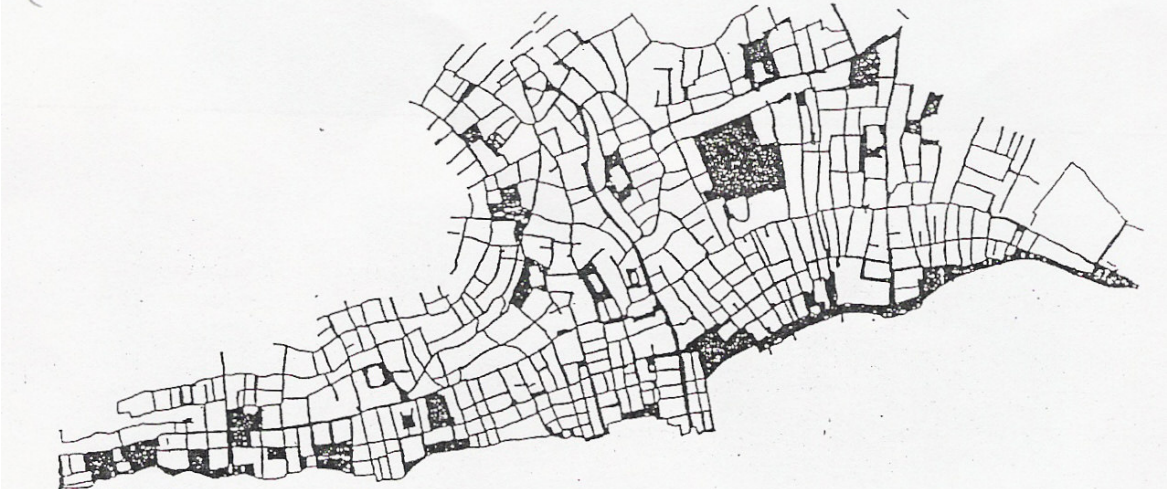
Dönemin kentsel yapısını açıklayan ipuçlarından biri de Ali Onay'ın belirttiği gibi kentin kurulan üç kilisesidir. Bunların yanlarına eğitim tesisleri de kurularak halkın eğitimi ve yönlendirilmesi sağlanmıştır. Kiliseler Kato Panaya, Metropol ve Taksiyarhis Kiliseleri'dir. Taksiyarhis Kilisesi ve çevresindeki yapılaşma Türklerden beri gelen yerleşimin ilk izlerini taşımaktadır. Metropol Kilisesi iki önemli aksın kesişiminde ve kentin merkezinde yer almaktadır. Kato Panaya'da papazın çiftliğine en yakın olarak kurulmuş kilisedir.

Bu döneme dair bir diğer ipucu ise; Yönetim için yukarı, orta ve aşağı mahallelerden seçilen temsilcilerin olduğudur. Böylece bu dönemde kentin üç ana bölgeden oluştuğu anlaşılmaktadır. Bu bölgelerin günümüzde; tepe, orta ve kıyı bölgelerine karşılık geldiği tahmin edilmektedir.

1821'de Ege'de çıkan isyanda dış güçlerin ve akademinin propaganda çalışmaları sonucunda Ayvalıklı Rumlar da ayaklanmışlar ve isyanı desteklemişlerdir. Üç gün süren isyanda kent büyük ölçüde zarar görmüştür. İsyandan sonra kaçan ve ölen Rumlar dışında kentte kalan Rumlar da sürgün edilmişlerdir. Ayvalık, çevre bölgelerden gelen halk ve Bulgar göçmenlerin yerleşimine açılmıştır. Böylece etnik yapı değişikliğe uğramıştır.

19.yy ortası ve 20.yy başlarına gelindiğinde ise; kent ikinci parlak dönemini yaşar. Ayvalıklı Rumlar buldukları yerlerde barınamayarak tekrar kentlerine dönerler ve eski mallarına kavuşurlar. Bu malların önemli bir kısmı ve eski hakları 1832 yılındaki fermanla geri verilmiş, 1840 da da Karesi'ye bağlanmışlardır.

Bu süreç içerisinde bir de deprem geçiren kent, yüzyılın ortalarında mevcut binaların onarımı ile imar edilerek yenilenmeye ve eski haline kavuşmaya başlamıştır. Kent içindeki yapılar üzerinde yer alan yapgım tarihlerine bakıldığında en eskisi 1820 yılına ait olmak üzere, ortalama olarak, 19 yy. ortasından sonrasını ve 19. yy başını kapsayan tarihlere rastlanmaktadır. Bu da kentin daha önceki binalarının nerdeyse kentte hiç izi kalmadığını göstermektedir. Kentin bu dönemde hızla yenilenmesinin sebebi olarak, çeşitli yapı elemanlarının hazır üretimi ve kullanımı olduğu görüşü mevcuttur. (Kıyak, Aslı, 1997)

Şekil : 4 – 4 Cumhuriyet öncesi yerleşim planı (Kaynak : Kıyak, Aslı, 1997)

Bu dönem, ekonomide endüstrileşme ve makine gücünün kullanıma girdiği bir süreci kapsar. Bu sürecin etkileri Ayvalık'ta da görülmüştür. Öncelikle Dalyan Boğaza genişletilerek, gemilerin giriş ve çıkışlarının kolaylığı sağlanmış, liman yenilenmiştir. Zeytinyağı mengeneleri ve un değirmenlerinin yerini yeni fabrikalar almıştır. Bu değişim, yabancı sermaye tarafından desteklenmiştir. Özellikle ticari ilişkiler içinde bulunan ülkelerin konsoloslukları kentte kurulmaya başlamıştır. Dış ilişkiler kuvvetlenmiştir. İzmir metropolü ile ilişkiler güçlenmiştir. Bu dönemde kent 4000 haneye ve 30000 nüfusa sahiptir. Kent; eğitim ve kültü alanında da ileri bir seviyeye ulaşmıştır. Bunların en önemli sebeplerinden biri de Ayvalık'ın denizaşırı bir ticaret ağı içinde bulunmasıdır. Ticaret ve deniz, Ayvalıklılara birçok alanda kendilerini yenileme ve

geliştirme fırsatı vermiştir. Bu durum sadece mal değil, bilgi alışverişini de beraberinde getirmiştir.

Dönemin tasvirlerine bakıldığında kentin 11 mahalleden oluştuğu ve bunların kentteki 11 kilisenin adını taşıdığı görülmektedir. Bu tasvirler göre; mahallelerin kilise çevrelerinde odaklandığı anlaşılmaktadır. Bu dönemde kentin mevcut tek camisi vardır.(Sakarya Camisi) iki ana yolun kesişiminde bulunan kent merkezinde, idari ve ticari yapılar yer almaktadır. Kent idari olarak, geçen yüzyılda olduğu gibi bağımsız değil, artık merkeze bağlı durumdadır.

Kurtuluş Savaşı sonunda; Anadolu’da dış güçlerin ve onların yanında yer alan azınlıkların yenilgisi ile birlikte büyük bir insan göçü sonucu doğmuştur. Bu göçler sonucunda Ayvalık’ta yaşayan Rumlar; Yunan Kıyıları ve Adalarına, oradan da Girit, Selanik ve Midilli gibi bölgelerde yaşayan Türkler Ayvalık’a göç etmişlerdir. Bu göçler esnasında Ayvalık Kenti bir yıl boyunca boş kalmıştır.

Cumhuriyet Dönemi ve sonrası; Kurtuluş Savaşı’ndan sonra meydana gelen göç hareketi tamamen sonlanmış, kentteki Rum halkın yerini, Türk Halkı almıştı. Etnik yapının değiştiği kaçınılmaz bir gerçektir fakat kültürel birlikteliklerin kabulü gerçeği kaçınılmazdı. Ekonomi alanındaki faaliyetler; balıkçılık, zeytincilik ve zeytinyağı işletmeleri olarak devam etmektedir. 1950’li yıllarda sahil yolunun açılmasıyla kent – kıyı ilişkisi kopmuştur. Cunda Adası ile bağlantı da bu zamanda açılmıştır. Bu dönemde turizm alanındaki gelişmelerden dolayı çarpık yapılaşma da kendisini göstermiştir. Bu gelişmelerden ilk olarak kent merkezi zarar görmüştür. Yeni yolun açılması ile birlikte eski binaların kimi yıkılmış, bir kısmı da zarar görmüştür. Akademi binası bu dönemde zarar gören yapıların başında yer almaktadır.

Şekil : 4 – 5 Cumhuriyet sonrası yerleşim planı (Kaynak : Kıyak, Aslı, 1997)

4.5 Ayvalık'ın Ekonomik Yapısı

Ayvalık tarıma dayalı bir ekonomiye sahiptir. En büyük gelir kaynağı zeytindir. Daha sonra balıkçılık ve bağcılık gelir. Ayvalık çok eskilerden beri zeytin ve zeytinyağı üretiminde hep önde olmuştur.

19. yüzyılın başlarında 1.000.000 okkaya varan zeytinyağı üretimi, 40 sabunhanesi, buğday üreten değirmenleri, şarapçılık ve denizcilik ile ileri düzeyde ünlü ve büyük bir kentti.1905'te yapılan bir saptamaya göre, küçüklü büyüklü 80'e yakın tabakhane ile 2 deri fabrikasında 700 işçi çalışıyordu. Hindistan'ın Bombay kentinden getirilen ham deriler burada işlenip Fransız kösesi ayarında köseleler yapıp ihraç ederlerdi. (Balkan, Ayşegül, 1998)

Bugün de baş ürün olan zeytinyağı, 19.yüzyılda yabancıların dikkatini çekmiş ve burada fabrikalar kurmuşlardı. Yabancı sermayenin Türkiye'ye giriş kapılarından biri Ayvalık'tır. Ancak daha sonraları bu yapıyı koruyamadı ve deri fabrikaları kapandı. 1927 lere kadar, Ayvalık unu ihraç ederken daha sonraları unu ithal eder duruma düşmüştü. (Yorulmaz, Ahmet, 1994)

4.6 Ayvalık Ekonomisinin Kentsel Gelişime Etkisi

Ayvalık'ta ekonomik refahın simgesi olan kiliseler ve fabrika bacaları, kentsel mekanlarda nirengi noktaları olarak günümüze kadar gelirken işlevlerinde birtakım değişiklikler bireylerin yön bulmasında yardımcı olmaktadır. Ayrıca kentin silüetinde de etkili olmaktadırlar. Ayvalık ekonomisinin temeli olan zeytin ve ürünlerinin üretimi ve ticareti, eski yıllarda, konut mekanının zemin katlarının zeytin depolama ve zeytinyağı üretimi için kullanılması. ticaretin limana inen aks üzerinde ve ona bağlanan kıyıya paralel yol üzerinde oluşturulması, fabrikaların denize paralel noktalara konumlanması şeklinde etkileri kentsel mekana yansımıştır.

Günümüzün şartları gereği zeytinyağı üretiminin evlerden kalkması ve kıyıya paralel sokaklardaki ticarethanelerin uğradığı boyutsal ve işlevsel değişiklikler olmasına rağmen, ekonomik kaynakların etkileri günümüzün kentsel mekanlarının oluşmasında etkili olmaktadır. Örneğin sahildeki yapıların, ekonomik gücün ve teknolojinin simgesi olarak 5-6 katlı iş hanlarına dönüşmesi, taşıt yoğunluğunun artışı ve bunu karşılayacak yol problemi ve dolayısıyla sahil yolunun oluşturulması gibi nedenler kentsel mekanda değişimlere sebep olmaktadır. Bu değişimler kentsel mekanlar arası kopukluklara sebep olmaktadır.

Şekil : 4 – 6 Ayvalık'ta nirengi noktaları

Ekonomik olanakların zenginleşmesi, dolayısıyla kent nüfusunun artması, konut bölgesinin genişleyip büyümesine ve kent merkezinin gelişip fiziksel görünümünde değişiklikler getirmesi sonucunu doğurur.

Tarihsel gelişim sürecinin bütün dönemlerinde, Ayvalık ekonomisinin temelini oluşturan ticaret, kentsel mekana, büyük gösterişli kamu mekanları ve yapıları olarak yansımıştır.

Ege kıyı şeridinin, kıyılardaki ekonomik potansiyeli keşfeden yabancıların akınına uğradığı, Batı Avrupa ile kurulan ticari ilişkiler,yabancılarla ticaretin gelişmesi ve ekonomik refah sonucunda

yabancı nüfusun arttığı, yeni dışa kapalı koloni kentlerinin oluştuğu görülürken, mevcut şehirlerde de belli nüfus bölgelerine ayrıldığı, özel ve kamusal mekanların, etnik çeşitlilik ve ekonomik güce göre değişiklikler gösterdiği görülmüştür. (Balkan, Ayşegül, 1998)

19.yüzyılın özellikle ikinci yarısında Ege bölgesinin dünya ekonomisine eklenirken oldukça hızlı bir ekonomik gelişme yaşadığı görülür. Bunun sonucunda bölgede net nüfus artışı olurken, kıyı kesimlerinde Rumlaşma yaşanır. (Tekeli, Doğan,1992)

XIX. yy.da en parlak dönemini yaşayan Ayvalık'a gelen Rum nüfus, ticaretin daha da gelişmesine, bu da Ayvalık'ın daha çok kalkınmasına sebep olur. Dönemin güç yapıları olarak nitelendirilen kiliselerin çokluğu ve büyüklüğü, Akademinin inşası, Ayvalık'ın o dönemki ekonomik refahının kentteki simgeleridir. Bu zenginlik, ekonomik yönden gelişmeler, mimariye de etkili olmuş ve yapıların cephelerindeki işlemlerde, balkonlardaki işçilik ve giriş kapılarının boyutlarının yüksekliğinde kendini göstermiş, o günlerden günümüze, neo-klasik sivil mimarlığın ender örneklerinin oluşturduğu bir kentsel doku ulaşmıştır. (Yorulmaz, Ahmet,1994)

4.7 Ayvalık'ın Sosyo – Kültürel Yapısı

Ayvalık'ın kuruluş aşamasındaki toplum yapısı için çeşitli söylentiler vardır. Tarihçi Y. Sakkari'ye göre "Ayvalık korsanların sürekli saldırıları karşısında civardaki adaları bırakıp buraya göç eden halk tarafından kurulmuştur." Bir başka görüşe göre ilçe Türkmenler tarafından kurulmuştur. Başka bir yayına göre Ayvalık bir Rum yerleşmesidir diye birçok görüş vardır. (Yorulmaz,Ahmet, 1994)

Ayvalık, 15. yüzyıl Osmanlı egemenliğine kadar nüfus yapısından anlaşılacağı üzere batı, Türk olmayan bir nüfusu barındırmıştır. Ancak Osmanlı egemenliği sonrası bu yavaş yavaş değişmeye başlamıştır. Ancak 1700'lerde Osmanlı uyruğu altında olan Batı Anadolu'nun bu kenti Rumlara devlet içinde devlet olma imtiyazını veren belge ile Ayvalık'taki Türk aileler yakın köylere göç ettirildiler. Buna göre 19. yüzyıl başlarında Rum nüfus 30000'i aşmış Avrupa kentleri tarafından tanınan, yabancı konsoloslukları ve bankaları barındıran ünlü ve büyük bir kent olmuştur. (Balkan, Ayşegül, 1998)

1821 Ayvalık ayaklanmasından sonra eski ihtişamını kaybetse de yine o dönemde de büyük bir yerleşmedir. 1821 yılında nüfus 30000 Rum iken, 1891'de Vital Cuinet'in istatigine göre nüfus 21666'ya düşmüş ve bunun 21486 sı Rum, 180 tanesi Türk idi. Bu az sayıdaki Türkler yöneticilerdir. (Yorulmaz, Ahmet, 1994)

Ayvalık nüfusu, tarihsel süreç içinde devamlı değişime uğramış, göç almış ve bunun sonucunda karma bir kültürün etkisinde karma bir toplum ortaya çıkmıştır. Bütün bu kültürel farklılıklar bütünleşmiş ve mekana yansımıştır. Sokak mekanını, iç mekanın devamı olarak kullanma olgusunun, sokakta oturma, sohbet etme gibi davranışları beraberinde getirdiği düşünülmektedir. Dış mekandaki aktiviteleri destekleyen bir yaşam tarzının Ayvalık'la bütünleştiği düşünülmektedir. Daha önceleri meyve – sebze hali olarak kullanılan, fakat halihazırda ortasında bir çeşme bulunan avlulu şekilde işleyen kahvehanenin, ve yine aynı şekilde az ilerisindeki pazar yerini buna örnek teşkil edebileceği düşünülmektedir.

Bütün bunların sonunda karma bir yapıya sahip olan Ayvalık yerleşmesi, çeşitli kültürlerin birleşmesi ile ortak bir sosyo- kültürel yapıya sahip olmuştur.

4.8 Balıkesir Bölgesi'ndeki Turizm Potansiyeli

Türkiye'ye gelen turist tipi çoğunlukla deniz ve güneş taleplerine karşılık Türkiye'yi tercih eden turist grubudur. Bu tip turistlerin beklentilerine uygun bazı bölgeler öncelikle doğal konumları nedeniyle keşfedilmiş ve daha sonra da devletin politikaları doğrultusunda gelişmiştir. Bir ülkenin coğrafi bölge ve yöreleri, sahip oldukları iklimi, doğal güzellikleri, tarihi ve kültürel değerleri, termal kaynakları ve beşeri özellikleri nedeniyle turizm hareketlerinin mekanı olarak turizm akımlarının gerçekleşmesini sağlar. Türkiye bu sayılan çekiciliklerden dolayı 7 coğrafi bölgesi ile değişik turizm türlerine açılacak ve önemli bir turizm potansiyeli olabilecek bir ülkedir. Ancak Türkiye'nin her bölgesi aynı yoğunlukta turist çekmemektedir.

Balıkesir'e en çok yurt dışında yaşayan Türk vatandaşları gelmektedir. 1996 yılında Türkiye'ye gelen yabancı turistlerden %0.53'ü, tercihlerini Balıkesir yöresi olarak yapmışlardır. Bu da göstermektedir ki Balıkesir'in uluslararası turizmde ülke içinde aldığı pay çok düşük oranlarda kalmaktadır. Balıkesir daha çok yerli turistler tarafından tercih edilen bir turistik merkez konumundadır. (Bozok, Düriye, 1997)

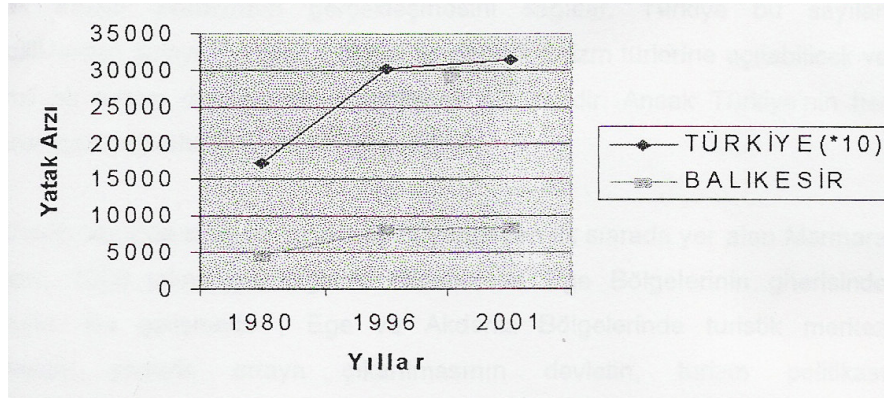
Yörede turistlerin dikkatini çekecek önemli bir olumsuzluk görmediklerini, yalnız hizmet kalitesinin iyileştirilmesi için özen gösterilmesini belirtmişlerdir. . Yabancı turistler yörede eğlence yerlerinin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. . Yörede hava ulaşımı bulunmamaktadır. (Karaman, Sebahattin, 1998)

Balıkesir Türkiye'de ilk turizm hareketlenmelerinin başladığı ildir. Balıkesir'in ilçesi olan Erdek'te 1950 yıllarından itibaren turizm faaliyetleri başlamış ve bu gelişimleri kıyı şeridinde

olan Ayvalık, Burhaniye, Edremit ve Marmara Adası takip etmiştir. (Karaman, Sebahattin, 1998)

1980'lerde Akdeniz Bölgesindeki yatak arzına bakıldığında Türkiye'nin durumu daha da netleşmektedir. Yatak arzı Türkiye'de 173.22 'iken, Yunanistan'ın 438.355'dir. İtalya'nın 1.703.552, İspanya'nın ise 1.102.342'dir. Marmara Bölgesinde yer alan Balıkesir ilinin 1985 yılında 4.556 olan yatak sayısı, yaklaşık %5.5'lik bir ortalama artışla 1996 yılında 8.227 'ye yükselmiştir ve ülkede turizme sunulan turistik yatak arzının %2.73'ü Balıkesir ilindedir. Balıkesir ilinde 1996 yılında toplam 35.502 yatak hizmete sunulmaktaydı. Bunların 17.516'sı belediye belgeli, 9.759 yatak ise kamu kamplarındaki yatak sayısıydı. (Bozok, Düriye, 1997)

Günümüze gelindiğinde ise Balıkesir ilinde; " turizm işletmesi belgeli 74 tesiste 8450 yatak, henüz inşaatı devam eden ve önümüzdeki yıllarda faaliyete geçecek olan 36 Turizm Yatırım Belgeli tesiste ise 5385 yatak kapasitesi bulunmaktadır. 28 adet Kamu Kampı'ndaki 8742 yatak ile Belediye Belgeli konaklama tesislerindeki 22721 yatak kapasitesi de dikkate alındığında toplam 45298 yatak bulunduğu söylenebilir. Türkiye'de toplam 314.215. işletme Belgesi yatak bulunmaktadır. Bunu %2.7'si Balıkesir'de bulunmaktadır. (Altınay, Dursun, 2001)

Tablo : 4 –1 Türkiye ve Balıkesir İli'nin yıllara göre yatak arzı dağılım tablosu (Akım, Hakan, 2002)

Balıkesir bölgesi, turizm sektörünün gelişim gösterdiği bir bölgedir. Fakat bir turizm sezonunda nüfusu, mevcudun bir veya birkaç misli artan yörelerde, yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde yapılmış altyapı yatırımları yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Kullanılabilir su kaynakları, su şebekesi ve kanalizasyon, elektrik ve enerji kaynakları ile birlikte ikincil üst yapı yatırımları veya destek yatırımları olarak da ifade edilen karayolları, park alanları, demiryolları, limanları ve havaalanının yetersizliği hem bölgenin hem de Türk turizminin önemli altyapı sorunları olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca Balıkesir'in turistik yörelerinin sadece tatil turizmine yönelmesi ve bu tür turizm için sezonun kısa oluşu bölge için bir dezavantaj olmaktadır. Ancak bu olumsuz faktöre karşın bölgenin farklı turizm türlerinin (örneğin termal turizm, dağ turizmi, av turizmi, gurme turizm türleri) geliştirilebileceği zengin donelere sahip olması, turizm sezonunun kısa oluşu gibi bir olumsuzluğu tersine çevirebileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda, yıl boyu (12 ay) turizmi hedef alan projelerine uygun olarak, Balıkesir'in turizm potansiyellerini değerlendirmek değerlendirebilmek önemlidir.

Balıkesir, Türkiye'nin en zengin turizm potansiyeline sahip bir turizm merkezi olmasına rağmen, Balıkesir ilinin her ilçesi turizm açısından çeşitli nedenlerle gelişme gösteremediği gözlemlenmektedir. Turizmin daha çok kıyı kesimde geliştiğini görülmektedir. Kıyı turizminin gelişmesi için Balıkesir yöresinin büyük avantajları bulunmaktadır. Sahip olduğu bu zengin potansiyeline karşılık, ulusal ve uluslararası turizm piyasasında hak ettiği payı alamamasının verdiği kaygıdan dolayı alternatif turizm türlerinin de bu bölgede geliştirilerek yeni bir turizm olgusu geliştirme olgusu hedeflenmiştir.

Balıkesir ilinde iç turizmin gelişimi dikkat çekici ölçüdedir. Turizm talebinin %90'1 yerli turistler oluştururken, yabancı turist talebi oranı yalnızca %10'dur. Bununla birlikte, Balıkesir iline iç turizm açısından, gelen yerli turistlerin büyük çoğunluğu İstanbul, Ankara ve Bursa illerinden gelmektedir. Hatta bazı illerde oturan kişilerin, illerinin adını taşıyan ikinci konut siteleri bulunmaktadır. (Çevik, Deniz, 2001)

İkinci konutlardan daha çok yararlanabilme özelliğini; ikinci konuta yakınlık oluşturmaktadır. Daha çok iç turizme hizmet eden bu ikinci konut yatırımları, bu şekilde kısa bir döneme hizmet etmesi, bu yatırımların sınırlı, ölü yatırım olmalarına neden olmaktadır. Geliştirilecek, uygulanacak olan plan ve politikaların; bu yatırımların daha kullanılabilir hale gelmesi, bu yatırımların ekonomik, toplumsal ve çevresel olumsuz etkilerinin en aza indirilmelerini sağlaması düşünülmelidir.

Balıkesir'de ki ikinci konut oranlarına bakıldığında da;

*Erdek--3841

*Gömeç---2440

*Marmara-1100

*Ayvalık----- 2657

*Burhaniye---5600

*Karaağaç---4389

ikinci konut olmak üzere toplam 20027 yazlık ev bulunmaktadır. Ancak planlı bir gelişme olmaksızın, kooperatif veya bireysel konutlar şeklinde gelişen bu ikinci konut yerleşmelerinin, Balıkesir turizm gelişimine ve kentsel gelişimine birçok olumsuz etkileri olmaktadır. Balıkesir'de kıyı kesiminde yaz aylarında nüfus ortalama 5 kat artmaktadır. (Çevik, Deniz, 2001)

Balıkesir ili termal turizm açısından oldukça zengindir. Üç, dört yıldız seviyesinde hizmet sunabilecek turizm işletme belgeli termal tatil köylerine ihtiyaç bulunmaktadır. Söz konusu bu yerlerin Turizm Bakanlığı'nın teklifi ve Bakanlar Kurulu'nun kararıyla 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu'nun 3. Maddesi gereğince Termal Turizm Merkezleri ilan edilmelidir. Böylece bu bölgelere özel sektör tarafından işletmeler kurulabilir. Bu işletmelere yatırım aşamasında devlet tarafından teşvik verilmelidir. (Altınay Dursun, 2000)

Balıkesir iline gelen yerli turist profili değerlendirilirse;

- . Yöreye gelen turistlerin çoğu yerli turistlerdir.
- . Balıkesir yöresine gelen yerli turistlerin çoğu İstanbul, Bursa ve İzmir'den gelmektedir.
- . Yerli turistlerin çoğu memur statüsünde olup satın alma güçleri sınırlı olan kişilerdir.
- . Şehir merkezinde konaklayan kişilerin %80'ini pazarlamacılar, %20'sini transit geçen yolcular oluşturmaktadır. ,
- . Şehir merkezinde konaklayan kişilerin ortalama kalış süreleri 1-2 gece arasındadır.
- . Sayfiye yöre/erine gelen yerli turistlerin birinci derecedeki amaç/arı "Tatildir".
- . Sayfiye yörelerindeki turistlerin ortalama kalış süresi 7 -9 gün arasında değişmektedir.
- . Yerli turistler yöreyi fiyat yönünden pahalı bulmaktadırlar. (Karaman, Sebahattin, 1998)

Balıkesir yöresine gelen yabancı turist profili;

- . Balıkesir yöresine gelen yabancı turistlerin büyük bir kısmı Fransa ve Almanya'dan gelmektedir.
- . Yabancı turistlerin çoğu işçi ve memur kesiminden gelmektedir.
- . Yabancı turistlerin ortalama kalış süreleri 7-9 gün arasında değişmektedir.
- . Yabancı turistler yöreyi fiyat yönünden ucuz bulmaktadır.

Kültür turizmi açısından büyük bir potansiyele sahip olan Balıkesir'de yıkılmakta veya yıkılmaya yüz tutmuş önemli kültürel eserler bulunmaktadır. Yapılması hedeflenen, turizm gelişiminde, yalnızca kıyı turizminin değil, diğer alternatif turizm çeşitlerinin de (termal, yayla, yat, doğa, kültür , gurme vb) yer almasını sağlayabilmektir.

Balıkesir turizmine genel olarak bakıldığında geniş alana yayılmış ve çeşitli olanakları elinde bulunduran bir bölge karşımıza çıkmaktadır. Yapılan turizm çeşitlerine bakılacak olursa en başta termal turizm daha sonra kıyı turizmi, dağ ve yayla, av, kültürel, sosyal, sportif ve yat turizmini görülmektedir. Bu kadar çeşit olmasına rağmen etkin bir rol üstlenmemeleri kentin sadece kıyı ve termal turizme bağlı kalmasını sağlar. Oysa ki Balıkesir turizm tarihindeki gelişiminde Türkiye'deki ilk turizm bölgesi ilan edilmiş bir alana sahip; daha sonra kaynakların Ege ve Akdeniz'e kaydırılması ile imkansızlıklar içinde kalmıştır. Bu da turizm hareketlerini kısıtlamıştır.

Ancak sağlıklı kararlar alınmadan, uygulanmadan gelişen bir turizmin, kentler üzerinde olumlu etkileri kadar olumsuz etkileri de olabileceği düşünülerek, projenin uygulanacağı bölge göz önünde bulundurularak, her bölgenin kendi kimliğini yansıtacak tasarımları yansıtması hedeflenmiştir. Ülke ekonomisinde bu kadar getirisi olan turizmin ve bu turizmin içinde bulunduğu mekanların belli bir politika ve planlamalarla düzenlenmesinin turizm kimliğine katkısının çok büyük olduğu düşünülmektedir.

Turizm planlaması; öncelikle ülkenin sahip olduğu doğal, kültürel kaynaklarının kullanılmasını düzenleyen, kentsel gelişmenin kontrolünü sağlayan, turizmin kentlerde yarattığı baskılardan doğacak olumsuz sonuçları en aza indiren, turizmin geliştirilmesi amacıyla mekanın en rasyonel şekilde kullanılması amacına yönelik olmalıdır.

4.9 AYVALIK TARİHİ KENTİNİN BÖLGELERİ

Bölgeler kentlerin yapısal parçalarıdır. Kent sınırları belirlendikten sonra bölgelerine ayrılarak tanımlanır. Kent bütününden sonra bölgeler, diğer elemanları da kapsayan büyük kentsel bileşen durumundadır.

Bölgeler çeşitli karakteristikleri ile kentin diğer kısımlarından ayrılırlar. Dokusal özellikleri, kullanım farkı, topografyanın farklı oluşumu, bina karakteristiği, sokak yapısı, detaylardaki farklılıklar, dönem farklılıkları bir bölgeyi diğer bölgeden ayıran başlıca niteliklerdir.

Ayvalık'ta bölgeleri oluşturan en belirgin unsur, iç sınırlar yani kentin ana akslarıdır. Bunlar aynı zamanda kentin kıyıya paralel ve dik akslarını da oluşturmaktadırlar.

Bölgeleri belirleyen bu aksları şöyle sıralanabilir;

- Sahil yolu, kıyıya paralel 1. ana aks
- Sefa Caddesi, kıyıya paralel 2. ana aks,
- Altınova Caddesi, kıyıya paralel 3. ana aks,
- Dereboyu Caddesi, kıyıya dik 1. ana aksır.

Kentin belirlenen bu ana aksları ve niteliklerine de bağlı olarak (tarihsel sürecinde de ayrıldığı üzere) dört bölgeye de ayırmak mümkündür.

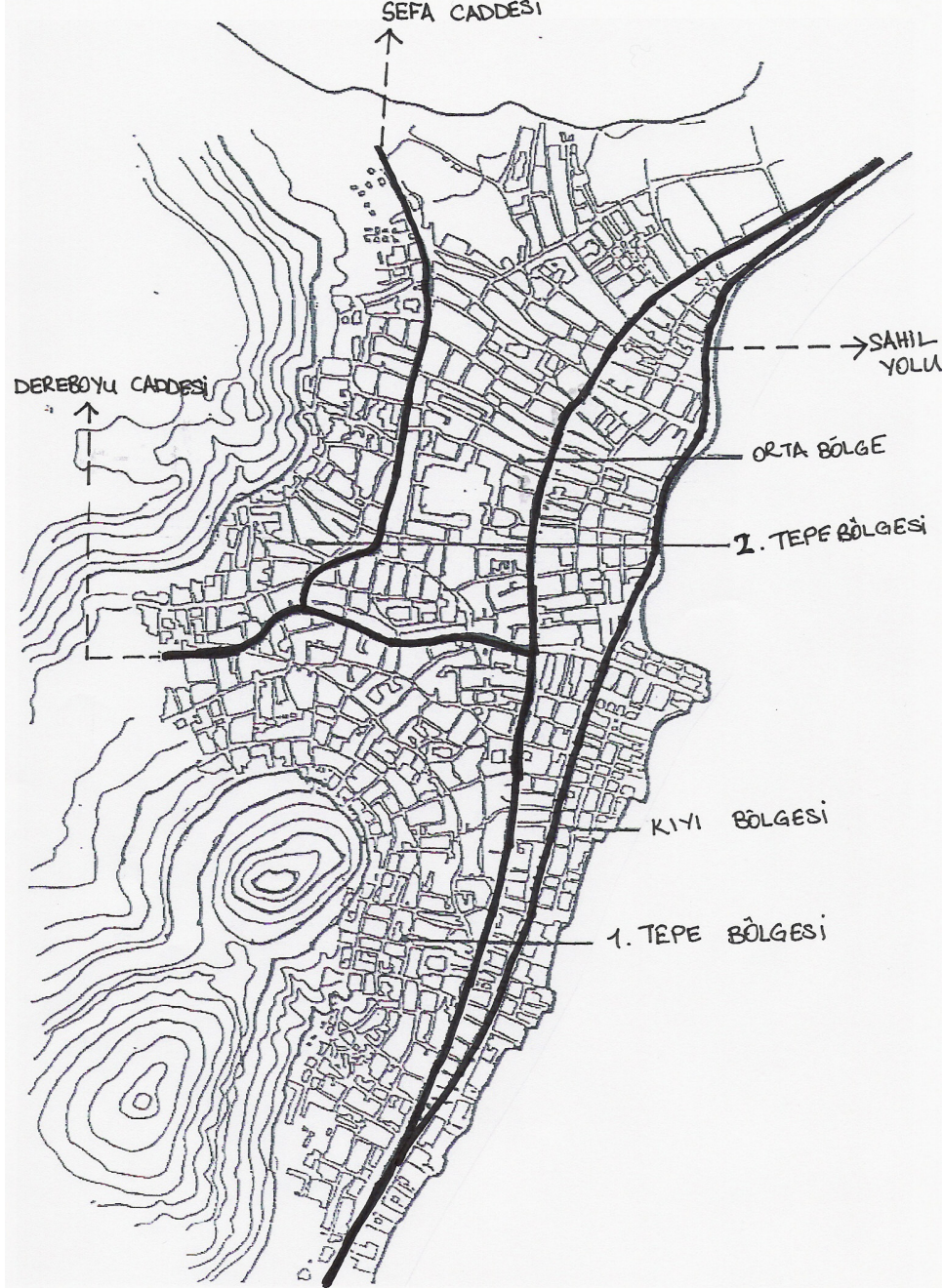
- Kıyı bölgesi
- Orta bölge
- 1. Tepe Bölgesi
- 2. Tepe Bölgesi

Kenti ana aksları ve niteliklerine bağlı olarak parçaladıktan sonra diğer bölümde ise bu bölümlenmelerde sözü geçen;

- Sokakları
- Topoğrafyası
- Yapı Adaları
- Parselleri

- Binaları
- Nirengileri

de ayrıca incelenmeye çalışılmıştır.

Şekil : 4 – 7 Ayvalık caddeleri ve bölgeleri (Kıyak, Aslı, 1997)

4.9.1 Ayvalık'ın Ana Akslarına Göre Ayrılması

4.9.1.1 Kıyı Bölgesi

Sınırları; Kıyı ile Sefa Caddesi arasında uzanan bölgedir.

Şekil : 4 – 8 Ayvalık kıyı bölgesi (Kıyak, Aslı, 1997)

Dokusu; Bölgede yörenin neredeyse tamamında yaygın olan grid doku hakimdir. Düz bir topoğrafya üzerinde yer aldığından, ızgara doku deformasyona uğramadan gelişebilmiştir. Kentte grid sistemin kurgulanışının sebepleri arasında iklim faktörü başta gelen faktördür.

Fonksiyonu; Bölge kullanımı bakımından kentin diğer bölgelerinden ayrılmaktadır. Bu bölgede çoğunluklu olarak ticaret ve sanayi yapıları mevcut olu, konut alanı nerdeyse yok denecek kadar azdır. Turizmin bir getirisi olarak bu bölgede rekreatif alanlar da diğer bölgeler göre daha gelişmiş durumdadır.

Yapı Adaları; Özellikle sanayinin bulunduğu bölgelerde yapı adaları daha büyük, dar ve uzundur. Ticaretin yoğun olduğu yerlerde yapı adaları daha küçüktür. Kıyı bölgeler daha değerli olduğundan kıyıya bakan cepheler daha dar olarak oluşmuştur.

Sokakları; Sokaklar her iki sınıra dik uzanır. Genellikle dar olan sokaklar düz cephelidir. Sokak cepheleri; fazla girintisi – çıkıntısı olmayan bir karakterdedir. Mevcut olan çıkmalar ise oldukça dardır. Kıyıya dik ikincil akslar, kıyı ile içi ilişkiyi kuran, rüzgar girişine imkan tanıyan önemli elemanlardır. Önceleri kıyı ile doğrudan ilişkili olan bu sokaklar, günümüzde sahil yoluna bağlandıklarından kıyı ile doğrudan ilişkileri kalmamıştır.

Fotoğraf 4.1 : Ayvalık'ın dar sokakları

Fotoğraf 4.2 : Ayvalık'ın sokakları

Kesişim noktaları; Bu bölgede kentin en önemli meydanlarından birisi olan Cumhuriyet Meydanı bulunmaktadır. Daha çok tören amaçlı kullanılan, simgesel bir meydan niteliği taşımaktadır. Taşıt kullanımının en yoğun olduğu bölgedir. Kullanım, kıyı şeridi ve kenarlara yayılmış durumdadır.

Binaları – Parselleri; Bölgedeki binalar, sanayi, turizm, ticaret ve konut ağırlıklıdır. Konut yerleşimleri dışında genelde parsellerin birebir kullanıldığı gözlemlenmektedir.

Nirengileri; Bu bölgenin en önemli özelliği dini yapıların olmamasıdır. Fabrika bacaları bu bölgenin simgesi durumundadır. Kent dışından algılandıkları gibi, kent içinde de özellikle sokaklara kimlik veren ve sık sık karşılaşılan bir sokak elemanı ve nirengisi durumundadır. Kentin denize doğru çıkıntı yapan burun kısmı ve üzerinde yer alan Taş Kahve de bu bölgenin simgelerinden birisidir. Burun kısmı çevresi içinde kullanım yapısı, görsel karakteri ile farklılık göstererek kendini belli etmekte ve bir nirengi oluşturmaktadır.

Fotoğraf 4.3 : Ayvalık Belediye Binası'nın önünden kıyı şeridine bakış

Fotoğraf 4.4 : Eski Akademi Binası

Deformasyonlar; 1950 yılında açılan sahil yolu ile kent – kıyı ilişkisi koparılmış, kent karasal bir görünüme bürünmüştür. Kıyıdaکی apartmanlaşma kentin karakterini bozan bir yapıdadır. Oluşan yeni bloklar ile kente rüzgar girişi engellenmektedir.

4.9.1.2 Orta Bölge

Dokusu; Bölgede çoğunlukla grid doku sistemi hakimdir.

Şekil : 4 – 9 Ayvalık Orta Bölge (Kıyak, Aslı, 1997)

Sınırları; Kuzeyde ve güneyde iki kilise ile sınırlanırken, doğuda ve batıda iki ana aks ile sınırlanmıştır.

Fonksiyonu; Konut yerleşimi ağırlıktadır.

Yapı Adaları; Bölgede geniş yapı adaları bulunmaktadır. Topoğrafyası düz olduğu ve kıyı bölgesinin gerisinde kaldığı için, daha geniş parsel oluşumu gerçekleşmiştir. Kentin de en büyük açıklığı olan Pazar meydanı bu bölge içerisinde yer almaktadır.

Sokakları; Sefa Caddesi ile Altınova Caddesi arasında bunlara dik uzanan ikincil akslar mevcuttur. Çıkma sokaklar, yapı adalarının içlerine sokularak konutlara ulaşımı sağlarlar.

Binaları; Konutlar, parsellere birebir kütle olarak değil, boşluklu ve arka bahçeleri ile birlikte yerleşmektedir. Bölgede günümüzde de cami olarak kullanılan iki kilise bulunmaktadır. Bunlar, Çınarlı Camii (Agios Yorgis) ve Kato Panaya Kilisesi'dir.

Nirengileri; Kiliseler bölgenin aynı zamanda nirengi ve odaklarını oluşturmaktadır. Bölgenin ve kentin en büyük boşluğu olan Pazar Meydanı, yoğun doku yerleşimi içerisinde yapısı, boyutu, kullanımı ile farklılaşarak bir nirengi oluşturmaktadır.

4.9.1.3 1. Tepe Bölgesi

Sınırları; İlk Kurşun Tepesi, güneyde Dereboyu Caddesi, batıda Sefa Caddesidir.

Şekil : 4 – 10 Ayvalık 1. Tepe Bölgesi (Kıyak, Aslı, 1997)

Dokusu; Merkeze yakın kısımlarında organik, tepelere yaklaştıkça işinsal doku hakimdir.

Fonksiyonu; Çoğunlukla konut kullanımı ve kiliseler hakimdir.

Yapı Adaları; Yapı adaları tepeye yaklaştıkça küçülme ve tepenin eğim çizgilerine paralel bir gelişim göstermektedir. Merkeze yaklaştıkça da organikleşmenin sonucu olarak farklılaşmakta ve çeşitli ceplerle, çıkmaz sokaklarla ada içinde nişler açılmaktadır.

Binaları; Kiliseler bu bölgede çoğunluktadır. Bugün birçoğu harap durumdadır. Agios Yannis Kilisesi ssatli cami olarak dinsel işlevini sürdürmektedir. Diğer kiliselerin bir kısmı yıkılmış, Taksiyarhis Kilisesi de bir dönem tekel deposu olarak kullanılmıştır. Bölge konutları genellikle cumbalı, kağır – taş malzemelidirler. Bina tipolojisi olarak kıyı bölgesinin tipik taş mimarisinden farklılık gösterirler. Tepelere doğru artan bir oranda, Anadolu'nun iç bölgelerinde rastlanılan tipik Türk Evi karakteri taşımaya başlarlar.

Sokakları; Bölgenin sokak yapısı çoğunlukla dar ve kıvrımlıdır. Karakteristik cumbalı, binalardan oluşan sokak dokusu çok hareketli ve ritmik kesit perspektifleri vermektedir. Cumbalı evlerle birlikte sokakların organikliği güçlenmektedir. Bu bölge eğimli bir topoğrafyaya sahip olduğundan eğime dik ve paralel sokak tipolojisine sahiptir. Eğime paralel iki ana aksa sahiptir, bunları birbirine bağlayan ikincil, eğime dik ve paralel sokakları bulunur. Sokaklara kesit olarak bakıldığında binaların saçaklarının birbirine değecek kadar yakın olduğu gözlemlenir.

Nirengileri; Bu bölgenin nirengileri içerisinde yer alan İlk Kurşun Tepesi, kentin de en belirgin nirengisini oluşturmaktadır. Tepenin üzerinde yer alan her bina o dönemin en belirgin simgesi ve nirengisi olmuştur. Bu tepe üzerinde yer alan kilise ve değirmenler bir dönemin nirengisi olma özelliğini taşıırken, günümüzde yıkılan bu binaların yerine çarpık kentleşmenin simgesi durumundaki huzur evi ve turistik tesis almıştır.

4.9.1.4 2. Tepe Bölgesi

Sınırları; Bir uçta Altınova Caddesi ile diğer uçta da çam ormanları ve tepe ile sınırlanan bölgedir.

Şekil : 4 – 11 Ayvalık 2. Tepe Bölgesi (Kıyak, Aslı, 1997)

Dokusu; Tepeye yaklaştıkça seyrekleşen doku, tepeye paralel ve dik sokaklardan oluşan yer yer ışınal, yer yer de organik karaktere sahiptir.

Fonksiyonu; Çoğunlukla konut kullanımı hakimdir.

Yapı Adaları; Altınova Caddesi'ne yakın ve bu aksa göre konumlanmış büyük yapı adaları mevcut iken tepeye yaklaştıkça küçülen ve net bir form olmaktan çıkan yapı adaları görülmektedir. Normalde belirli bir dikdörtgen forma sahip olma yapı adalarının eğime yaklaştıkça deforme oldukları gözlemlenmektedir.

Sokaklar; Altınova Caddesi, İzmir ile bağlantıda önemli bir ulaşım aksı olması nedeniyle önemli bir üst nokta bağlayıcı güzergahı durumundadır. Sokaklar eğime dik ve paralel olmak üzere iki çeşittir. Sokakların kimliğini oluşturan cephelere özellikle tepelere doğru daha fakir bir görünüme bürünmüştür. Tepelere yaklaştıkça, sokakları sınırlayan yüzey elemanlarının tanımlılığını kaybetmesiyle, sokaklar da tanımlı mekan niteliklerini kaybetmeye başlamışlardır.

Binalar; Daha çok Altınova Caddesi üzerinde tipik Anadolu Evi karakterinde bina sıraları yer almakta, tepelere doğru derme çatma halleri ile konutlar fakirleşmektedir. Konutlar tepelere doğru sıklığını ve parsele birebir oturma özelliğini yitirmiş ve binaların yerlerini duvarlar ve bahçeler almıştır. Bu bölgede iki adet kilise bulunmaktadır. Kiliselerin ikisi de bu bölgenin ana aksı olan Altınova Caddesi üzerinde yer almaktadır. Günümüzde ise bu kiliseler harap bir şekilde bulunmaktadır.

Nirengiler; Bölgenin kullanımı ve yapısı ile nirengisi durumunda olan Altınova Caddesi gösterilebilir. Aynı zamanda harap olan kiliseleri de bu kapsama girebilir. Çam ormanları ile kaplı tepesi, İlk Kurşun Tepesi kadar olmasa da görünümü, yüksekliği ve rekreatif kullanımı ile farklılaşarak bir nirengi olma konumuna ulaşmaktadır.

Bölgenin kullanımı ve yapısı ile nirengisi durumunda olan Altınova Caddesi gösterilebilir. Aynı zamanda harap olan kiliseleri de bu kapsama girebilir. Çam ormanları ile kaplı tepesi, İlk Kurşun Tepesi kadar olmasa da görünümü, yüksekliği ve rekreatif kullanımı ile farklılaşarak bir nirengi olma konumuna ulaşmaktadır.

4.9.2 Ayvalık Kentsel Dokusunu Oluşturan Özellikler

4.9.2.1 Sokakları

Kenti bir yapı bütünü olarak kabul etmekten hareketle; sokakların kentin işleyişini sağlayan yapı elemanı oldukları söylemek mümkündür. Kenti oluşturan diğer yapı elemanlarını birleştiren

yapı elemanlarıdır. Kent; kendisini oluşturan ana akslar ve ona bağlanan yardımcı akslarla desteklenmektedir. Ayvalık bütününde bu kurguya göre kenti akslarına ayırdığımızda;

- Kıyıya Paralel 1. Ana Aks, Sahil Yolu,
- Kıyıya Paralel 2. Ana Aks, Sefa Caddesi,
- Kıyıya Paralel 3 Ana Aks, Altınova Caddesi,
- Kıyıya Dik 1. Ana Aks, Dere Boyu Caddesi,
- Kıyıya Dik 2. Ana Aks, Altınova Caddesi,

olarak bölümlenebilir.

Kıyıya Paralel Ana Akslar; bunlardan en önemlisi, kentin can damarı olan 1. Ana Akstır. Bu aks Cumhuriyet'ten sonra açılmış olup; geçtiği kesimlerde kenti ve içerisinde bulunduğu bölgeyi ikiye ayırmaktadır. Bu yüzden kıyı – kent ilişkisinin zayıflamasına neden olmuştur. Bu bölgedeki yapılar genelde ticaret ve sanayi yapılarından oluşmaktadır.

Kıyıya paralel 2. Ana aks olan Sefa Caddesi ise; 1. Ana Aks açılncaya kadar kentin en önemli aksı idi. Tarihsel süreç içerisinde kent bu aks üzerinde gelişmiştir. Bu aks kentin güney- kuzey uçlarını birbirine bağlamaktadır, ayrıca kendisine bağlanmakta olan ikincil akslar ile birlikte kentin omurgasını oluşturmaktadır. Sefa Caddesi'nin kıyı tarafında Sahil yolu olması, üst tarafında ise Altınova Caddesi olması sebebiyle; bu bölgeler arasında bir sınır olma özelliği de taşımaktadır. Daha önceki ayırmda Orta Bölge olarak nitelendirilen bölge arada kaldığı iki bölge arasında bir geçiş bölümü olmasından dolayı; farklı kullanım ve karakteristikleri yumuşak bir şekilde kendisi içerisinde eriterek bir geçiş elemanı olma özelliği taşımaktadır.

Kıyıya paralel üçüncü ana aks olan Altınova Caddesi, şehirlerarası bir bağlantı sağlama özelliğini üstlenmiştir. Sınırlarını genellikle konut grupları oluşturmaktadır.

Fotoğraf 4.5 : Ayvalık'ın Sahil Caddesi

Kıyıya Dik Ana Akslar; Dereboyu Caddesi ve Altınova Caddesi'nin devamının oluşturduğu bu akslar birer vadi çizgisi üzerinde yapılmışlardır. Dereboyu caddesi ticari bir aks olarak önem kazanmıştır. Altınova Caddesi ise; şehirlerarası ana bağlantı hattını kent merkezine bağlamaktadır.

Sokaklar topoğrafyaları ile de farklı tipolojik özellikler sergilemektedirler:

- Konut çevresinde oluşan sokaklar
- Merkez bölgesi sokakları
- Yaya aksları
- Taşıt yolları
- Tarnsit kara yolları
- Ticaret aksları
- Sahil yolları
- Konut önlerindeki çıkmaz sokaklar

4.9.2.2 Topoğrafyası

Ayvalık yerleşimi kıyı bölgesinde genel olarak az eğimli bir topoğrafyaya sahip olup, iç taraflar da ise eğimli sokaklardan oluşmaktadır. Daha çok tepe bölgesinde yer alan eğimli sokaklar üzerinde; eğime dik ve paralel yapı birimleri bulunmaktadır.

Eğime dik konumlanan sokaklar; tepe ile merkez arasındaki bağlantıyı sağlarlar. Kent merkezine yakın olan eğimli sokaklarda bulunan binaların cepheleri hareketlidir. Sokağın her iki tarafında bulunan cumbalı evler birbirleri içerisine geçmiş durumdadır. Fakat tepe bölgelerine yaklaştıkça, eğimli sokakların cepheleri yalınlaşmaktadır. Bu sokaklar yaya trafiği yoğunluğu fazla olan bölümlerdir.

Fotoğraf 4.6 : Ayvalık'ın eğimli sokakları

Eğime paralel sokakları; tepe bölgelerinde yer alan ana aksları oluştururlar. Kentin bağlayıcıları olma niteliğini üstlenmiştir. Dik sokakları da birbirlerine bağlamaktadırlar.

Fotoğraf 4.7 : Ayvalık'ın eğimli sokakları

4.9.2.3 Yapı Adaları

Yapı adaları, tepelere yaklaştıkça deforme olmaktadır. Bu adaları oluşturan sokaklar; tepeye paralel ve ışınsal sokaklardır. Kıyıya yaklaştıkça, grid dokuya bağlı dikdörtgen formlu yapı adası karakteri gözükmektedir. Endüstri yapılarının bulunduğu kesimlerde ise büyük, ince ve uzun yapı adaları oluşmuştur. Bu oluşumun oluşmasında kıyının önemi büyüktür. Kıyıya bakan taraflarda cepheler dar olarak gelişmiştir.

Kıyıya yakın yapı adalarında endüstri ve ticaret yapıları ağırlıklı olup iç ve tepe bölgelerde ise daha çok konut ağırlıklı yapı adaları bulunmaktadır.

Ayvalık dokusu içerisinde oluşan yapı adalarını 3 başlıkta toplamak mümkündür;

- Parçalı yapı adaları
- Tek bir parsel ya da binadan oluşan yapı adaları
- Tamamen boşluktan oluşan yapı adaları

Parçalı yapı adası tipi; birçok bina veya parselin birleşiminden oluşurlar. Yapı adaları aynı zamanda kendi içerisinde birçok parsel bölünmüştür. Genel olarak konut ve ticari amaçlı binaların birleşiminden oluşmaktadır. Bu türde oluşan yapı adalarında yer yer boşluklarda yer almaktadır. Bu yapı adalarında her bir konutun kendisine arka bahçesi bulunmaktadır. Bu şekilde sınırlanan arka bahçe sınırları yapı adasının ortasında büyük bir bahçe olarak bırakılmış boşluk izlenimi bırakmaktadır.

Tek bir parsel ya da binadan oluşan yapı adası tipi; bu türde oluşan yapı adalarını bina yerleşimine göre ayırmak mümkündür;

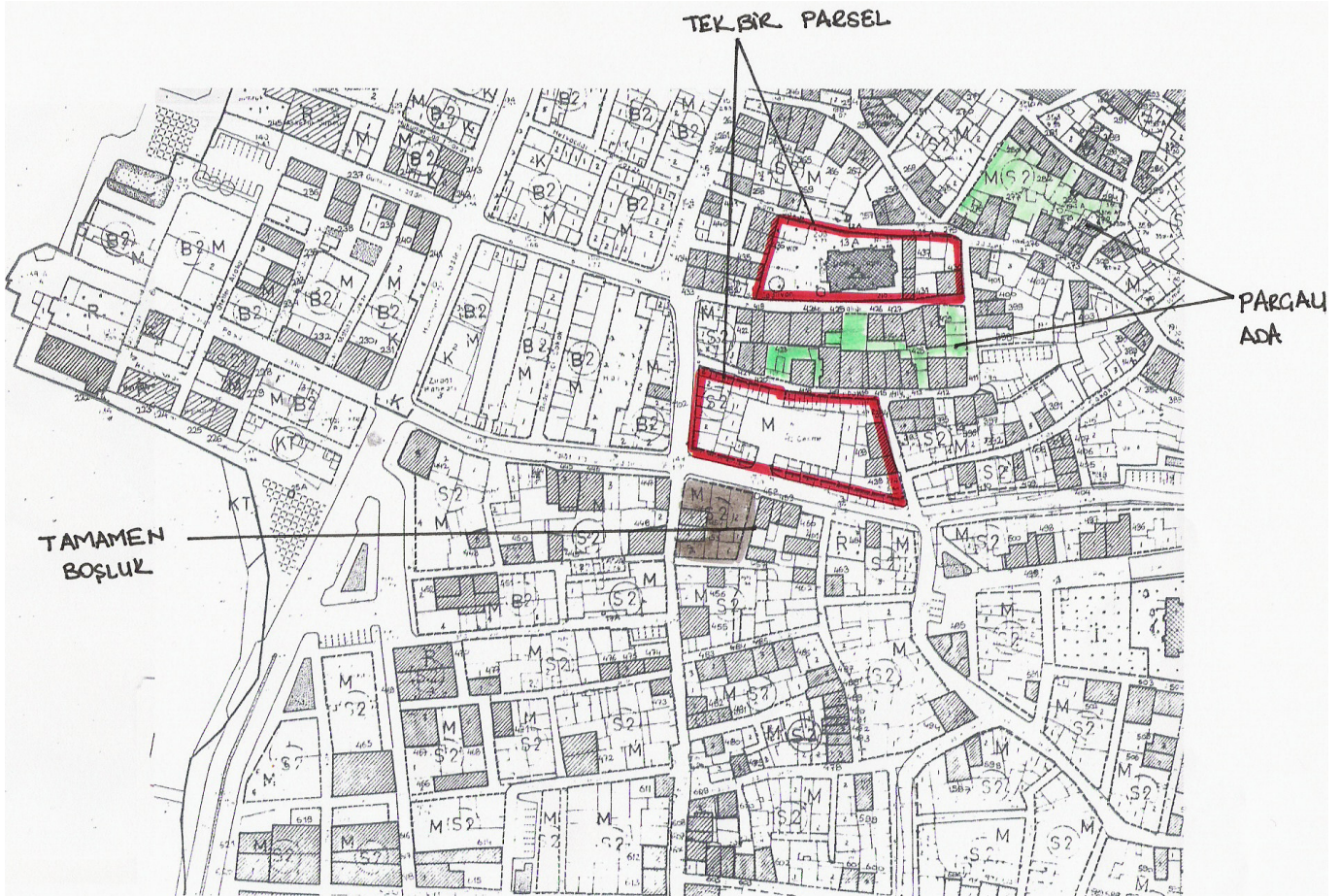
- Adanın tamamının kullanıldığı,
- Adanın ortasında avlu bırakılarak kullanıldığı,
- Adanın bir bölümün kullanılıp, geri kalan kısmının binanın algılanmasını sağlayacak nitelikte bir bahçe olarak kullanıldığı,
- Tamamen boşluk olan yapı adaları,

Adanın tamamının kullanıldığı; Endüstri yapılarının bulunduğu yapı adalarında, birebir adanın kullanımı sözkonusudur. Gümrük ve kaymakamlık binası bu türe örnek teşkil edebilecek niteliktedirler.

Adanın ortasında avlu bırakılarak kullanıldığı; İçe dönük bir avlusu bulunan akademi yapısı örnek olarak gösterilebilir. Kent çarşılarında da aynı özellik gözlemlenmektedir. Böylelikle iki sokak arasında bir geçiş ve bağlantı sağlanması gözetilmiştir.

Adanın bir bölümünün kullanılıp, geri kalan kısmının binanın algılanmasını sağlayacak nitelikte bir bahçe olarak kullanıldığı; Anıt niteliği taşıyan binalar bu gruba örnek olarak gösterilebilir. Ortalarında avlular bulunan konutlarla tam ters bir karakter sergiler. Ortada bir kilise yapısı etrafında bulunan bahçesi yapı adasının kurgulanışına işaretir.

Tamamen boşluk olan yapı adaları; orta bölgede bulunan Pazar meydanı örnek gösterilebilir. Sokak hatları adayı belirler nitelik taşımaktadır.

Şekil 4.12 : Ayvalık'ta bulunan yapı adalarının tipolojileri

4.9.2.4 Parselleri

Kentte genel olarak gözlemlenen parsel / bina oranının; 1 / 1 olmasıdır. Çoğunlukla konut bölgelerinde ve tepelerin üst noktalarına yaklaşıldıkça boşluklu, bahçeli, yer yer duvarlarla çevrelenmiş parsel kullanımı mevcuttur.

4.9.2.5 Binaları

Ayvalık Bölgesi'ne has sarımsak taşıyla yapılan binalar; yerel bir kimlik taşımaktadırlar. Neo klasik olan bu yapılar; Anadolu'da hakim olan Rum taş mimarisinden farklılaşır. Eski dokudan günümüze taşınmış olan binalarda genellikle taş ve taş-ahşap yapı hakimdir. Kentin kıyıya yakın kesimlerinde taş ağırlıklı ve Ege kıyı karakterli yapılar varken, iç kesimlere ilerlendikçe Türk Konut tipine geçiş görülmektedir.

Fonksiyonlarına göre binaları 3'e ayırmak mümkündür;

- Anıtlar
- Konutlar
- Endüstri Binaları

Kiliseler; Ayvalık'ta 11 adet kilise bulunmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde de kentte oluşan mahalleler de bu kiliseleri merkez alacak şekilde kurgulanmıştır. Kiliselerin pek çoğu günümüze kadar gelmiştir. Sadece camiye çevrilmişlerdir. Ayvalık'ta biçim ve karakter olarak iki tür kilise bulunmaktadır. Bunlardan birisi düz bir topoğrafya üzerine oturan anıtsal yapıdaki kubbeli kilise olup, diğeri de eğimli bölgelerde yer alan, fazla yükselmeyen, basit çatılı kiliselerdir.

Fotoğraf 4.8 : Cunda Adası'nda bulunan..... Kilisesi

Fotoğraf 4.9 : Kato Panaya Kilisesi

Şekil 4.13 : Kato Panaya Kilisesi silüet çalışması (Doğan, Alev, 2004)

Konutlar; Konut mimarisi açısından bir geçiş bölgesidir. Ege taş mimarisinden, iç bölgelere gidildikçe Anadolu'nun Türk konut mimarisine geçiş görülür. Taş – ahşap ve cumbalı evler hakimdir.

Fotoğraf 4.10 : Ayvalık sahil kesiminden sokak görünüşü

Fotoğraf 4.11 : Ayvalık sahil kesiminden sokak görünüşü

Fotoğraf 4.12 : Ayvalık tepe bölgesi sokak görünüşleri

Fotoğraf 4.13 : Ayvalık tepe bölgesi

Fotoğraf 4.14 : Ayvalık tepe bölgesi sokak görünüşleri

Fotoğraf 4.15 : Ayvalık tepe bölgesi

Fotoğraf 4.16 : Ayvalık sahil kesimi

Fotoğraf 4.17 : Ayvalık sahil kesimi

Fabrikalar; Kentte çoğunlukla zeytinyağı fabrikaları bulunmaktadır. Tarihsel gelişim süreci içerisinde kentin gelişimi için odaklarını oluşturan fabrikalar kıyı kesimi boyunca yer almaktadır. Geçmişte ticari ilişkileri bulunan şehirde fabrikaların kıyı bölgesinde yerleşmesi anlamlıdır. Fabrikalar genellikle tek kütlede olup, 3 katlıdır. Birbirinin aynısı olan pencerelere dizisine sahiptir. Üzerlerinde yükselen bacaları şehrin odak noktalarını oluşturmaktadır.

Fotoğraf 4.18 : Ayvalık sahil kesiminde bulunan zeytinyağı fabrikası

Fotoğraf 4.19 : Ayvalık sahil kesiminde bulunan zeytinyağı fabrikası

4.9.2.6 Nirengiler

Kent yapısında birçok doğal ve yapay nirengi noktaları bulunmaktadır.

- İlk Kurşun Tepesi
- Kiliseler
- Fabrikalar

Kentin kimliğini oluşturan nirengi noktalarıdır.

Fotoğraf 4.20 : Ayvalık sahil kesiminde eski akademi binası

Fotoğraf 4.21 : Cunda Adası'nda bulunan Taş Kahve

4.10 Ayvalık Kentsel Sit Alanının Sahil Kesimini Oluşturan Mekanların Analizi

4.10.1 Konut - Özel Mekan

Ayvalık tarihi yerleşme dokusunda bitişik düzen içinde yer alan, özel mekan olarak nitelendirilen ve kentsel mekanın oluşmasında, bütünlüğünün korunmasında ana eleman olan konut mekanları genellikle 2 veya 3 kat ile sınırlandırılan bir gabari içerisinde yer almaktadır. Konutlar; Zemin + 1 Kat veya Zemin + 2 Kat şeklinde biçimlenmiştir.

Ayvalık'ta tarihi dokudaki konutlarda kat adedinin 2 - 3 kat ile sınırlanmış olması Jan Gehl'in yaptığı kuramsal çalışmalarda belirttiği üzere , bireylerin çevresel uzaklıklarda görsel ve duysal ilişki kurmasına imkan vermektedir. (Balkan, Ayşegül, 1998)

Ayvalık'ta tarihi dokudaki konutların önünde ön bahçe ya da ön kabul mekanı gibi bir mekan bulunmadığından kamusal alan özel mekana geçiş doğrudan olmaktadır. Bunun sebebinin, sosyo-kültürel yapının kente yansımada olarak düşünülebilir. Sokak mekanını, iç mekanın devamı olarak kullanma sonucu da buradan sonuçlanır. Dolayısıyla, Ayvalık'ta tarihi dokudaki konutların girişleri kentsel mekanda kamusal alan özele doğru bütünleşmeyi sağlayan ana fiziksel elemanlardan birisi olarak kabul edilebileceği düşünülmektedir..Cephelerin karakterinde; çiçek balkonları, çıkmalar, yükseltilmiş girişler göze çarpmaktadır.

Şekil 4.14 : Ayvalık silüet çalışması (Doğan, Alev, 2004)

Ayvalık'ta sıra ev düzeninde yer alan hemen hemen her evin ön cephesinde 1 ana giriş, 1 'de bodrum (zemin) girişi olmak üzere 2 girişin olması, sıra ev düzeninden ve sokağın boyutlarının uygunluğundan dolayı girişlerin birbirine yakınlığı, mekanda karşılaşmaların fazlalığına ve sosyal ilişkilerin kuvvetlenmesine imkan verdiği düşünülmektedir. Konuta giriş, kamusal mekandan 3-4 basamakla yükseltilerek yaklaşık 30cm. genişliği kadar geri çekilerek

şekillenmiştir. Bazılarında giriş basamaklarına, kamusal mekan olan sokağa taşıdığı gözlemlenmektedir.

Fotoğraf 4.16 : Ayvalık Orta Bölge sokakları

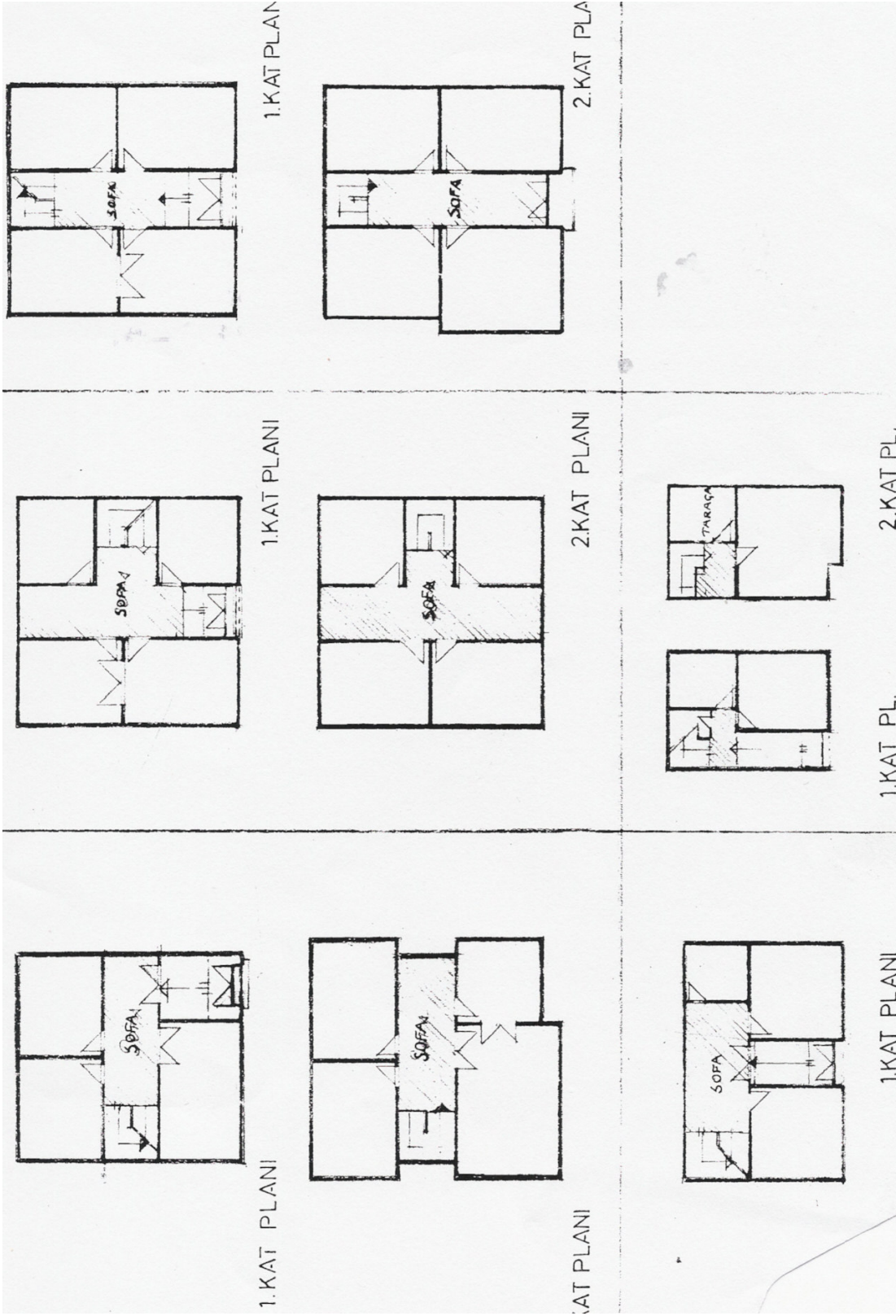
Fotoğraf 4.17 : Ayvalık Orta Bölge sokakları

Fotoğraf 4.18 : Ayvalık Orta Bölge sokakları

Fotoğraf 4.19 : Ayvalık Orta Bölge sokakları

Şekil : 4 – 15 Ayvalık'ta Görülen Plan Tipleri (Kaynak : Ertürk, Yeşim , 1990)

4.10.2 Bahçeler

Dinlenme amaçlı dış mekan olarak düşünülen bahçeler, genelde iç mekan işlevleri ile bütünleştirilerek, sosyal ve kültürel gelişimi destekleyici mekanlardır.

Ayvalık tarihi dokusundaki konut bahçelerinin ağırlıklı olarak işlevleri dinlenme amaçlı olmayıp depo amaçlı olarak kullanılmaktadır. Hatta bahçenin yarısı briketle kapalı bir mekan yapılarak zeytin yağı tenekeleri buralarda depolanmaktadır. Bahçe alanlarının küçük oluşu da oturma, dinlenme, yemek yeme gibi aktivitelerin gerçekleşmesine engeldir. (Balkan, Ayşegül, 1998)

Bahçe özel mekan durumundadır. Bahçe duvarı ile yüksekliği göz seviyesinin üstünde olmak üzere çevrilmiştir. Bahçe + Konut + Sokak şeklinde bir ilişkiler, zinciri vardır. Giriş sadece konutun zemin katındadır. Genellikle üst katlar ile görsel bağlantı vardır.

Şekil 4.16 : Ayvalık silüet çalışması (Doğan, Alev, 2004)

Kişinin; gizlilik, kendine haslık, kişisel mekan ve territory (egemenlik sınırı) gereksinmesi genel geçerdir. R. Sommer'ın "Personal Space" adlı yapıtında ortaya koyduğu gibi bu gereksinmeler her kültürel ortam için geçerlidir. (Karaman, Aykut, 1991)

“Kişinin ya da grubun kullandığı, savunduğu sınırları belirlenmiş özel bir mekan parçası” olarak tanımlanan egemenlik sınırı, Ayvalık yerleşmesindeki konut mekanı ve onun devamı niteliğindeki bahçede net olarak ortaya konmuştur. (Karaman, Aykut, 1991)

Tarihi Ayvalık yerleşme dokusundaki konut grubu incelenildiğinde bütününde aynı karakteri taşımakla beraber detayda, cephedeki renk, çiçek balkonlarından sarkan çiçek çeşitleri, kapılardaki renk ve model farklılıkları, balkonlardaki demir işçiliğinde farklılıklar izlenebilir. Bu farklılıkların ekonomik yapıyla ilişkili olduğunu söylemek mümkündür.

4.10.3 Sokak

Ayvalık tarihi yerleşme dokusunda kamusal mekan olarak tanımlanabilen sokak, çok yönlü bir mekandır.

Ayvalık tarihi yerleşme dokusunda kamusal mekan olan sokak mekanının fiziksel yapısı,

genişliği, sınırını oluşturan yapıların yüksekliği, bu mekana açılan girişlerin sayısı, topografyaya ve iklime uyumu, mekandaki sürekliliği geçirgenliği ile uygun bir yapı oluştururken bu niteliklerin, Ayvalık Kentsel Sit Bölgesi'ne yeni yapılacak yerlerde de bir veri teşkil ederek, yeniden tasarlanacak turizm yapılarına yansıtılması amaç edinilmiştir.

Genelde 4 - 5 metre genişliğinde olan sokak boyunca 2 - 3 katla sınırlı olan yapıların yüksekliğinin, insan ölçülerine uygunluğu ve yapıların yüksekliğinin, sokak genişliğinin oranının verdiği kapalılık hissi buradaki kullanicıların bu sokak mekanını kolay algılamasına olanak sağladığı düşünülmektedir. Ayvalık'ta yapılan yeni yerleşmelerdeki sokak kavramının, mekanda kaybolma hissine karşılık, eskiden bu zamana kadar gelebilmiş olan tarihi yerleşme dokusundaki sokak, mekana sahip olma hissini yaşamaktadırlar. Konut – Sokak ilişkisi i içedir. Bundan dolayı, bu çevrede yaşayan bireyler çevreleri ile yakın ilişkiler kurabilmekte ve mekanı yaşayan bir mekana dönüştürdüğü düşünülmektedir.

Ayvalık Kentsel Sit yerleşmesinde, sokak mekanına doğrudan açılan girişler, 1 ana giriş, 1 bodrum girişi olmak üzere çoğunlukta her binanın 2 girişi bulunmaktadır. Üç veya dört basamakla yükseltilmiş girişler, kamusal mekan olan sokak mekanı ile özel mekan olan konut arasındaki geçişi vurgularken, aynı zamanda iki mekan arasında bir kpri oluşturarak sokak mekanını kullanma süresini artırarak daha aktif kullanılmasını sağladığı düşünülmektedir. Ayrıca sokak mekanı boyunca giriş sayılarının fazlalığı ve bitişik düzenden kaynaklanan girişler arası yakınlık, bireyler ve gruplar arasında sosyal bağları güçlendirmektedir

Bitişik bir kentsel düzene sahip olan Ayvalık tarihi yerleşmesinde sokak boyunca yapıların sürekli olarak konumlanışı, mekandaki çeşitli yaya aktiviteleri (oturma, sohbet, oyun, çalışma ...) mekandaki yaya sürekliliğini ve bu da mekanda sürekliliği sağlamaktadır.

Bundan başka sokak boyunca mekandaki monotonluğu kıran çıkma sokaklar, topografyaya uyum nedeniyle mekandaki dalgalanmalar, sokak boyunca sıralanmış yapıların cumba, balkon ve iek balkonları ile hareketlenmiş cepheleri yaya aktivitesi sürekliliğini ve dolayısıyla mekandaki sürekliliği arttırmaktadır.

Sokak mekanının, mekanlar arası geçirgenliği, topografik ve iklimsel etmenlere uygunluğu, boyutlarının insan leğine uygunluğu, mekandaki aktivitelerin artmasına ve katılımcıların fazlalaşmasına bu da mekanın sahiplenilmesine yol açmakta ve guvenlik problemini ortadan kaldırmaktadır.

Kıyıya yakın (paralel) sokaklarda sahil boyunca inen dik sokaklar, sahil mekanı ve ana cadde ile kıyıya paralel sokaklar arasında görsel bağlantı sağlanmakta bu da kıyıya paralel sokakta bulunan bireylerin sahil mekanında ve ana caddedeki aktivitelere katılımını fazlaştırırken kıyı yerleşimlerinin ana ögesi olan deniz ile bağlantılarını sağlamaktadır. Ancak son yıllarda sahil kenarına yapılan çok katlı ticaret merkezleri ve oteller bu bağlantıyı zedelediği düşünülmektedir.

4.10.4 Meydan - Kamusal Mekan

Ayvalık tarihi yerleşme dokusunda meydan diye nitelendirilen kamusal mekan, toplumun toplandığı, törenlerin yapıldığı büyük bir mekan değildir. Burada söz konusu olan mahalle meydanı diye nitelendirilen bir mekandır.

Osmanlı dönemi yerleşmelerinin bir gereği olan çeşme, meydanların oluşmasında ana etkenlerden biridir. Ayvalık yerleşmesinde ki meydanlarda da çeşme, kuruluşunda ana eleman niteliğindeki günümüzde işlevini kaybetmiştir. Ayvalık yerleşmesinde ki meydanların bazılarında, çeşme veya kuyunun dışında yer alan, kahvehane, kasap ve bakkal bu mekanın hala mahallenin merkezi olma niteliğini koruduğunun göstergesidir.

4.10.5 Sahil Kesimi

Kamusal mekan olarak nitelendirilen sahil mekanı toplumun sosyal ilişkilerinin kuvvetlendiği bir mekandır.

Ayvalık'ta sahil mekanına bakıldığında boyutlarının yani uzunluğunun çok fazla olması mekana hakim olmayı engellerken mekansal sürekliliği de belli bir noktadan sonra kesmektedir. Mevcutta sahil mekanı üzerinde, denizin kenarında otopark olmasının, yaya aktivitesi sürekliliğini kestiği düşünülmektedir.

Ayrıca sahil ile yerleşimin arasına sonradan açılan yolun, yerleşim ile sahil mekanı arasındaki ilişkiyi zedelemiştir. Yol açılmadan önce sahil kesimi daha iç taraflara doğru taşınabilecek durumdayken, mevcut durumda sahil kenarında olma hissinin, deniz ve yol arasında olduğu düşünülmektedir. Ayvalık'ın ana caddesi durumundaki bu caddenin yoğun trafiği ve gürültüsü tarihi kent mekanında negatif bir etki oluşturduğundan söz etmek mümkündür.

Aynı zamanda sahil mekanına paralel inen sokaklarla iletişim kurmayı sağlayan denize dik sokaklarla (belli amaca yönelik), sahil mekanı arasındaki cadde kesintiye sebep olmaktadır.

Bu ana cadde üzerinde teknolojinin ve sözde çağdaşlığın ürünleri olarak yaratılan iş merkezleri, büyük oteller, prestij binaları gibi güç simgesi olan çok katlı binalar, yerleşimin iç kısmı ile sahil mekanı arasına bir duvar çekmiştir. Bu hem yerleşimin iç kesimindeki insanların. sahildeki aktiviteleri bu uzun blokların sayesinde daha az görsel bağlantı kurabilmesine, hem de , denizden gelen imbatı, yerleşimin içine kadar işleyememesine sebep olmaktadır.

Ayvalık'taki sahil mekanında, mekanın sınırlarının tam olarak belli olmaması, mekanın uzunluğunun nerede kesildiğinin anlaşılabilmesi, mekanın genişliğinin sadece zemin malzemesi ve az ölçüde kot farkı ile belli edilmeye çalışılması, buradaki bireylerin mekanı tam olarak algılayabilmesine ve yaya aktivitesinin sadece belli noktada odaklanmasına, geri kalan sahil mekanının ölü bir mekan olmasına ve iklimsel faktörler düşünülerek yaya aktivitesi sürekliliğini destekleyecek elemanların olmaması aksine engelleyici elemanların (sahil kenarında otopark, taşıt trafiği gibi) olması ve bir noktadan sonra düzenin olmaması mekanın tam olarak kullanılmaması sonucunu beraberinde getirmektedir.

5. Gurme Turizmine Girdi Olarak Zeytin

Zeytingiller familyasından, meyveleri için yetiştirilen bir ağaç ve bunun yağ bakımından zengin meyveleri. (Ana Britannica,1992)

Literatürlerde ailesinin “oleaceae” familyasından geldiği yazılmaktadır. Leylek ve yasemin gibi süs bitkileriyle aynı familyadan olan ve “olea” diye tanınan zeytin, yabani bir meyve ağacıdır. (sadecezeytin.com,2006)

Birçok kaynağa göre anayurdunun Anadolu'nun güney kesimi ve Suriye olduğu ileri sürülen zeytin ağacı; Akdeniz İkliminin egemen olduğu bölgelerde yetişir. Kökleri tarih öncesine dayanan zeytin ağacının kaç bin yaşında ve anayurdunun neresi olduğu konusunda arkeobotanikçiler, tarihçiler ve arkeologlar arasında bugün hala ortak bir görüşe varılamamıştır.

Farklı görüşlere göre zeytinin anavatanı;

- Anadolu, Suriye ve İran,
- Girit ve Yunanistan,
- Kuzey Afrika, Atlas Dağları ve Aşağı Mısır'dır. (sadecezeytin.com,2006)

Yabani zeytinin ilk nerede yetiştirildiği ve ilk olarak nereden nereye yayıldığı üzerine de farklı görüşler dile getirilmektedir. Ancak en açık bilgi, zeytinin, 10 bin yıl önce Doğu Akdeniz Havzasının doğal bitki örtüsü bir parçası olarak gösterilmesidir. İtalya'nın Mongardino Bölgesi'nde bulunan zeytin yaprakları fosilleri, Kuzey Afrika'da paleolitik dönemden kaldığı belirlenen zeytin dalları fosilleri ve İspanya'da kalkolitik döneme ait yabani zeytin ağacı dalları, bize zeytin ağacının Akdeniz'in batısında da milattan yaklaşık 12 bin yıl önce varolduğuna dair işaretler veriyor. M.Ö. 2000 yılına dayanan zeytin ağacı fosilleri yine Ege'deki Santorini adasında çıkarılan fosilleşmiş zeytin taneleri ve yaprakları da bilinen kanıtlar arasındadır. Belirtilen bir görüş ise zeytinin işlenmesini ilk olarak Samiler'in başardığıdır. Fakat Uluslararası saygınlığıyla tanınan “Dünya Zeytin Ansiklopedisi” yazarı; Jose M. Blazquez'in görüşü ise; zeytin yetiştiriciliğinin yaklaşık 6000 yıl önce Anadolu'da başlamasıdır.

“Fakir toprakların zengin ağacı” olarak nitelendirilen zeytin; bulunduğu yerin iklimine hemen uyum sağlar. Toprağın yapısına ve dokusuna göre köklerini geliştirir. Çok güçlü bir kök yapısına sahip olan zeytinin; ana kökü sürekli kökler vererek gövde ve dalları besler. Zeytin ağacının serpilip büyümesi 15 – 20 yıllık bir süreçtir. 35 ve 150 yıl arasında ise zeytin; olgunluk ve verimlilik döneminde olur. Dört mevsim boyunca yapraklarını dökmez. (sadecezeytin.com,2006)

Zeytin ağacının bir yıl içerisindeki olgunlaşma süreci;

- kasım - şubat ayları boyunca uyur,
- mart – nisan ayları arasında filizlenir,
- nisan – haziran çiçek mevsimidir,
- temmuz – ağustos aylarında meyveleri büyür, çekirdekleri sertleşir,
- eylül – ekim aylarında taneler olgunlaşır ve hasat mevsimi başlar.

Hasat mevsimi; zeytinin çeşidine göre değişiklik gösterir. Bu yüzden eylül ve şubat ayları arası hasat mevsimidir. Zeytinin hasadı; elle toplama ya da makineyle ağacın silkelenmesiyle yapılır. Zeytin ağacı bir yıl bol, bir yıl az mahsul verir. (sadecezeytin.com,2006)

5.1 Günlük Hayatımızda Zeytinin Yeri

EDEBİYAT

“Akdeniz’in tümü, dişlerin arasındaki siyah zeytinlerin acı tadından yükseliyor sanki. Etten ve şaraptan daha eski bir tat; serin su kadar eski bir tat. Bölgede zeytin ve zeytin yağı kadar eski olan tek şey var; deniz; en eski antik toplumlardan bugüne kadar, hiçbir tabiat ürünü uygarlıklar üzerinde zeytin kadar biçimlendirici bir etkiye sahip olmadı.”

“Zeytin ağacının vazgeçtiği yerde Akdeniz biter” diyor Georges Duhmel. Aslında o kadar içimize işlemiş ki zeytin; edebiyatın da hayat ağacı olmuş adeta.

“Bütün Akdeniz, heykeller, palmiyeler, altın kolyeler, sakallı kahramanlar, şarap, fikirler, gemiler, ayışığı, kanatlı gorgonlar, bronz adamlar, filozoflar, tüm bunlar dişlerin arasındaki kara zeytinin ekşi,sert tadından çıkmış gibi... Etten şaraptan daha eski bir tattan. Soğuk su kadar eski bir tattan...”

Lawrence Durrell, Prospero'nun Hücresi

Yaşamak sadece sevmektir, inan bana.

Sevmeyenler dünyamızda yaşamıyor.

Yaşamak suda, toprakta, insanlarda görünerek;

Bir zeytin ağacı gibi.

Bir zeytin ağacı gibi, ne güzel
denize yakın olacaksın,
uzayan dallarında, yapraklarında ışık
ta derinlerde köklerin.
Bir zeytin ağacı gibi, bin yıl severek
yaşamak her gün...

Arif Damar

"Çatalkaya eteklerinde yabancı açarak beşyüz zeytin yetiştirmişti Hasan Gür. Zeytinliğe tapu çıkarmak için dava açmıştı.(...) 26 Aralık günü keşfine gidilecekti zeytinliğin. (...) Bir çiçek bahçesi kadar iyi işlenmiş, taştan topaçtan ayıklanmıştı ağaçların altındaki toprak. Bütün ağaçlar on beş yaşında görünüyordu. Boz yeşil km_sız gövdeleri, kısa dayanıklı yaprakları ile gülüyordu bütün zeytinlik. (...) Maşallah zeytinliğe, dedi, çok iyi yetiştirmişsin. Kına gibi her yanı... (...) Az uğraşmamışsın! Kolay değil bu deli yabancı bu duruma getirmek, adam etmek... {"}) Sen belki bilmezsin , dedi. Yetişkin bir aslanı, kaplanı uslandırıp adam etmek neyse, burada zeytinlik yetiştirmek de o! Yürek ister, sebat ister bu iş..."

Necati Cumalı, Yağmurlar ve Topraklar

"... Yani, öylesine ciddiye alacaksın ki yaşamayı,
yetmişinde bile,
mesela, zeytin dikeceksin
hem de öyle çocuklara falan kalır diye değil, ölmekten korktuğun halde ölüme inanmadığın için,
Yaşamak yani ağır bastığından..."

Nazım Hikmet

"Orada erkeklerin uzun sıyrılan küçük yapraklı dalları hızla vuruşları ve siyah kıvraklıklarının eteklerini bellerine sokmuş kadınların iki kat eğilerek, soğuktan sertleşen parmaklarla yerden zeytin tanelerini toplayışlarını seyrederek, yahut sırtını bir ağaca vererek yere bakardı. Bu buruşuk yüzlü ve her sene budanmaktan şeklini kaybetmiş eğri büğrü ağaçlar, uzun bir hikayeyi anlatan garip şekilli harfler gibiydi ve herhalde Yusuf bunların dilinden anlıyordu."

Sabahattin Ali, Kuyucaklı Yusuf

RESİM

Hollandalı Ressam Vincent van Gogh (1853 - 1890), zeytinin yaprağından, tanesine, ağaç gövdesinden köklerine kadar etkilenmiş zeytin ağacından. Bunları aralarında "Zeytin Ağaçları - Güneşli Sarı Gökyüzü", "Zeytin Ağaçları - Parlak Mavi Gökyüzü", "Zeytin Ağaçları - Turuncu Gökyüzü", "Zeytin Ağaçları - Pembe Gökyüzü" adlı resimlerin de olduğu 19 zeytin ağacı resmine sığdıramayıp, kardeşi Teo'ya yazdığı mektuplarda da dile getirmek istemişti. Şöyle diyor Teo'ya; "Zeytin ağaçları çok karakteristik ve ben bu özellikleri yakalamaya çalışıyorum. Gümüş rengindeler, bazen mavimsi, bazen yeşile çalan, bazen sarı üzerine düşen parlak bir ağartı, pembe, mor, yer turuncusu, demir kırmızısı. Fakat zor, gerçekten zor. Ama bunu seviyorum ve

altın ve gümüş rengiyle çalışmak beni çekiyor. Belki bir gün hepsini ayçiçeklerinde sarılarak yaptığım gibi kişisel bir izlenime dönüştüreceğim.”

Son yıllarını Güney Fransa’da Cannes yakınlarındaki Cagnes’da, yaşlı zeytin ağaçlarını kesilmekten kurtarmak için satın aldığı çiftlik arazisindeki evde geçiren Auguste Renoir, zeytin ağaçlarının gün boyu değişen renklerinden etkilendiği bir öğle sonrası o da duygularını satırlara da taşıyarak yatıştırabiliyor ancak. “ Zeytin Ağaçlarının üzerindeki ışığa bak. Elmas gibi parlıyor. Pembe mavi ve çaprazında oynayan gökyüzü sizi etkilemeye yeter...”

SAĞLIK

M.Ö. Fenikelilerin bulduğu zeytinyağı; cilt, saç, mide, bağırsak, safra kesesi, kardiyovasküler hastalıklar, diabet ve kanser hastalıklarının tedavisinde kullanılmaktadır.

SOFRADA

Zeytin diğer meyve veren ağaçlar gibi dalından sofraya meyvesini kolay vermez. Acıdır zeytinin meyvesi. İnsanın zeytinle tanışmasından sonra yüzyıllardır süren bu acıyı yok etme çabası sofradaki zeytini çeşitlendirdi. İnsanlar önce suda bekletti zeytini, acısını hafifletti. Kül ve sirke içinde ya da kireç suyu içinde tatlandırmayı denedi. Uzun süre saklamayı öğrendi. Çizerek, çatlatarak, tuzlu su içinde salamura yaptı. Salamura içine envai çeşit ot katarak tadını zenginleştirdi. Her coğrafya farklı muamele etti zeytine. Gelenek ve teknoloji ile beraber günümüze kadar gelindi.

Verilere göre Türkiye ortalama 120 bin ton sofralık zeytin üretiyor. Bunun yüzde 80'i siyah, yüzde 12'si yeşil yüzde 8'i pembe zeytin. Sofralık zeytin üretimi zeytinyağı gibi son yıllarda artmış durumda. Çünkü geleneksel tüketim alışkanlıkları değişse de kahvaltıda zeytin peynir ekmek ritüeli hala korunuyor. Sofra zeytinciliğinde dünya üretimindeki payın gün geçtikçe arttığı da biliniyor. Siyah zeytin revaçta. Yeşil zeytine oranla daha çok yağ içeriyor. 100 gramında 250 kalori olduğu için de daha besleyici. Ama yağı dışında yeşil ve siyah zeytin kalsiyum, demir, sodyum, potasyum gibi mineraller, vitaminler, karbonhidrat ve protein yüklüdür. Sofra zeytini kalite özelliklerine göre "Ekstra", "Birinci" ve "İkinci" (standart) olmak üzere üç sınıfa ayrılır. Zeytin meyvesinin sıkılmasıyla zeytinyağı elde edilir. 3000 yıl önce üretilmeye başlandığı şekliyle üretilmeye devam edilmektedir.

5.2 DÜNYA'DA ZEYTİNİN YERİ

IOCC (international olive oil council) 2005 verilerine göre; Dünyada bir senede üretilen zeytin miktarı 3 milyon tondur. Bu üretimin ülkelere göre dağılımı şöyledir:

1. İspanya 1 milyon ton
2. İtalya 750 bin ton
3. Yunanistan 500 bin ton

Daha sonra sırayla; Suriye, Tunus ve Türkiye gelmektedir. Bu üç ülke senede toplam 600 bin ton zeytin üretmektedir. Bu rakama İspanya, İtalya ve Yunanistan dahil edildiğinde dünyadaki zeytin üretiminin %95 i karşılanmaktadır. Diğer %5 lik dilimi ise; diğer Akdeniz Ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri (California, Oregon...) ve Arjantin karşılamaktadır. (Uluslararası Zeytin Komitesi, UZK, 2005) Zeytinin ve ürünlerinin tüketimi arttığı için de Çin'in de artık zeytin üretimine başladığı bilinmektedir.

Zeytin tüketimine bakıldığında ise;

1. Akdeniz Ülkeleri 2.4 milyon ton (% 80)
2. ABD + Japonya 300 bin ton (% 10) (10 yıl önce bu rakam sıfırdı)
3. Almanya, Fransa'nın kuzeyi, Rusya, Çin toplam 300 bin ton zeytin (% 10) tüketimi yapmaktadır. (Uluslararası Zeytin Komitesi, UZK, 2005)

Zeytinin dünyaya yayılmasında en ön sırada olan ülke ise; İtalya'dır. Bu amaçla İtalya da hatta Fransa'da gurme turizmi (agri turizm) örnekleri görülmektedir.

5.3 DÜNYA'DAN GURME TURİZMİ ÖRNEKLERİ

Dünyada zeytinyağı ilk olarak aydınlatılma amaçlı olarak kullanılmıştır. Manastırların çevrelerinde bulunan zeytinliklerden elde edilen zeytinler; manastırın aydınlatılmasında kullanıldı. Günümüze gelindiğinde ise; İtalya ve Fransa'da genellikle manastırlar işlev değiştirerek gurme turizmini devam ettirmektedirler.

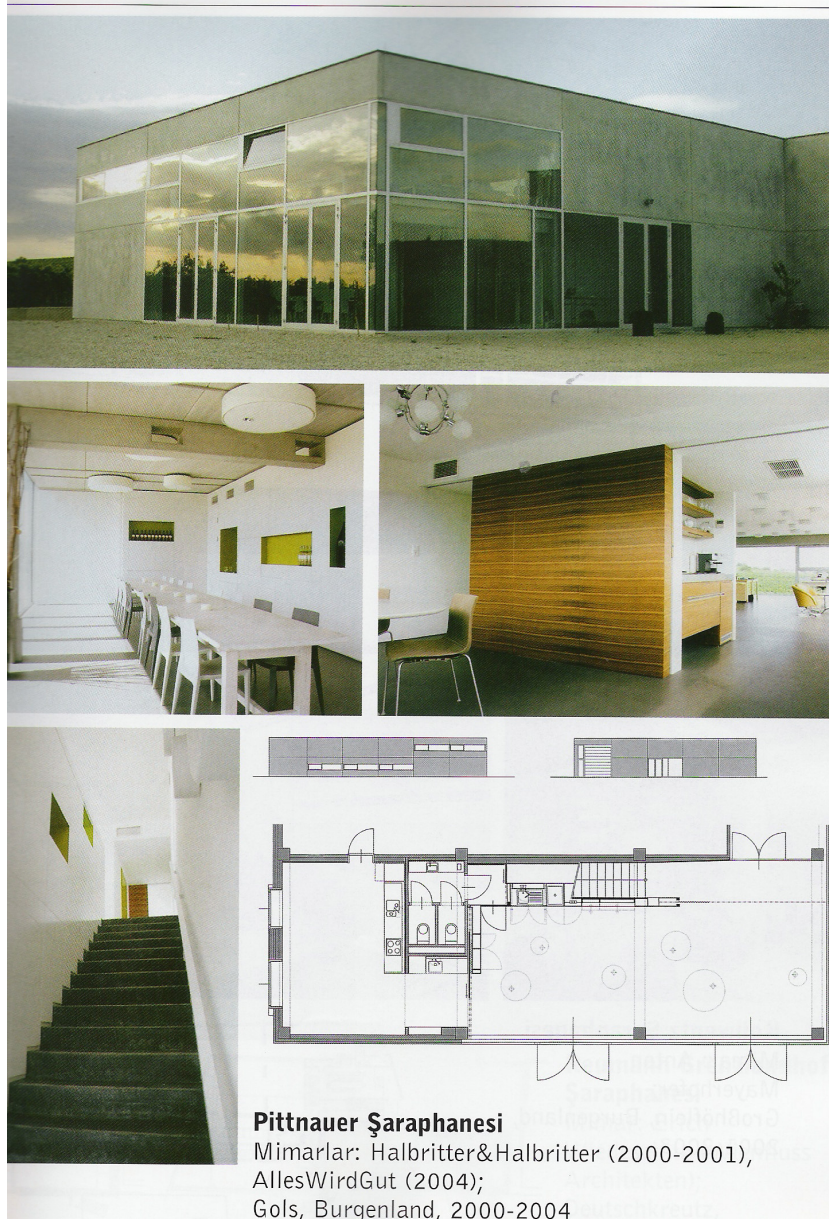
Şekil 5.1 : Floransa’da gurme turizmin yapıldığı bölgeler (www.purplefete.com)

Şekil 5.2 Villa Sonoma, İtalya (www.knowital.com)

Avusturya'daki şarapçılığın patlaması, yalnızca iyi şarapların üretilip dağıtılmasını değil, mimari biçimlenmeleri, optimize edilmiş üretime olanak tanıyan tasarlanmış ahşap kutuları, şarapların tadıldığı mekanlarıyla somutlaşan yeni bir kültürel etkinlikler dizisini kapsıyor. Son yirmi yılda tamamlanan bu yapılar, şarap üreticileri ile mimarların işbirliğinin ürünü. Sözkonusu işbirliği ise, büyük oranda, değişen teknik standartların kaçınılmaz kıldığı yüksek lojistik ve teknolojik gereksinimlere yanıt verebilecek bir mekan arayışında temelleniyor. Özellikle üç Avusturyalı mimar (Hempel+Fonatti, Anton Mayerhofer ve Werner Schüttmayr) yeni tip binaların formüle edilmesinde ve şarap üreticileri ile kurulan işbirliğinde önemli roller oynamış. Projeler, büyük oranda üreticilerin taleplerinin biçimlendirdiği, erken 1990'ların işlevsel binalarından, giderek daha yenilikçi ve deneysel planlara doğru evrilmiş. Yaklaşık 60 mimarın Aşağı Avusturya,

Burgenland, Viyana ve Steiermark'ta inşa ettiği şaraphaneler, Avusturya'nın doğu kesimindeki çağdaş mimari üretimin temsilcisi olarak düşünülebilir. (Arredemento Mimarlık, 2006 / 1)

Şekil 5.3 : Pittnauer Şaraphanesi kolaj çalışması (Arredemento Mimarlık, 2006 / 1)

Şekil 5.4 : Erwin Sabathi Şaraphanesi kolaj çalışması (Arredemento Mimarlık, 2006 / 1)

6. AYVALIK KENTİNDE İRDELENEN BAŞLIKLAR SONUCUNDA TURİZM KONUSUNDAKİ GİRDİLER

Turizm faaliyetlerinin hareketlenmesi ile özgün kent kimliğine sahip kentlerin kültürel ve tarihi mekanları tahribata uğrayabilir. Bu gibi gelişmelere karşı bu tür özelliklere sahip kentlerin ve veya mekanların korunmaya ihtiyacı vardır.

Özgün bir kent kimliğine sahip olan kentlerin bakımı ve onarımı ancak turizm faaliyetleri sonucu sağlanabileceği düşünülmektedir. Bundan dolayı ortaya yapısal ve yönetsel koruyucular çıkmıştır. Aynı zamanda teknik düzenlemelerle kentin korunması amaç edinilir. Kentin iyi korunması gelen turistlerin artmasına sağlar ve bu da aynı zamanda yerel ekonomiye de katkıda bulunur.

Türkiye'deki turizm gelişiminin genel görünümünde yalnız çevre ile ilişkili değil, sosyal ve ekonomik sorunların da içinde yer almaktadır. Sorun hangi turizm gelişmesinin belirli bir yöre için uygun olduğundan ibaret değildir. Uygun görülen turizm türünde istenen standardın oluşumu ve etkilerinin kontrolü, olumsuz sonuçları ortadan kaldıran önlemler alınması aynı derecede önemlidir. Sürdürülebilir turizm içinde bu gibi etkiler önemli sonuçlar meydana getirdiği düşünülmektedir.

Ayvalık'a gelen turistlerin kenti seçmelerinde etken olan faktörleri;

- ilçenin coğrafi konumu
- doğal özellikleri
- kültürel özellikleri
- tarihi nitelikleri

olarak sıralamak mümkündür. Dolayısıyla buraya gelen turist portföyü; dinlenme ve tatil yapma amacıyla buraya ziyarete gelen kişilerdir.

Ayvalık Kentsel sit yerleşiminde turizme yönelik yatırımlar genellikle konaklama tesisleri şeklinde oluşan tesislerdir. Bunların büyük bir çoğunluğu (%90) deniz sezonunda kullanılan tesislerdir. (Çakırcı,1995) Dolayısıyla büyük bir kesimi turistik otel niteliğini taşımaktadır. Bu konaklama tesisleri çoğunlukla sahil kesiminde yer almaktadır. Konaklama tesislerinin mekansal dağılımını etkileyen etkenlerin başında sahile yakın olma fikri hakimdir. İkinci önemli olan etken ise ana yol üzerine daha yakın olmak olarak kabul edilebilir. Bunların doğrultusunda mevcut durumda turistik çekim noktalarını; ulaşım faktörü ve denize yakınlık belirlemektedir.

Yapılması düşünölen gurme turizmüne hizmet edebileceği düşünölen projelerde, bölgelerin mimari özelliklerini yansıtan bina tiplerinin. tespit edilerek, proje uygulaması, sağlık, çevre, kültür gibi açılardan çok olumlu karşılanan tercihlerdir. Eski evlerin korunması ve turizm amaçlı kullanılmasıdır. Bu tür uygulamalar; az da olsa, tarih ve kültür bilinci, çevre duyarlılığı ve turizm bilincinin gelişmesine paralel olarak yardımcı olacağı hedeflenmiştir. Örneğin; Safranbolu evlerinin aslına uygun olarak restore edilerek yerli ve yabancı turizme açılması, buna çok güzel bir örnek teşkil etmektedir. İstanbul'da da, Sultanahmet'teki bazı tarihi evlerin turizm amaçlı düzenlenmeleri ve devam eden Fatih ve Süleymaniye projeleri, bu alanda ilk akla gelen uygulamalardır. Bölgesel gelişme ve çevreye uyumlu yapılaşma modeli içerisinde yapılması düşünölen alternatif turizm plan tiplerinde; bu bölgeye ve yöreye has özellikler göz ardı edilmeden yüzyılların birikimi tecrübeler ve gelenekler çağın gereği değerler, istek ve ihtiyaçlara cevap verecek yeni bir yorumlamayla tasarımın düşünölmesi unutulmamalıdır. Aslında yapılmak istenilen kültüre dönük bir gelişme ve yerleşme isteğidir. Bölgenin kültürel kimlik karakteristiğini, dünya kültür ve medeniyetlerinden besleyerek korumak ve geliştirmek hedeflenmiştir.

6.1 Kent Çözömlenmesinden Elde Edinilen Girdiler

Ayvalık Sit Dokusu'na özgü karakterler 4. Bölümde incelenmiştir. Bunların turizm yapısına girdileri ve bunlardan kazanımlar söz konusudur.

Doğal ve yapay nirengiler mevcuttur. Ayvalık'ta ilk Kurşun Tepesi doğal bir nirengi olma özelliği taşır. Kentin en yüksek tepesidir ve her yerden algılanabilme özelliği ile üzerinde yer alan her yapıyı nirengi haline getirir.

Tepe üzerinde tarih içinde kilise ve değirmenler yer alırken, günümüzde huzur evi ve turistik tesisi bünyesinde barındıran bina yer almaktadır ve günümüzün çarpık yapılaşmasının bir simgesi durumundadır.

Zeytinyağı fabrikalarının bacaları da kent içi ve dışı kuvvetli algıları ile bir nirengi durumundadırlar. Bu fabrikalar ve bacaları kentin özellikle bir dönem kuvvetli bir endüstriyel kimliğe sahip olduğunun simgesidirler. Bacalar, kent dokusu içinde minareler gibi yükselerek dokunun yataylığını kendi formlarının düşeyliği ile kırmakta ve böylece kendilerini belli ederek bir işaret durumundadırlar.

Kentin nirengileri kent,dışından yaklaşımlarda ve kent içinde önemli bir yönlendirici eleman

olma özelliği taşırlar.

Bütün içindeki kilise ve ana aksların ilişkisine bakıldığında ise; her ikisinin de kentin birincil yapı kurucu elemanı durumunda oldukları gözlemlenmektedir. Kiliseler, ana yollar ile birbirine bağlanmaktadır. Önemli akslar üzerindeki bu yollar ile, kentin odak noktalarını oluşturan kiliselerin ilişkisi çerçevesinde, diğer eleman ve ikincil elemanlar birleşmekte ve birbirleri ile ilişkilendirilmektedir.

Kilise, kıyı sınırı arasındaki ilişki; genellikle kiliseler dini bir yön olan batıya doğru yönelenmektense Ayvalık'ta genellikle kıyı çizgisine doğru konumlanmıştır. Bu gözlemlerde kıyı çizgisinin yer yer batı çizgisine denk gelmesi ile de ilişkisi olduğu düşünülmektedir. Ayvalık'taki kiliselerin genellikle kentin daha iç taraflarında ve Sefa caddesinin doğusunda yer aldığı anlaşılmaktadır.

Kilise ve yakın çevre dokusuna bakıldığında ise; sokak ve yapı adaları ile oluşan örüntülerin kilise odağına bağlı şekillendikleri görülmektedir. Bu şekillenmelerde kilise odaklı bir yerleşim vardır. Bu merkez dini olduğu kadar toplumsal bir toplanmayı, odaklaşmayı da içerdiğinden, bu durum fiziksel yapıya da yansımış ve kilise odaklı mahallelerin kurulması sağlanmıştır. Kiliseler şekilleri, büyüklükleri ile yaygın doku örüntüsünden farklılaşarak figür olarak ön plana çıkarlar. Genellikle sokakların kiliselere açıldığı gözlemlenir. Kiliseler, (dini odaklar); yapı adalarının şekillenmesinde topoğrafya kadar etkili olmuştur.

Kiliseler kentin içindeki formları, büyüklükleri ve dokudaki figür etkileri ile kentin bir diğer nirengisini oluşturur, aynı zamanda dinsel aktiviteleri bünyesinde barındırdığından insanların toplanma noktaları olarak odak olma özelliği taşırlar. Günümüzde eklenen minarelerle nirengi olma özelliği daha da kuvvetlenmiştir.

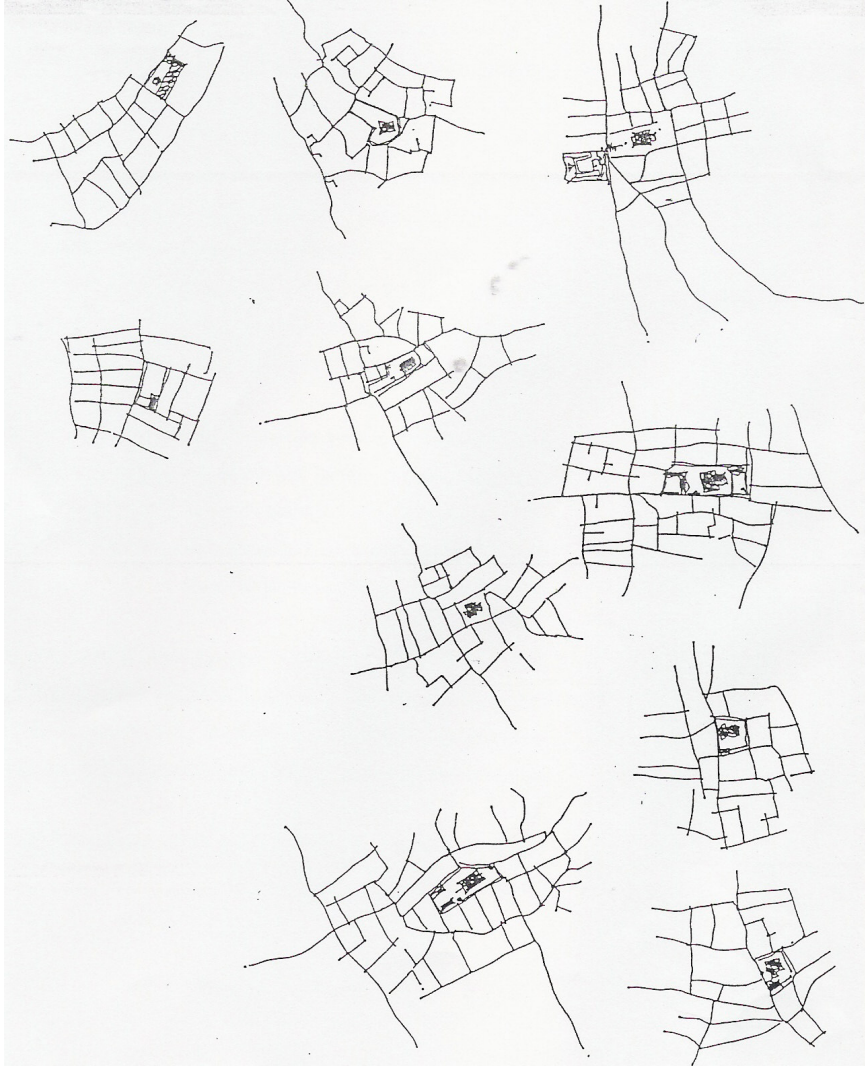
Kiliseler, özellikle Sefa Caddesinin doğusunda yer alarak bu bölgeyi işaret ederken, fabrika bacaları da Sefa caddesinin batısında ticaret ve sanayi kullanımının bir simgesi olarak yükselir.

Kent bütünü üzerindeki çeşitli ilişkilere bakıldığında; deniz bağlantısı olan dış bağlantı aynı zamanda ana ticaret aksı olarak gelişmiştir ve bu aks aynı zamanda bir vadi çizgisi üzerinde yer almaktadır. Kentin ana omurgası ile birleştiği nokta ise kentin merkezi durumundadır. Merkez etrafında idari, ticari ve dini bir odaklanma ve toplanma mevcuttur.

İkinci dış bağlantı; iç bölgelerle irtibatı sağlayan İzmir Yolunun üzerinden geçtiği Altınova Caddesidir. Kente bu aks üzerinden iç bağlantılar gerçekleşmektedir. Sefa Caddesi'ne paralel

olarak ikinci bir bağlantı aksıdır ve Dere Boyu Caddesi gibi bir iç - dış bağlantı aracıdır. Bu bağlamda bu yola bağlı gelişmeler, yapılaşmalar oluşmuştur. Yol üzerindeki bina cepheleri, yolun önemini vurgular bir form ve niteliktedir. Sonradan, yolun önemini vurgulayan iki kilise inşa edilmiştir.

Tepe Kilisesinden (ana nirengi)'den çıkan üç kolun birincisi bu İzmir yolu - Altınova Caddesi'ne ulaşır. İkinci kol merkeze bağlanır, ve bu bağlantı üzerinde üç kilise daha yer almaktadır. Üçüncü kol ise, kentin önemli simge ve noktalarından biri olan Akademi binası ile buluşmaktadır ve bu aks üzerinde yer alan, Akademiye bağlı kurulmuş bir kilise yer almaktadır.

Şekil 6.1 : Doku ve sokak örüntülerinin kilise odaklı gelişimleri (Kıyak, Aslı, 1997)

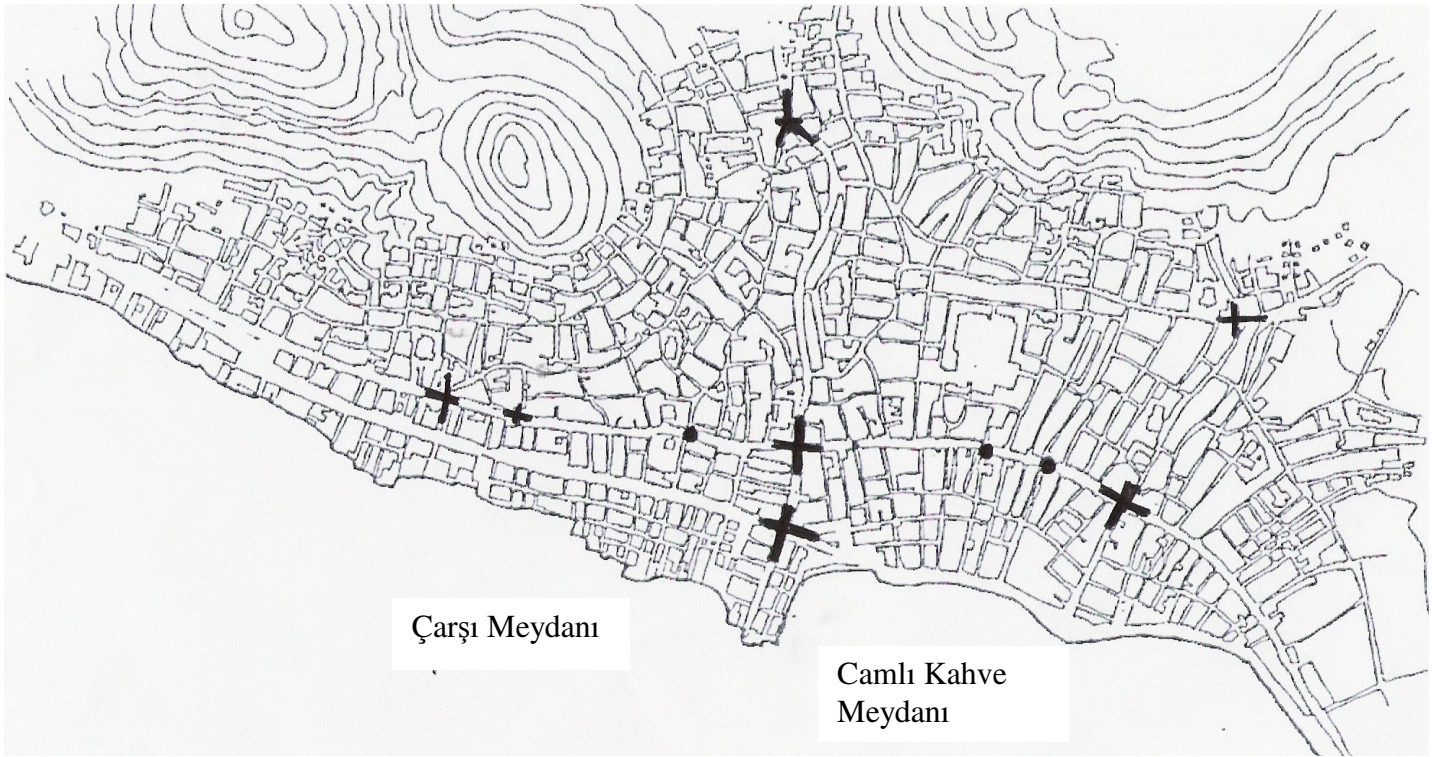
Akademi ve Papazın Çiftliği kentin tarihini yönlendiren önemli noktalardır ve kentin merkezinden uzakta, sınırlarına ve kıyıya yakın olarak ve içe dönük bir şekilde inşa edilmişlerdir.

Kentteki gizli etkilerine bağılı olarak da kent bütününde sınırlara ve dış bağlantılara yakın bir şekilde konumlanmaları gerçekleşmiştir.

Kentin kıyı sınırı içe dönük bir koy formundadır. Kentin denize doğru olan uzantısı ile de bu form güçlenmiştir.

Kent merkezi, çarşı, kilise ve kıyı-ticaret ilişkisi ise; dış bağlantının kurulduğu, bugünkü gümrük binasının olduğu nokta aynı zamanda önemli bir ticari aks konumundadır. Bu aksın içeriye olan bağlantısında, kentin omurgası ile kesiştiği nokta merkez olarak gelişmiştir. Burada yer alan dini yapıların çokluğu, idari yapılar ve çarşı üniteleri, ticari pasajlar ile bu merkez tanımlanmaktadır.

Vadi Sonu Meydanı

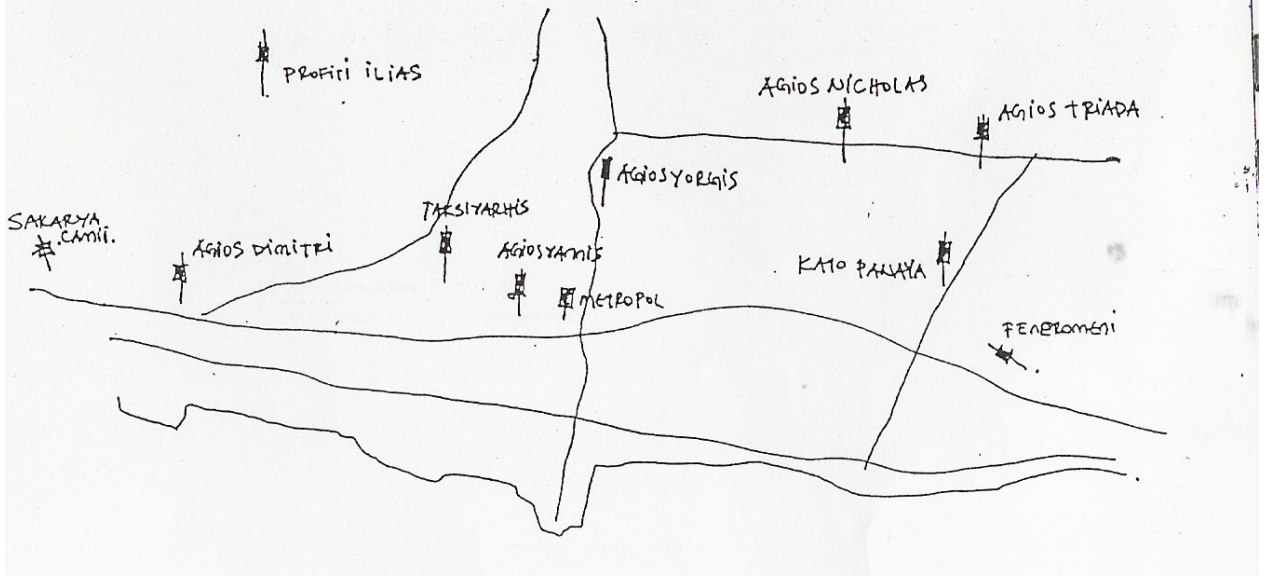

Şekil 6.2 : Ayvalık'taki meydanlar ve ikincil kesişim noktaları (Kıyak, Aslı, 1997)

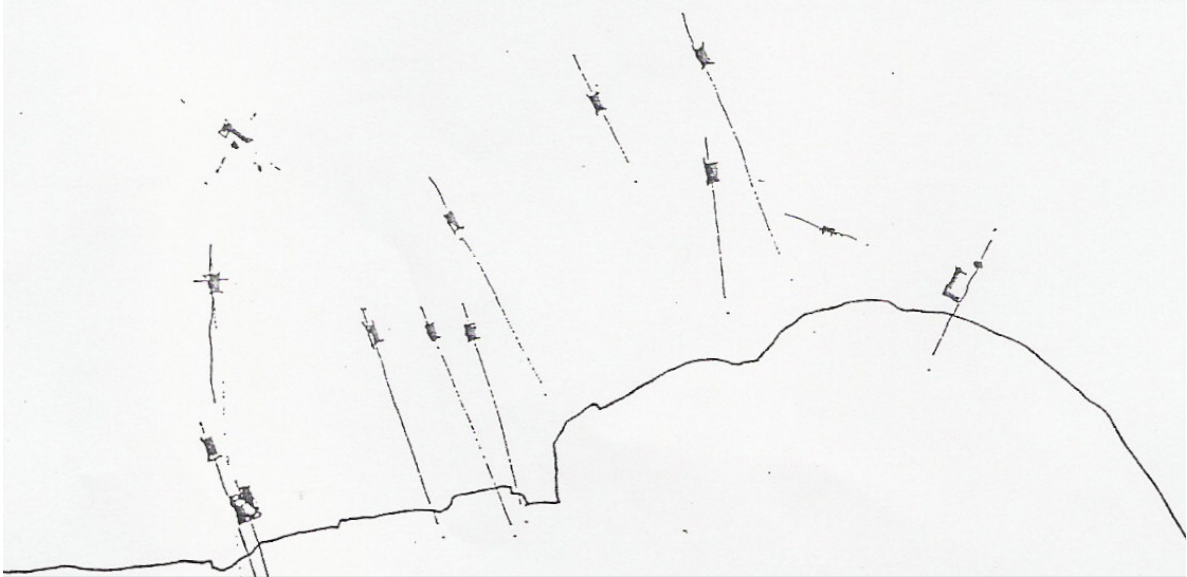
Meydanlar; + işareti ile, ikincil kesişim noktaları ise O İşareti ile gösterilmiştir.

Kentin en büyük boşluğu olan Pazar Meydanı ile çevre yol bağlantıları; pazar boşluğunun direk bir ana aksa bağlanmadığı ve ikincil yollarla bu bağlantısını gerçekleştirdiği görülmüştür. Meydan, bulunduğu bölgenin tam ortasında, ve ana akslardan da benzer mesafelerde içerde yer alır. Büyük bir boşluk olmasına rağmen, pazar kurulduğu zamanlarda ise dolu bir mekan durumundadır. Yine bu şekilde kentin önemli boşluklarından biri olan Cumhuriyet Meydanı'nın

çözümlemesi yapılmıştır. Cumhuriyet meydanı, üç tarafı sınırlı, bir tarafı kıyıya ve denize açılan bir mekan özelliği taşır. Günümüzde açılan sahil yolu ile bir trafik alteri üzerinde yer almaya başladığından daha çok taşıt kullanımına ait bir kavşak durumundadır. Böylece mekanın bütünlüğü bozulduğu düşünülmektedir. Bu toplanma noktası daha çok kıyıya ve kenarlara kayarak boşluğun ortası, yani meydanın merkezi ise trafiğe bırakılmıştır.

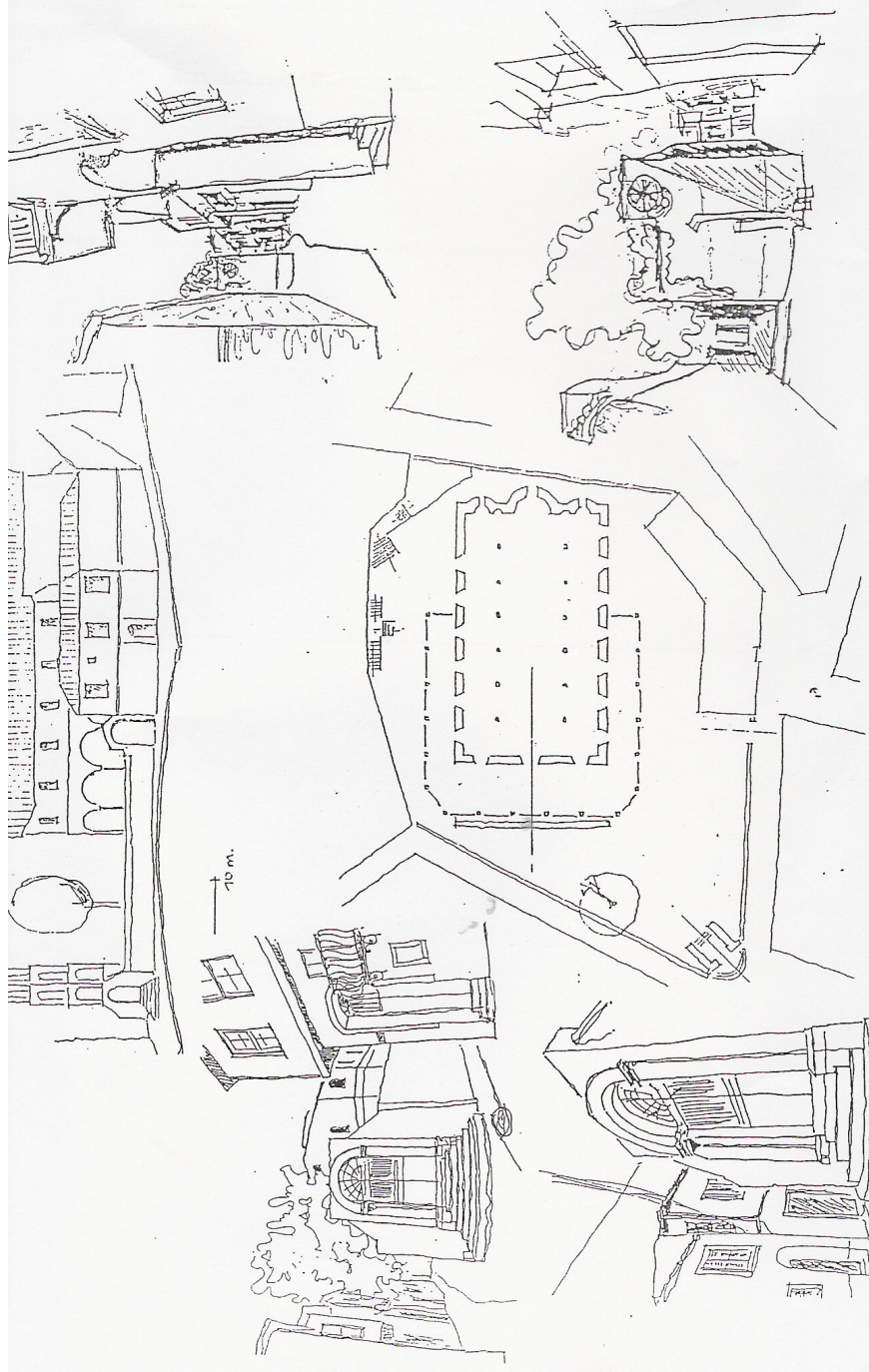
Şekil 6.3: Ayvalık'ta bulunan kiliselerin adları ve ana yollara bağlantı konumları (Aktepe, 1994)

Şekil 6.4 : Kilise – Kıyı İlişkisi (Kıyak, Aslı, 1997)

Taksiyarhis Kilisesi ve çevresi bir çalışma alanı olarak bakıldığında; kilise, duvarlarla çevrili bir boşluk içinde kütle olarak yer almakta ve noktasal yapısını vurgulamaktadır. Çevre doku içinde

de bu farkı ile hemen ortaya çıkmakta ve şekil - zemin ilişkisi içinde dominant bir figür haline gelmektedir. Kilise yapısı yapı adaları ve konutları ile ilişki içerisinde değildir, bu yapılardan avlu duvarları ile ayrılmaktadır. Bu duvarlar aynı zamanda kentsel mekan içerisindeki devamlılığı ve sokakların tanımlılığını sağlayan ve koruyan bir yüzey elemanı durumundadır.

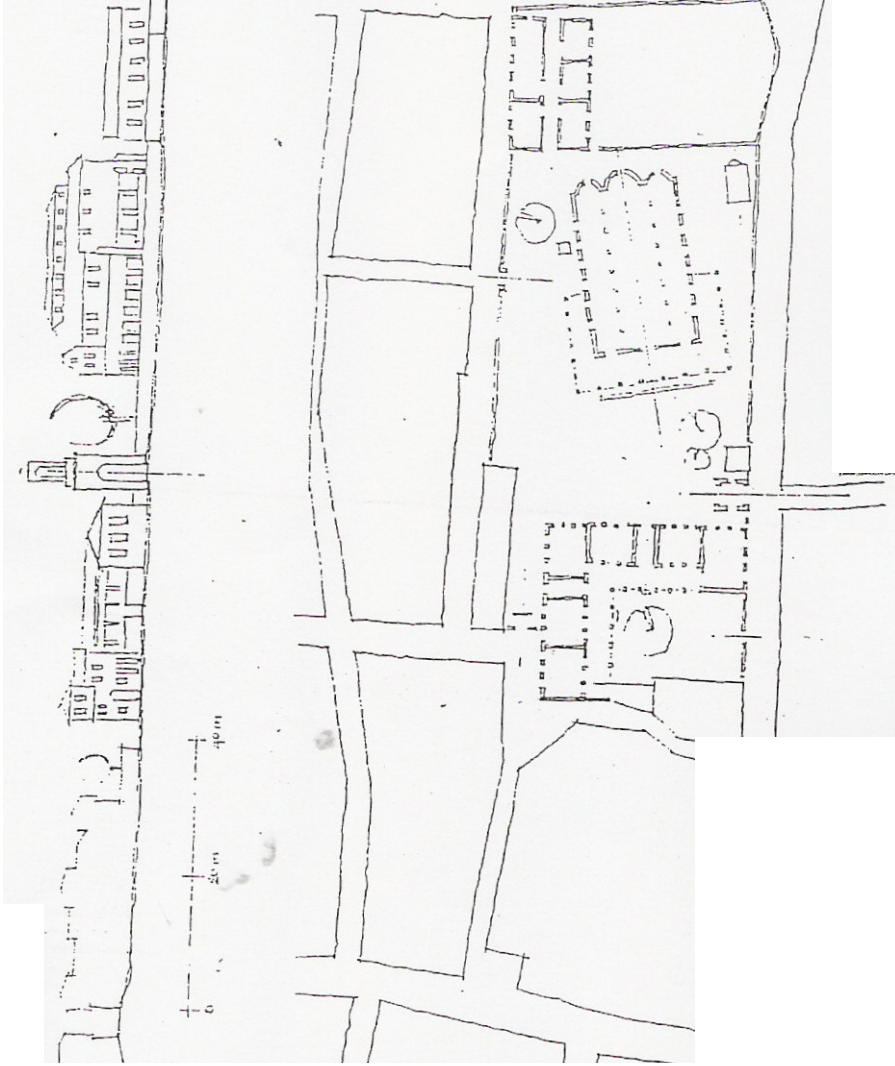

Şekil 6.5 : Taksiyarsis Kilisesi ve Yakın Çevresi (Kıyak, Aslı, 1997)

Kiliseye, bu avlu duvarlarından üç giriş yapılmaktadır. Ana giriş, konutların bulunduğu ufak bir meydancığa açılmaktadır. Bu meydancık, merkeze bağlanan bir aks üzerinde yer alır. Kilise

kendisini, anıtsallığını simgeleyen avlu kapısı ve bu kapıya çıkan basamaklarla bu meydana temsil eder. Önceleri, bugün yıkılmış bir çan kulesi ile giriş simgelenmekteydi. Diğer avlu kapısı, üst kottan sağlanmakta ve merdivenlerle avluya inilmektedir. Bu kapı, eğime paralel birinci ana aks üzerinde yer almaktadır. Bir diğer kapı ise bugün duvar ile örülmüştür ve Saatli Cami ile olan bağlantının bir ucunda yer alır.

Kato Panaya Kilisesi ve çevresinde ise; kilisenin bulunduğu yapı adası, konut adaları ve sokaklar ile çevrilidir. Yapı adası bir duvar ile çevrelenmiştir. İç avlu boşluğu ortasında noktasal bir kütle olarak yer alan kilise, böylece dokuda dominant bir figür olma özelliği taşır. Avludaki (yapılar bu duvara bağlı bir şekilde yer alırlar. Bunlardan okul binası kendi avlusuna sahiptir ve ana avluyla bağlantılı bir girişi vardır.

Sekil 6.6 : Kato Panaya Kilisesi ve Yakın Çevresi (Kıvık. Aslı. 1997)

Avlu / bahçe kapıları sokakların akslarında yer alır, bunlardan ana girişi oluşturur. Çan kuleli

kapı kıyıya dik ikinci ana aks üzerinde ve Camlı kahve meydan gerisinde yer alır. Yalnız günümüzde bu çan kulesi yıkıldığından kapının an giriş özelliği kaybolmuştur. Ve kiliseyi simgeleyen giriş olma özelliğini yitirmiştir.

Burada yer alan kentsel mekanların çeşitli dereceleri bulunmaktadır. Bu sırasıyla, kilisenin bulunduğu yapı adası ile diğer konut yapı adaları arasında alan sokaklar, kilise avlusu, kilisenin revaklı kısmı, okulun iç avlusu, kilise iç mekanı, okul ve evler olmak üzere çeşitli kademelerde yer alır.

Kentin diğer bir alanı, kentin omurgasını teşkil eden Sefa Caddesi'dir. Bu aks kente özgü karakteristiklerin içinde yer aldığı ilişkileri barındırdığından önemli bir inceleme alanı olmuştur. Sefa Caddesi yol boyunca değişik kullanımlarla farklılaşan bir karaktere sahiptir. Bu aksın Altınova yönündeki girişi, ana trafik alterlerine ve kentin yeni gelişim bölgesine açıldığından, daha çok imalathaneler, oto tamirciliği şeklinde gelişmiştir. Diğer girişi olan Çamlık yönündeki girişte ise bunun zıttı bir karakter göstererek, sayfıyeye geçiş anlamında bahçeli, müstakil evleri kapsamaktadır. Kentin merkezine yakın, çarşı ve alışveriş işlevi varken, genelde konut ve konut dükkan şeklinde bir kullanım gözlemlenmektedir.

Sefa Caddesi'ne açılan; yollar, ikincil akslar ya da birincil akslar bu cadde üzerinde belli karşılıklar bulur ve farklı biçim ve karakteristiklere sahiptir. Mesela, eğime paralel birinci aks ile kesiştiği noktada Akademi binasının girişi ile kilisenin girişleri yer almaktadır. Eğime paralel ikinci aks ile Sefa Caddesi'nin kesişiminde ise, bir açılma, genişleme ile sokağın darlığına zıt bir oluşum gözlemlenmektedir.

Sefa Caddesi aksı üzerinde çeşitli derecelerde odak noktaları yer alır, Bunlar arasında, çarşı meydanı, Camlı Kahve gibi birincil kesişim noktaları yer aldığı gibi ikincil odaklar da , vardır; bunlar çınar yanı bir kahve, bir köşe, bir oturma olabildiği gibi, konut önleri "oturma ve pencere çıkmaları oturma ile en küçük detaya varabilir.

6.2 Sosyo – Kültürel Etkileri

Kentsel turizmin etkilerinden biri de sosyal ve kültürel etkileridir. Yerel halkın örf, adet, yaşam; ahlak ve üretim biçimlerinde ortaya çıkan değişimlerdir. Günümüzde ziyaretçiler, ülkelerin doğal ve tarihi güzelliklerini görmenin yanısıra, gittikleri bölgelerdeki sosyo-kültürel yapıyı görmek, halkın arasında o ortamı yaşamak da istemektedirler.

Turizmdeki gelişme ile başka mesleki değişmeler söz konusu olabilmektedir. Diğer sektörlerden

turizme kayış olabilmektedir. (mesleklerin sektörel dağılımına etkisi, kadın işgücüne talebin artması, mevsimlik istihdamın artması gibi) Değer yargılarında hızlı bir değişim söz konusu olabilmektedir. Turistik mahallerin özelliklere göre, toplumsal ve kültürel etkileşim turistin kendisini de etkileyebilmektedir. (siyasal, toplumsal, dinsel, ahlaki değerlerin değişimi) Gelenek ve göreneklerde, günlük hayat üzerinde etkiler ortaya çıkabileceği düşünülmektedir. Günlük tüketim ,alışkanlıklarında gizli veya görünür bir değişim olmaktadır. (değişen giyim tarzı, damak tadı, v.s gibi kalite açısından niteliksel düzelmeler.)

Mevcuda yapılmak istenen müdahale; kente farklı bir bakış açısıyla bakmak ve tüm verileri yapıya taşıyıp, özgün bir mimari tasarım elde edinilmeye çalışılmaktadır.

Ayvalık Kenti'ndeki bütün sanayi tesisleri en önemli ürün olan zeytin ile ilişkilidir. Planlama süresinde sanayi sektörünün yerleşim alanı ile ilgili büyük bir gelişme beklenmemelidir.

Kentin ekonomisinde büyük etkisi olacak küçük sanayi sektörlerinde çok gelişme beklenmemelidir. Genellikle doyum noktasına ulaşmış olan ve genellikle mevsimlik olarak çalışan kasabadaki bu tür tesisler, çevredeki tarımsal ürün olan zeytin işletme kapasitesine sahiptirler. Sanat ve el sanatları sektörü gelişecektir. Çevredeki tarım araçlarının tamiri ve bakımı gelişeceği düşünülebilir.

Bazı durumlarda, turizm ülkenin kendi kültürüne olan ilgisini çekerek mimari eserlerin restorasyonu, binaların korunması, geleneksel canlandırılması, şeklinde kültürel bir uyanış da yaratabilmektedir. Turistik hareketler gezilen bölge veya ülkenin, oturanlarına oranla, başka turistlerle daha fazla karşılaşma ve tanışmaya olanak sağlamaktadır. Kısacası, kültürel ve toplumsal açıdan turist gönderen ülke için turistik hareket olduğu düşünülmektedir.

6.3 Ayvalık'taki Turizm Alternatifleri

Kentin bu anlamda sunduğu olanaklar çerçevesinde "turizm politika metni" ve "turizm eylem planı" oluşturulması gereklidir. Kentsel turizm gelişmesi, ekonomik politikalar, arazi kullanımı, ulaşım planlaması ve kentsel tasarım ile entegre edilmeli ve ilişkilendirilmelidir. Turizm planlamasını, kent planlamasından bağımsız olarak düşünmek mümkün değildir. Bu birliktelikte öncelikli amaç, kentsel yaşam kalitesinin artırılması ve çevre koşullarının iyileştirilmesi olmalıdır.

Turizm amaçlı dönüşüm projeleri, proje alanı sınırı içinde kalmamalı, yakın çevresi ve kent bütünü ile her türlü ilişkisi çözümlenmelidir. Kentsel turizmi kentin gelişiminde bir araç olarak

kullanmak için, turizmin rolü destekleyici ve tamamlayıcı olmalıdır. Kentte turizm gelişimini desteklemek yatırımların sadece turizm düşünülerek yapılması anlamına gelmemelidir. Bir yandan büyük ve pahalı projelere önem verilirken diğer yandan da mevcut turizm değerlerinin ve faaliyetlerinin nasıl destekleneceği düşünülmeli, kentteki özgün turizm kaynaklarının kullanımının nasıl maksimize edilebileceği ve ayrıcalıklı bir yer olduğu hissini nasıl vurgulanacağı düşünülmelidir.

Turizmde rekabetçi bir avantaj kazanmak ve bunu koruyabilmek için kentsel turizm sektörü, kent sakinleri ve ziyaretçiler açısından ne tür desteğe ihtiyaç duyduğunu belirlemelidir. Kentsel turizmde yerellik önemli bir kavram ve değer olarak ortaya çıkmaktadır.

Dönüşümde amaç, sadece bazı teşviklerle özel sektör yatırımlarını çekmek değil, yerel özelliklere vurgu yapan kalıcı yatırım yapılmasını sağlamak olmalıdır. Yeniden yapılanma süreci yerel özelliklerin değerini artırmalıdır.

Turizm altyapısının sürdürülebilirliği önemlidir. Bunun için turizm planlaması yapılırken, "kent merkezi yönetimi" ve "ziyaretçi yönetimi" gibi birimlerden faydalanılabilir.

Yerellik kavramı karar verme sürecinde halkın katılımını da gerekli kılmaktadır. Genelde kentsel yeniden üretim özelde kentsel turizm planlamasının karakteristik özelliği, çelişen çıkarları ve değer yargıları olan pek çok karar vericiyi içeren bir gelişme sürecini tasarlamaya çalışmasıdır. Dönüşüm sürecinde halkın yer alması ve yerel halkın çıkarlarının korunması gereklidir.

Kentsel turizm gelişim politikası, yerel yönetimlerin organizasyon kapasitesinin güçlenmesinin zorunlu kılmaktadır. Turizm politikalarının belirlenmesi ve geliştirilmesinde yerel yönetimler, turist büroları, tur operatörleri, turizm sektör temsilcileri, merkezi yönetim, profesyonel kuruluşlar gibi çok yönlü kurumlarla birlikte çalışmak zorunda kalmaktadır.

Ayvalık'ta turizmin ana sektör olmaması, Ayvalığı turistik kentlerden ayırır. Bu durumun devam etmesi halinde Ayvalık'ın yeterli bir turist kenti olması zor olacaktır. Kentsel alanlarda turizm fonksiyonu o yöreye özgü yapılanmayla içiçe sürdürebileceği halde, çözüm bekleyen sorunlar yönünden yöreye yeterince katkı vermemektedir. Özellikle tarihi anıtlar, kiliseler ya da dokusu bozulmamış sokaklar, folklorik el sanatlarının yaşatılmakta olduğu işlikler, halılar, kilimler, turizm olgusuyla birlikte kullanılabilirler takdirde çok yararlı bir içiçelik sunmaktadır. Turizmin günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası olduğu bazı durum ve yörelerde tarihi ve kültürel yapılarla, idari yapıların ikili kullanımına açılması; merkezi alanların istenmeyen fonksiyonlardan

arındırılacak turizm ağırlıklı kullanılması gerekmektedir.

Ayvalık Kentsel dokusunun kenti okumaya çalışma sırasında üzerinde durulan coğrafi konum, tarihi nitelikleri, doğal ve kültürel özellikleri incelenmiştir. Bunları daha da özele indirgeyerek kentin; sınırları dokusu, fonksiyonlar, yapı adaları, sokakları, kesişim noktaları, binaları, parselleri ve nirengileri irdelenmiştir. Bu başlıklardan edinilen bulgulara göre; kentin özgü bir karakter ve imaja sahip olduğunu düşünmek kaçınılmazdır. Bu karakterdeki bir kentten beklenecek turizm önerileri de kentin yine kendisine özgü bir nitelikte olmasını beklemek kaçınılmazdır. Diğer taraftan kentte günümüzde yaşanan turizm olgularına bakıldığında ise; kente gelen turist portföyünü kentin sahip olduğu bu verilerin sağladığı ancak, yapılan turizm binalarının bunu yansıtmadığı düşünülmektedir.

Kentin silüetini belirleyen yapı adası tipleri; mevcut turizm yapılarında kullanılmadığı endişesini akla getirmektedir. Oysa ki; kentin iç bölgelerindeki parçalı yapı adaları içerisinde bulunan adaya bunları kapsayacak bir turizm tasarımının kente katılması düşünülmektedir. Böylelikle topoğrafya ve doğa koşullarının beklenen koşulları sağlandığı herhangi bir turizm yapısından soyutlanarak; Ayvalık kentinin kendisine özgü bir turizm yapısı kazandıracaktır.

Kentin bacaları olarak yükselen, kente adeta imzasını atmış olan zeytinyağı fabrikaları ve bu yönde olan endüstrileşme sadece bir fotoğraf olarak hafızalarda kalmaktadır. Kentte oldukça yaygın olan zeytinyağı fabrikaları ile; yeni bir turizm alanı olan “Gurme Turizmi” üzerine çalışmakta mümkün görülmektedir. Kentteki zeytin işleyişi ile turizm yapısının birleştirilmesi, bu kültürün yapının fonksiyonunu belirlemesine odak olacaktır. Örneğin Fransa’da oldukça etkili olan “şarap turizmi” gibi etkili olacağına inanılmaktadır.

Gurme turizminin başlamasıyla zeytin üretimi ve konaklama çakışmaları bulunana turistik mekanlar oluşturulabilecektir.

6.4 MEKANSAL VE MİMARİ ÖNERİLER

Ülkemizde son dönemlerde koruma, yaşatma bilincinin geliştiği geleneksel konutların koruma süreci içinde birtakım çalışmaların yapılması zorunlu hale gelmiştir. Yeni tasarlanacak turizm yapılarının daha rasyonel ve çevreye, çevrenin yaşam biçimine uygun olabilmesi için geçmişin deneyimlerini çözümlenmek; çağdaşın geçmişle diyalog içerisinde olmak derken; geçmişi kopya etmek düşünülmemelidir.

Doğal ve tarihi değerleriyle kentsel sit olan Ayvalık etnik gruplaşma, örf ve adet yapılarındaki

mimari bütünlük ve renk armonisi sokak dokusu ile korunması gereken başlıca yerleşmelerden biridir. Eski yapı düzenini büyük ölçüde koruyan Ayvalık ilçesinin daha uzun süre kullanılacak sağlamlığa sahip olan mimari unsurlarıyla korunması gerekli niteliği bulunması, yapıların iç kısımlarının, günümüz sosyal yaşantısına göre onarılıp yapılmaları halinde turizm açısından yeni bir boyut kazandırılacaktır.

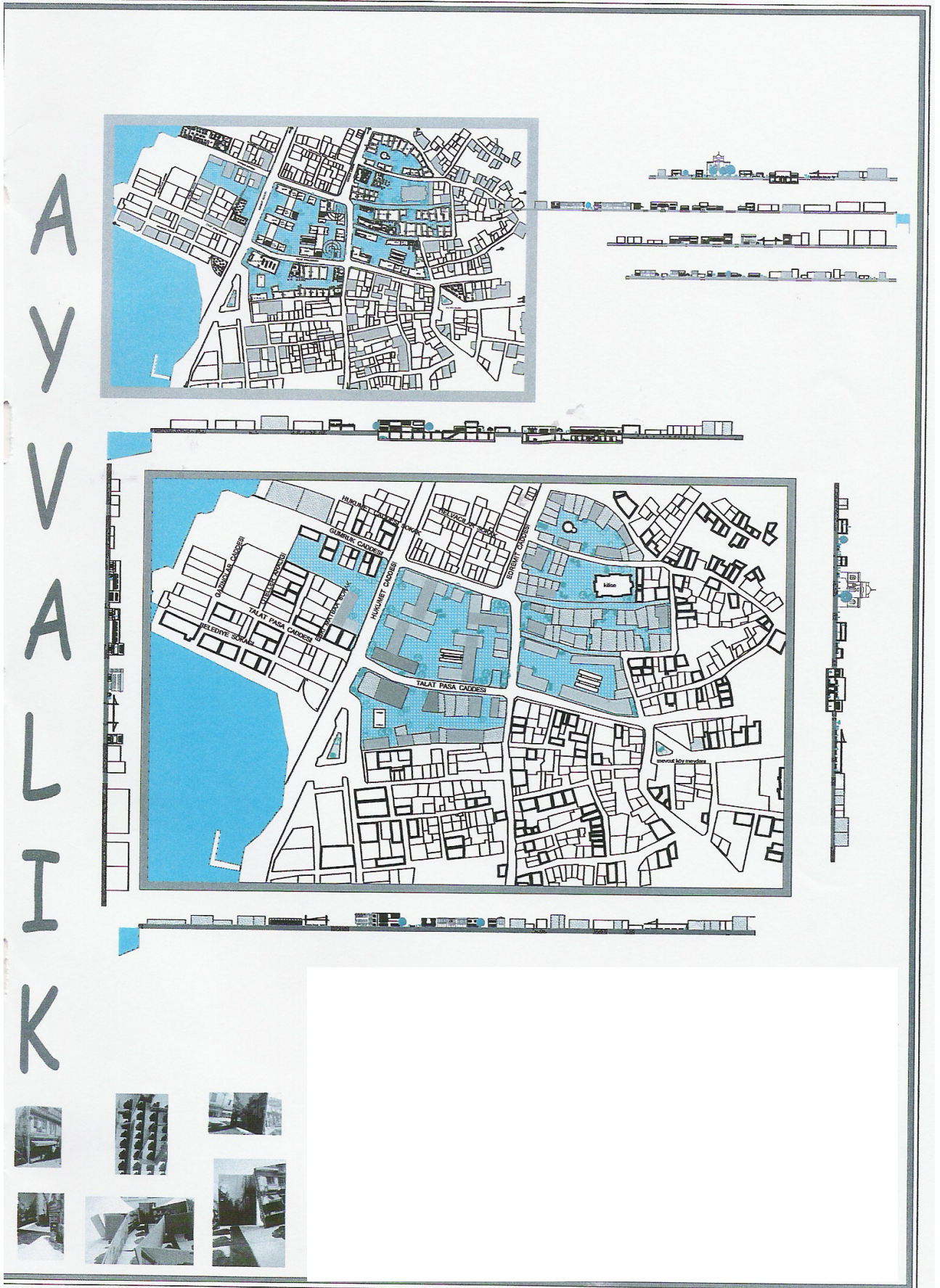
Ayvalık ilçesinin daha uzun süre kullanılacak sağlamlığa sahip olan., mimari unsurlarıyla korunması gerekli niteliği bulması, yapıların iç kısımlarının, günümüz sosyal yaşantısına göre onarılıp yapılmaları halinde turizm açısından yeni bir boyut kazandırılacaktır.

Pek çok yerli ve yabancı turistin ilgisini çeken Ayvalık'ta turizm sezonu içinde konaklama sorunları ortaya çıkmaktadır. Bu durumda ilçe merkezinde turizme kazandırılacak alanlar belirlenmiştir.

Ayvalık Bölgesi sahip olduğu tarihi ve kültürel değerleriyle Türk turizmi içinde önemli bir yere sahiptir. Gerek koruma imar planlarıyla gerekse belediyenin koruma ve tasarım projeleriyle bu bölgenin korunması ve yenilenmesi gündeme gelmektedir.

Bölgeye sahip olduğu tarihi ve kültürel değerleriyle bir çekicilik kazandırılmaya çalışılmaktadır. Ayvalık'ı koruma planında da bölgenin kültür ve turizm işlevi dikkate alınarak bu tür kullanımlar öngörülmüştür. Kısaca özetleyecek olursak;

- Bölgede bulunan önemli tarihi kültür varlıklarının kiliseler ve fabrikaların yer aldığı alanların yeniden kültürel ve turistik bir ilgi merkezi haline getirilmesi.
- Alanın geleneksel dokusu ile uyumlu işlevlerin getirilmesi ve bu işlevlerin gurme turizmine hizmet edebilecek nitelikleri bünyelerinde bulundurması.
- Bölgede yer alan dizi halindeki tarihi yapıların turistik konaklama tesisleri olarak yeniden organize edilmeleri.
- Müze gibi kullanımlara da olanak sağlanarak alanın çekiciliğinin artırılması hedeflenmiştir.

Sekil 6.7 : Avvalık'ta kentsel tasarım önerisi proiesi (Doğan. Alev. 2004)

Bölgenin kentsel turizm açısından sahip olduğu potansiyellere baktığımızda;

- Ayvalık'ta yer alan tarihi kilise ve fabrikalar; tarihi yapılar özellikle Rumlardan kalma özgün eserlerdir. Bu anıtsal eserler, öneminin yeterince anlaşılamadığı düşünülmektedir.
- Geleneksel sivil mimarlık yapıları: Ayvalık'ta bulunan yapıların çoğu bitişik nizam evlerdir. Bu evlerin günümüze kadar gelmesi bölgenin en önemli özelliğini oluşturmaktadır.
- Organik sokak dokusu: Bölgeye özgün karakterini veren yol strüktürünün oluşumunda topografik özelliklerin ve eğimin belirleyici etkileri olmuştur. Eğime ve topoğrafyaya bağlı olarak, yollar eğim çizgilerine paralel olarak veya setler arası bağlantıyı kuran yokuşlar biçiminde oluşmuştur. Bölgede yer alan yokuşlu, merdivenli, dar ve çıkmaz sokak dokusu bölgenin özgünlüğünü oluşturmaktadır.
- Bölgenin sahip olduğu tarım arazilerinde zeytinin çoğunlukla gözlemlenmesi ve bölgedeki zeytin endüstrisinin yoğunluğu; bir turizm girdisi olarak zeytinin kabul edilebileceğini düşündürmektedir.

Ayvalık'ta birincil turizm elemanları olarak tarihi kiliseler, camiler, geleneksel evler, geleneksel sokak dokusu ve bölgede yer alan anıtsal kalıntılar önem taşımaktadır. Birincil turizm elemanlarının uygun işlevler verilerek koruma-kullanma dengesinin iyi kurulması gerekmektedir. Özellikle tarihi yapıların aslına uygun restore edilmeleri ve doğru kullanımları ile bunlar turizm elemanları olarak değerlendirilebilir hale gelebilir.

Bölgenin kentsel turizm açısından önerilen turizm endüstrisi politikaları;

- Tasarlanması düşünülen turizm yapılarında kültür ve konaklama fonksiyonları düşünülerek, koruma kullanma dengesini sağlamak düşünülebilir.
- Ayvalık'ta yer alan meydanların ve sahil boyundaki kafelerin ve toplanma mekanları olarak değerlendirilmesi
- Turistler için geleneksel el sanatları ve ticari aktivitelerin canlandırılması ve bölge sakinlerinin bu süreçte yer almasını sağlamak
- Ayvalık'ın çevre düzeninin geliştirilerek, yeşil alan ve yaya mekanlarının düzenlenmesi
- Yerel halkın turizmle olumlu bir ilişki kurmasının sağlanması.

- Kültürel aktivitelerin etkinlik kazanması
- Yerel halkın turizmden yararlanmasının sağlanması.
- Yerel halkın bu süreçte yer almasını sağlamak için halkın turizm konusunda eğitimlerinin yapılması ve koruma konusunda bilinçlendirilmesi.
- Bölgede yaşayan ev sahiplerine restorasyon, bakım ve onarım işlerinde destek ve yardımcı olunması.
- Bölgede yaşayan ev hanımlarının el sanatları ve yemekleriyle sergi ve kermesler düzenlemesine destek olunması
- Bölgenin eksik sosyal donatılarının giderilmesi gerekir.

Örnek bölge olarak Ayvalık'ın ele alınma nedeni, 1980'lerde tarihi kentlerin önem kazanması ile kentin tarihi kesimlerinin restorasyonu ve yeniden kazanılması, kentin kimikleştirilmesi ya da kimlik yapısının öne çıkartılması sürecine Ayvalık'ın da ihtiyaç duymasıdır.

Ayrıca bölgenin kimlik yapısının öne çıkarılması ve yerel özelliklerinin vurgulanması gerekmektedir. Bölgenin kültür ve turizm açısından dikkate alınarak sahip olduğu potansiyeller kentsel turizm sistemi açısından bu çalışmada altında kalmaması için çeşitli önlemler alınarak kentsel turizmin dengeli yürütülmesi sağlanabilir

6.5 SAHİL KESİMİNE ÖNERİ

Merkezde; Hükümet Caddesi ile -Sahil arasında kalan yapılar konum, sağlamlık ve oda sayısı açısından pansiyon olarak işlev kazandırılabilir nitelikte oldukları gözlemlenmektedir..

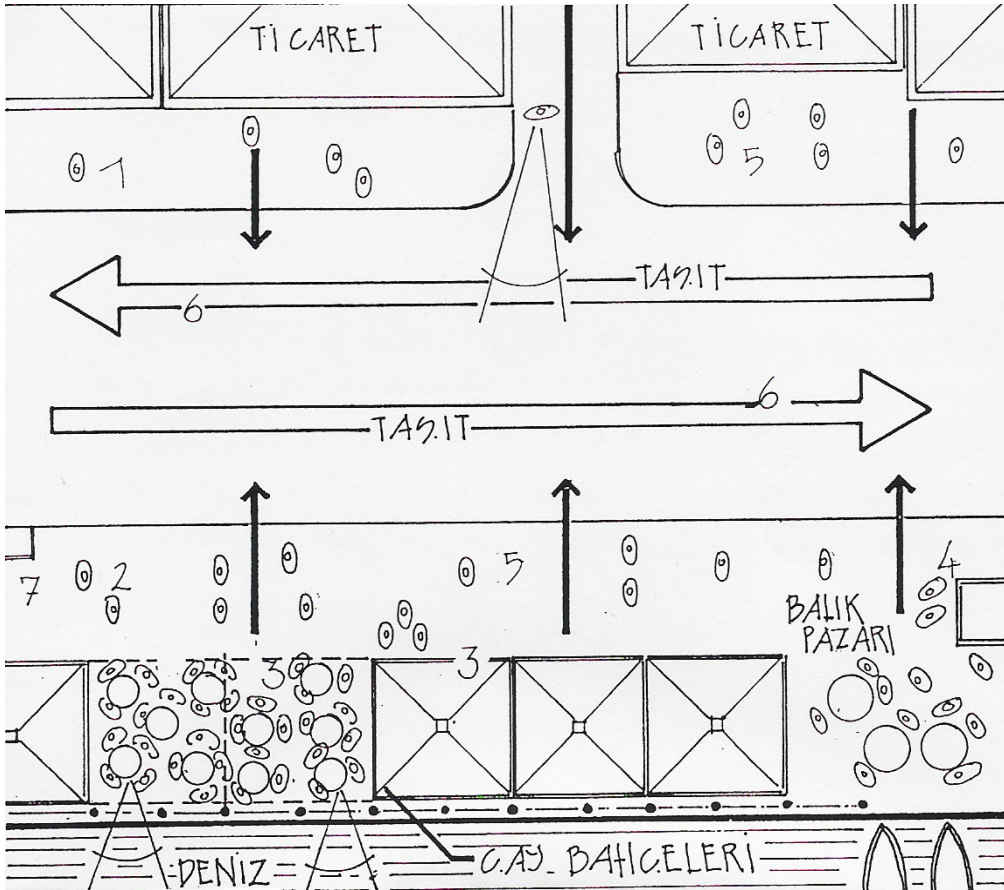
Yine bu kesimde kalan kız Meslek Lisesi (Mülkiyet, Milli Eğitim Bakanlığı), Jandarma Hizmet binası ve İnönü Caddesi üzerinde yer alan Vergi Dairesi'nin konaklama üniteleri olarak hizmete açılması uygun düşünülebilir.

Hükümet Caddesi ile deniz arasında bulunan ve arka bahçeleri restoran vb. eklentilerle değerlendirilebilecek nitelikte görülen yapıların değerlendirilmesinin yapılabileceği düşünülmektedir.

Ayvalık'taki sahil mekanında, yaya aktivitesinin en yoğun olduğu nokta çay bahçelerinin, kahvehanelerin, lokantaların yoğunlaştığı noktadır. Bundan bireylerin bulunduğu mekanın sınırlarının tam çizilmemiş olmasını istemelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Sahil

mekanına yapılması düşünülen turizm önerisinde; bir çiçeklik veya bir tentenin sınırları belirleyebileceği düşünülmektedir. Önemli olan bireyin bulunduğu mekanda o kapalılık hissini, mekana sahip olma hissini yaşayabilmesidir. Önlerinde çok geniş büyük denize bakarken, arkalarının bir şekilde sınırlı olmasını istemektedirler.

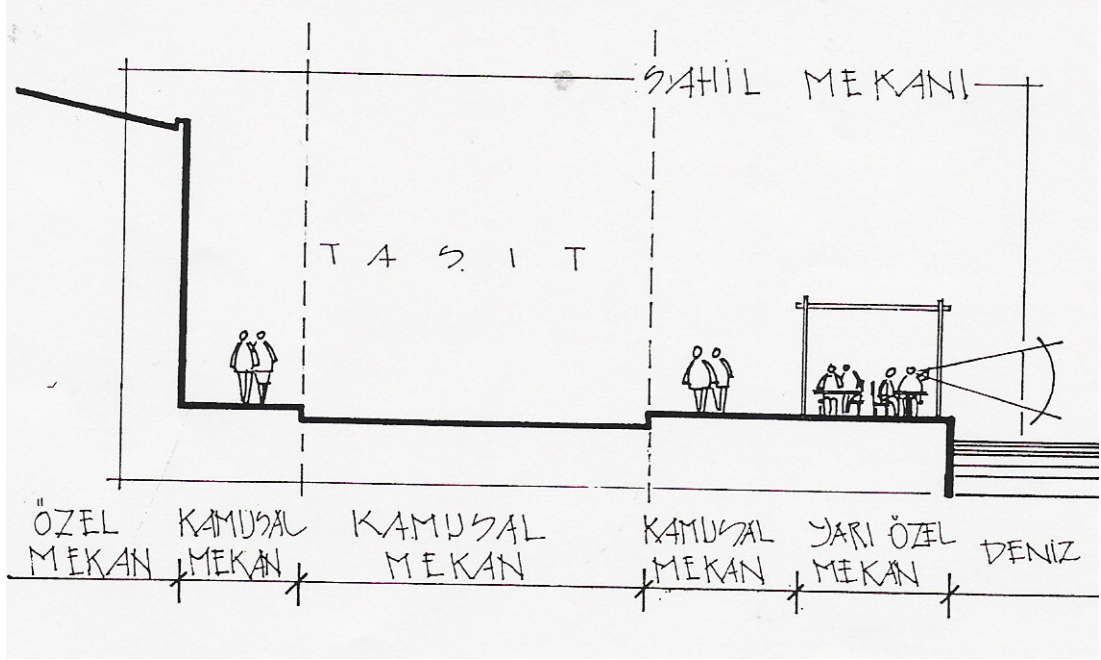
Tente ve tenteyi tutan direkler mekanı sınırlamakta, kamusal mekandan yarı özele dönüşmekte, insanlar burada birbirini görmekte, konuşmakta, hal hatır sormakta, sohbet etmekte, dinlenmekte, gelip geçeni gözlemekte, tekneleri beklemekte yani bir çok sosyal aktivitelerini burada gerçekleştirmektedir.

Şekil 6.8 : Ayvalık sahil mekanına plan önerisi (Balkan, Ayşegül, 1997)

1. Yürüme
2. Gezinti
3. Oturma
4. Manzara İzleme

5. Sokak İşlevi
6. Taşıt Aktivitesi
7. Bekleme (Durakta)

Şekil 6.9 : Ayvalık sahil mekanına kesit önerisi (Balkan, Ayşegül, 1997)

Bu büyük sahil mekanı içinde, daha küçük ölçekli mekanların sınırlarının, tente, baba, zincir, çiçeklik gibi elemanlarla tanımlı olması, yoğun insan trafiğine sebep olurken, mekanda bireylerin sosyalleşme, tanışma, bütünleşme gibi gereksinmelerini de sağlamaktadır. Bir ölçüde bu küçük ölçekli yan özel mekanların, yoğun taşıt trafiğinden korunacağı düşünülmektedir.

Şekil 6.10 : Ayvalık kentine kesit önerisi (Doğan, Alev, 2004)

6.6 TURİZM ALTERNATİFLERİNİN KENTE GETİRİLERİ

Kentsel turizmin korumaya olan etkileri olumlu etkiler ve olumsuz etkiler olmak üzere iki ana başlık altında incelenebilmektedir. Büyüyen bir turizm ile tarihsel mekanların korunması arasındaki dengeyi oluşturmak için bu etkilerin niteliği önem kazandığı düşünülmektedir.

Kentsel Turizmin Korumaya Olumlu Etkileri:

1. Turizm, yapılan yatırımların çok kısa sürede geri döndüğü ve yüksek oranda gelir getiren bir endüstri olması nedeniyle, çok acil müdahaleler gerektiren tarihi çevre ve tarihi yapılar için, finans kaynağı olabilecek bir sektördür.
2. Tarihsel kent merkezi pek çok sebeple terk edilmiş veya alt gelir grubuna mensup kişilerce kullanılmaktadır. Bu durumda köhneleşen ve yıpranan tarihi çevre, turizm faaliyetinin bu alanlara girmesi ile temiz, bakımlı ve kaliteli hale getirilebilir. Temiz ve bakımlı çevre turizm için önemli bir unsur olarak kabul edilebilir.
3. Turistler, merak, öğrenme, yerel hayatı ve uğraşları tanıma gibi, bazı temel dürtülerle hareket etmektedirler. Bu açıdan turistlerin bu ilgisi, yöre halkının kendi kültürünü tanıma, sevmeye, yaygınlaştırmaya çalışma gibi davranışlara iter. Böylece yerel kültür ve yerel uğraşlar tekrar canlanıp sürdürülebilir. Bu da yerel halkın kendi kültürünün değerini anlamasına ve korunmasına olumlu katkı sağlayabilir.

Kentsel Turizmin Korumaya Olumsuz Etkileri:

1. Plansız gelişen turizm, varlık sebebi olan tarihsel kaynaklara zarar verebilmektedir. Turizm ve koruma dengesi iyi kurulmadığı takdirde, doğal ve tarihi çevre, turizm nedeni ile tahrip olabilir.
2. Turizmin oluşturabileceği yoğun baskı, yapılaşma talepleri, son derece dinamik büyüyen ve gelişen turizm faaliyeti içinde, bu baskıların zararlı ve önlenemez boyutlara ulaşması sonucu, tarihi mekanların korunması zorlaşabilmektedir.
3. Turizm çoğunlukla yeni yapılaşmayı öngörmektedir. Yeni yapılaşmada, altyapı problemleri, ikinci konut artışı, doğal ve kültürel kaynakların tahribi, hızlı sosyal yapı değişiklikleri, rant artışı, eski doku ile uyumsuz mimari yapılaşma olduğu takdirde turistik tarihi bölgeler çekiciliğini kaybetmektedirler.
4. Turizmin getirdiği yoğun kullanımlar, hem mevcut geleneksel çevre ve onun değerlerinin fiziksel bozulmasına ve yok olmasına, hem de bu değerlerin algılanamaması, yeterince izlenememesi ve "merak+bilgilenme" isteklerinin tatmin olamamasına neden olmaktadır.
5. Geleneksel yapıların uygun olmayan işlevlerle donatılması, bu değerlerin yitirilmesine sebep olabilmektedir.
6. Turizm yapılaşmasının plansız ve yoğun gelişmesi, turizm kaynaklarının tahribine sebep

olabilir.

8. Yabancı turistlere yönelik hizmetler, yerli turist ve yöre halkında zaman zaman tepki yaratabilmektedir.

Turizmin olumlu pek çok etkisi olduğu gibi, düzensiz ve kontrolsüz geliştiği takdirde olumsuz etkilerinin de olabileceği bilinmektedir. Bu nedenle korumaya hizmet edebilecek ve planlı bir turizm modelinin, tarihi kentlerde daha olumlu sonuçlar vereceği düşünülmektedir.

7. Sonuç ve değerlendirme

Kentsel turizm, kentlerin mekansal farklılıkları ve kendilerine özgü karakterlerini ön plana çıkaran ve 1980'lerden sonra önem kazanan bir olgudur. Bu süreçte kentlerin dünya turizm pazarından pay alabilmeleri, turizmi, yerel özellikleri ile bütünleştirmesine bağlı olmaktadır. Özellikle tarihi kentlerde, değişik mimarileri olan sokaklar, meydanlar, yeşil alanlar, tarihsel ve kültürel varlıklar kente çeşitlilik kazandıran ve kente özgü değerler olarak ön plana çıkmaktadırlar. Bunun yanında kentin kendisine özgü toplumsal-kültürel ortamı ve canlılığı da son derece önemli bir çekicilik unsuru olmaktadır. Bu bağlamda kent merkezlerinin düzenlenmesi, kentin tarihi kesimlerinin restorasyonu ve yeniden kazanılması, turistik ürün olarak kentin kimlik yapısının öne çıkartılması süreci tüm dünya kentlerinde yaşanan süreç olmaktadır. Burada en önemli konu; kentlerde turizm için iyileştirmelerin yapılması ve tarihi kültür mirasına verilen yeni kullanımlar (konut, işyeri, turizm, kültüre merkezleri, eğitim birimleri, ticari kompleksler, otel grupları, kongre ve sergi salonları) ile bölgenin yeniden uyarlanması olmaktadır.

Kentin imajını düzeltmek, terk edilen "sit"leri yeniden inşa ederek ve eski binaları kullanılabilir hale getirerek kentin fiziksel çevresini düzeltmek için programlar ve projeler oluşturulmaktadır. Bu projelerin ve programın başarıya ulaşma yollarından biri olarak da turizm görülmektedir. Özellikle tarihi kentlerin turizme açılması, birçok etkiyi de beraberinde getirmektedir. Ekonomik, sosyal ve fiziksel açıdan olumlu ve olumsuz etkileri olan kentsel turizmin planlı bir şekilde gelişimi bu etkileri kontrol altına almak ve zararları en aza indirebilmek açısından önem kazanmaktadır. Bu süreçte yer alan tüm aktörlerin katılımı ile oluşturulan bir platform turizm endüstrisi politikalarının oluşturulmasında ve gerçekleştirilmesinde gerekli olmaktadır.

Turizmin bir dönüşüm stratejisi olarak kullanılması sonucunda meydana gelen sorunları çözümlenmek amacıyla ile "kentsel turizm planlaması" yapılması zorunlu olmaktadır. Turistik ürünün kendi kendine gelişiminin önlenmesi ve dünyada pek çok kentte denendiği gibi kentin turizm planlamasının yapılması gereklidir. Bu planlama süreci, mekansal tasarım ile sınırlı kalmayan, esas olarak turizmin getireceği ekonomik ve sosyal etkileşimlerin tasarlanmasına dönük bir yaklaşımla üretilmek gerekliliğini doğurmaktadır.

Örnek bölge olarak Ayvalık'ın ele alınma nedeni, 1980'lerde tarihi kentlerin önem kazanması ile kentin tarihi kesimlerinin yeniden kazanılması, kentin kimlikleştirilmesi ya da kimlik yapısının öne çıkartılması sürecine Ayvalık'ın da ihtiyaç duymasıdır.

Ayvalık Sit Bölgesi, turizm sektörünün gelişim gösterebileceği bir bölgedir. Doğal ve kültürel arz kaynakları açısından zengindir. Turizm faaliyetleri, çok yönlü ekonomik ve sosyal etkileri ile bölge ve ülke kalkınma çabalarında daha etkin olarak değerlendirilebilecek, ciddi ve kapsamlı projeleri gündeme getirebilir. Dünya turizm talebinde son yıllarda meydana gelen değişim ve farklılaşma istekleri, Türkiye'de, çeşitli bölgelerdeki özgün turistik potansiyellerin değerlendirilebilme fırsatlarını ortaya çıkarmıştır. Klasik turizm hareketleri, dünya ve ülke turizm hareketlerinde, hakim özelliğini sürdürmekte, ancak, "her yıl artan bir ölçüde, kültür turizmi, gurme turizmi, doğaya yönelik turizm, özgün kültür ve diğer turistik aktivitelerle zenginleştirilmiş turistik ürünlere talep arttığı gözlemlenmektedir. Gurme turizmi, doğayla içiçe, koruma ve kullanma dengesi içinde, tabii ve kültürel çevrenin en iyi biçimde değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Ayvalık, tarih boyunca konut, fabrika ve dini yapı, yerleşimi alanı ağırlıklı bir bölge olmuştur. Türk - Rum kültürünün yoğunlaştığı bir kent olarak günümüze kadar gelmektedir. Bölge özelliğini, geleneksel mimari karakterini bugüne kadar korumuş olmasından almaktadır. Konut mimarisi örneklerinin yanında Ayvalık'ta tarihi anıt niteliği taşıyan yapılarda bulunmaktadır. Bu yapılar arasında, özellikle kilise, fabrika, akademi gibi yapıların bulunmasıdır. Ayrıca bölgede çok yoğun olan zeytin ve ürünleri üretiminin kent imajının belirlenmesinde çok önemli rol oynadığı düşünülmektedir.

Kentin imajını düzeltmesi, terk edilen "sit"leri yeniden inşa ederek ve eski binaları kullanılabilir hale getirerek kentin fiziksel çevresini düzeltmesi için programlar ve projeler oluşturulması gerekmektedir. Bu projelerin ve programın başarıya ulaşma yollarından biri olarak da turizm görülebilir. Bu yüzden kenti korurken, ayrıca Ayvalık Kenti'ne gurme turizmi önerisi getirilmektedir.

Ayrıca bölgenin kimlik yapısının öne çıkarılması ve yerel özelliklerinin vurgulanması gerekmektedir. Bölgenin kültür ve turizm açısından dikkate alınıp sahip olduğu potansiyeller kentsel turizm sistemi açısından bu çalışmada değerlendirilmiştir. Bölgede kentsel turizmin gelişimi ile ortaya çıkabilecek olumlu ve olumsuz etkiler de düşünülerek, kentsel turizmin planlı bir şekilde gelişimi gerekmektedir.

Kentler ülkelerin toplumsal yaşayışlarını ortaya koyan öğelerdir. Bu çalışma, geleneksel kentlere farklı bir bakış açısı getirme çabasıdır. Kente bir yapı olarak yaklaşmak çalışmanın ana fikrini oluşturmaktadır. Kente farklı bir yönünden yaklaşım sunup, kendisine özgün bir turizm

tasarımına gidilmesi hedef olarak belirlenmiştir. Ana fikir olan kentin yapı olması kabulünün beklenenler;

- Geleneksel kentlere farklı bir bakışı getiren yaklaşımla, kentsel koruma dışında bütünsel bir koruma anlayışı vurgulanmaya çalışılmıştır.
- Geleneksel kentin verileri kullanılarak yeni uygulamaların niteliğinin belirlenmesine, kendisine özgün yapı olması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Çalışmanın yürüyebilmesi için; kentin irdelenmesi için gerekli olan verilerin neler olduğu araştırılmıştır. Kent analizi ile ilgili olarak farklı yaklaşımlar göz önünde bulundurularak, kent;

- Konumu
- Coğrafi Yapısı
- Tarihsel Gelişim Süreci
- Bölgeleri
- Kentsel Dokusu

açısından incelenmiştir.

Bu başlıklar yardımıyla incelenen Ayvalık Kent Dokusu'nda; kentin kimliği tarih içerisindeki gelişimin kente nasıl yansıdığı ortaya çıkarılarak bunun kentin bileşenlerini nasıl etkilediği ortaya konulmuştur. Pek çok açıdan incelenen kentin yeni bir eleman eklenmesine olanak sağlamaktadır.

Bu sonuçtan hareketle her yörenin bu şekilde analizi yapılarak; kendisine özgü karakterini ortaya çıkarılacağı düşünülmektedir. Bu bakış açısıyla kentleri çözümlenmek mümkündür. Dolayısıyla yoksullaşmış sosyal dokunun ve mekansal planlama esasları kavranarak; yok olmadan daha konforlu bir hale getirilerek, kente kazandırılabilceği düşünülmektedir. Korunması gerekliliği düşünülen dokuyu belirleyip, ona eksikliği hissedilen işlevi vermek, çağdaş bir çevre kavramının parçasını oluşturmaktadır.

Sonuç olarak; Ayvalık'ta kentsel turizmin planlı bir şekilde gerçekleşmesi için birtakım öneriler geliştirilerek, bölgeye tarihi ve kültürel bir imaj kazandırmak ve eski kimliğini bir ölçüde yaşatan bir bölge olarak varlığını sürdürmesi amaçlanmaktadır. Bunun için tarihi ve kültürel değerleri ve kendine özgü mekansal farklılıklarını öne çıkaran bir kentsel turizm yaklaşımı benimsenmesi

gereklidir.

Ayvalık'a özgü olarak genel ölçekte kent ve turizm çerçevesinde yapılan bir takım çalışmalar sonucunda, birtakım karakteristik noktalar ön plana çıkmıştır. Bunlar;

- Taksiyarsis Kilisesi ve çevresi
- Kato Panaya Kilisesi ve çevresi
- Sefa Caddesi boyunca yerleşimler olarak ayrılmıştır.

Ayvalık geneline bakıldığında, kilise ve ana akslar kentin birincil nitelikteki yapı kurucu elemanları olarak kent bütünü içerisinde yer almaktadır. Kentin odak noktalarını oluşturan kiliseler, birbirlerine ana yollarla bağlanmaktadır. Kilise çevrelerinde ise diğer kent birimleri ve ikincil nitelikte olan elemanlarla birleşmekte ve ilişkilenebilmektedir. Dolayısıyla, Ayvalık Kentine yapılması düşünülen turizm tasarımının bu akslarla ilişkilendirilmesi düşünülmektedir.

Doğal güzellikler, tüm insanları kendine çekmekte, doğa ile içiçe yaşama arzusu dinlenme turizmi ve sportif turizmde iyice ön plana çıkmaktadır.

Ayvalık Yerleşimi jeomorfolojik özellikleri, kıyı ve manzara olanakları, yerel kaynakları, bitki örtüsü, mesire yerleri ve doğal güzellikleri, avcılık ve rekreasyon olanaklarıyla turistlerin ilgisini çekecek özelliklere sahiptir.

Rekreasyonel seyahatin yapılacağı yerin seçiminde iklimin tercih faktörü olması durumunda, Ayvalık Kent Dokusu için iki farklı seçenek söz konusu olabilmektedir:

- Kıyılarda genellikle yazlık dinlenmeye dönük turizm faaliyetlerinin yer almasına imkan veren kent dokusu,
- İç kısımlarda, genellikle diğer mevsimlerde yapılabilecek dinlenmelere dönük turizm faaliyetlerinin yer almasına imkan veren kent dokusu ve zeytin arazileri,

Akdeniz iklim özellikleri gösteren, Ayvalık'ın kıyıları potansiyel gösteren doğal kumsal ve plajlarla doludur. Kıyılar, denizden yararlanmaya imkan veren 3,5-4 aylık turizm sezonunda, dinlenme turizmi içinde yer alan kıyı turizmine dönük eğlenme, dinlenme, spor yapma amacıyla yapılan rekreasyon faaliyetlerine olanak vermektedir. Su, başlıbaşına bir rekreasyonel bir çekiciliktir.

Kıyı olanakları yönünden büyük bir potansiyele sahip olan Ayvalık'ta su faaliyetleri

yapılmasında akıntı ve rüzgardan yararlanılabilmektedir. Ayrıca Ayvalık kıyılarında iklim ve deniz kürleri ile doğanın zeytin gibi verimli özelliklerinden yararlanmak isteyenler göz önünde bulundurularak gurme turizminin geliştirilebileceği düşünülmektedir.

Manzara güzelliği de birinci derecede önemli rekreasyon ve turizm kaynağıdır. Ayvalık, doğal kumsal ve plajları yanında rölyef-su özelliklerinin birleşiminden oluşan manzara çekicilikleri ile dikkat çekmektedir. Kıyıda biraz iç kesimde konumlanan kiliseler ve kilise odaklı yapı adalarının oluşmasının da iç kısımlarda da çekicilik yarattığı düşünülmektedir. Dolayısıyla tasarlanması düşünülen turizm binalarının hem kıyı şeridi hem de kentin birincil odak noktası olan kiliseler ve onları birbirlerine bağlayan ana akslarla eklemlendirilmesi düşünülmektedir. Böylelikle kıyı kullanımını çekiciliğinin iç kısımlara da taşınması sağlanabilir.

Ayvalık kıyıları; doğal değerler yönünden zengin, potansiyel gösteren ve uygun turizm tiplerinin geliştirilmesine olanak sağlayabilecek niteliktedirler. Doğal bitki örtüsünün zenginleştirdiği çevre güzellikleri iç kısımlarda Tepe Bölgesi'nde zeytin ağaçlarının bulunduğu zengin bahçeler olarak kendisini göstermektedir. Bu değer ve çekicilikler doğrultusunda turistlerin ilgisini çeken bu yörede, kıyı turizmi, kültür turizm, gurme turizminin geliştirilebileceği düşünülmektedir. Zeytinciliğin son derece gelişmiş olduğu Ayvalık'ta, zeytin ve ürünlerinin kür amacıyla turistlere sunulmasına yönelik olarak bir planlamaya gidilebilir.

Ayvalık'ın doğal değerlerinin incelenmesi sırasında ortaya konan doğal sit alanları ve tarihsel değerler, önemli insan yapısı çekiciliklerdendir.

Ayvalık, çok eski çağlardan beri uygarlık merkezlerinin mekanı olmuştur. Kentlerin su kenarında kurulma isteğinden dolayı tarihin ilk devrelerinden başlayarak sürekli iskan edilen Ayvalık kıyıları, kilise odaklı yerleşme merkezleri, akademi binası, zeytinyağı fabrikası gibi birçok tasarıma girdi olabilecek birçok nirengi noktasıyla örüntülüdür.

Kültürel turizmin geliştirilmesinde, turistlere tarihi kentleri görme imkanlarının tanınması çok önemlidir. Tarihi kentlerde çeşitli aktiviteler oluşturulabileceği düşünülmektedir. Tarihi yerleşimin tasarım girdileri, organik sokak oluşumları gözönünde bulundurularak kültürel turizmin geliştirilmesine önem verilmelidir.

Ayvalık'ın doğal, kültürel ve tarihi değerleri incelendiğinde, çekicilik ve potansiyel gösteren bu değerlerin çok çeşitli turizm tiplerinin geliştirilmesine imkan verdiği görülmektedir.

Ayvalık'ta yapılması düşünülen turizm planlanmasından beklenenler şöyle sıralanabilir;

- Turistik çekicilikleriyle belirlenen nirengi noktaları ve organik sokak dokusunun turizm yapısının tasarımında veri olarak kullanılması,
- Turistik çekicilikleri azaltabilecek faktörlere karşı ve kaynaklardan insanların uzun süre içinde en iyi şekilde yararlanmalarını sağlamak amacıyla doğal, kültürel ve tarihi çevrenin korunması,
- Turizmin iç ve dış turizme, farklı gelir ve yaş gruplarına göre, lüks ve geleneksel turizme, kitle turizmi ve sosyal turizme yönelik olarak geliştirilmesi,
- Rekreasyon, ticaret, kültür ve hizmet odakları oluşturulması. Ticaret, kültür, hizmet odaklarının; kiliseleri de birbirine bağlayan ana akslar üzerinde yer alması sağlanarak mevcut meydan oluşumlarının ilgi çekici hale getirilmesi
- Turizm faaliyetlerini entegre eden yollar üzerinde tur güzergahlarının oluşturulabilmesi düşünülebilir.
- Konaklama tesislerinin kapasitesi ve niteliklerinin zeytin ürünleri üretiminin de bünyesinde bulundurabilecek şekilde tasarlanması düşünülmelidir.

Ayvalık'ta turizm gelişme bölgelerinde turizmin gelişmesinde kullanılacak araçlar şöyle sıralanabilir:

- Doğal, kültürel ve tarihi değerler,
- Fiziksel planlama,
- Yasal araçlar,
- Yönetimsel araçlar,
- Kurumsal araçlar,
- Örgütsel araçlar,
- Maddi araçlar,

Ayvalık'taki turist profiline ek olarak gurme turizmi yapılmasının amacına dönük olarak, kentin tanıtımında simgesel özelliklerinin kullanılmasının, öncelikle geliştirilmesi gereken turizm tiplerinin belirlenme ve geliştirilmesinin, davet strüktürü yaratılması amacıyla odak ve tur güzergahları oluşturulmasının önemle üzerinde durulması gerekmektedir.

Ayvalık'ta potansiyel gösteren doğal, kültürel ve tarihi değerleri birçok turizm tipinin geliştirilmesine imkan vermekte, belirlenen uygun turizm tiplerinin öncelikle geliştirilmesi gerekmektedir. Ayvalık'ta oluşturulacak turizm yollarıyla, birbirleriyle ilişkilendirilmesi ve erişilebilirlikleri sağlanması gereken, öncelikle geliştirilmeye uygun turizm tipleri şunlardır:

1. Dinleme Turizmi

- Kıyı Turizmi

2. Kültürel Turizm

- Tarihi dokunun içerisinde yer alan zeytinyağı fabrikalarının, kiliselerin ve meydanların odaklanması,

Ayvalık ilinin çok köklü ve Zengin olan tarihsel geçmişini yansıtan kültürel ve tarihi çekiciliklerin değerlendirilmesi için "Kültürel Turizmin" geliştirilmesi hedeflenmektedir. Kentleşme projesinde kültürel kimliğin korunup geliştirilmesine özen gösterilmelidir.

Kültürel ve tarihsel kalıntıların, o bölgeye ait kültürün, doğal örtünün; yalnız ilgili olduğu ulusun değil tüm dünyanın ve tüm insanlığın ortak serveti olduğu ve gelecek kuşaklara aktarılması gerektiği ve bu değerlerden vazgeçilemeyeceği gerçeğini ortaya koymaktadır. Bugünkü toplumsal yapının biçimlendirdiği tarihi alanlar giderek işlev dışı kaldığından bu kent parçaları çöküntü alanları haline gelmektedir. Korunacak bu alanlarda pasif koruma yerine ekonomik işlerlik kazandırmak, toplumu ve işlevleri de dikkate alarak koruma anlayışı, bu alanlara uygun bir işlev bulmayı gerektirmektedir.

Birçok ülke tarihi çevrelerinin çekiciliği ile bu potansiyeli değerlendirmiş ve milli gelirlerini arttırmışlardır. Tarihi değerlerini koruyan kentler büyük bir kültürel turizm odağı olmaktadır. Seçilen Ayvalık Bölgesi'nde tarihi dokusunun yanında önerilmesi düşünülen gurme turizmine de bir alt yapı olması ek bir avantaj sağlamaktadır. Örneğin Avusturya'da Salzburg, İtalya'da Floransa ve Venedik turizmle ekonomik yaşamın canlı tutan desteği sağlamaktadır. İtalya ve Fransa'da çok gelişmiş olan agriturizm (gurme turizmi) örnekleri de son derece verimlidir. Zeytinyağı üretiminin ilk yapıldığı yer olan manastırların, artık birer çiftlik evi haline dönüştürülüp, gurme turizmine hizmet etmesi turizmi canlı tutmaktadır.

Sağlıklaştırılan çevrelerde yer alan eski yapılar ilginç yaşam mekanları sunabilmektedirler. Tarihi çevrenin çağdaş, ekonomik ve sosyal yaşamla bütünleşebilmesi için böyle bir çözüm yoluna gidilmesi çıkış noktalarından birisidir. Ancak turizmin korumayla karşıtlaşan olumsuz

etkilerine karşı da dikkatli olmak gerekmektedir.

Ülkemizin turizm kaynaklarından olan tarihi dokunun korunması, yaşatılması ve bu doku içindeki eski yapıların turizme kazandırılarak konaklama tesisi olarak kullanılması yaygındır. Ancak tarihi kaynakların turizm amaçlı kullanılması, farklı alternatifleri getirmektedir. Bu alternatiflerden biri de "ev pansiyonculuğu"olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat bu çalışmada yapılması hedeflenen şehrin bacaları olarak kabul edilebilecek olan halihazırda kullanılmayan fabrikaların işlev değişikliğine gidilerek bir zeytin üretim çiftliğinin konaklama birimi olarak kullanılabilceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z., (1999), Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, Yapı Endüstri Merkezi Yayını, İstanbul
- Ağaoğlu, M., (2002), Turizm Yapıları Mimari Tasarım Sorunları, Turizm, Yöre, Mimar Üçlemesi ve Örnek Açılımları, MSÜ, İstanbul
- Altınoluk, Ü., (1998), Binaların Yeniden Kullanımı, Yapı Endüstri Merkezi Yayını, İstanbul
- Arredemento Mimarlık (2004), Turizm – Sobek ve Balmond – Konak (Sayı : 2004/07-08), Boyut Yayın Grubu, İstanbul
- Arredemento Mimarlık (2006), Şarap Mimarlığı (Sayı : 2006/01), Boyut Yayın Grubu, İstanbul
- Balkan, Ayşegül, (1997) Ege Kıyı Yerleşmelerinde Kentsel Mekanların Analizi, Ayvalık ve Cunda Adası Örneği, MSU, İstanbul
- Bender, C., (1999), Turizmin Kıyı Yerleşmelerine Etkisi, Planlama ve Uygulama Sorunları Üzerine Bir İnceleme, MSÜ, İstanbul
- Bilanço '98 (1998), 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul
- Bozdoğan, M. (1998) Geleneksel Türk Yerleşmelerinin Günümüz Kentlerinde Sürdürülebilir Özelliklerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, MSÜ, İstanbul
- Cantacuzino, S., ((1985), Architecture in Continuity Building in The Islamic World, Islamic Publicatios, New York
- Çakırcı, N., (1995), Ayvalık'ın Ülke Turizmi İçindeki Yeri, Konaklama Tesisleri, YTÜ, İstanbul
- Çevik, Deniz, (2001), Balıkesir Kıyı Kesiminde Gelişen Turizmin Kentsel Gelişime Etkisi, MSÜ, İstanbul
- Doğru, B., (2002) İstanbul Kent Çeperinde Saçaklanma ve Sürdürülebilirlik, Eyüp Kent Çeperi Örneği, MSÜ, İstanbul
- Dündar, M., (2001), Yerel – Geleneksel Değerlerin Yorumlanması ve Turizm Mimarisi, YTÜ, İstanbul
- Ellin, N., (1990), Postmodern Urbanism, Princeton Architectural Press, New York
- Ertürk, Yeşim, H., (1990), Balıkesir İli Ayvalık İlçesinde Bir Grup Yapı İçin Restorasyon Tasarımı, MSÜ, İstanbul
- Gürsel, Y., (1992), Mimarlık ve Çevre, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul
- Hasol, D., (1975), Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, İstanbul
- İskender, Özge, (1992), Çanakkale İlinin Doğal, Kültürel ve Tarihi Değerleri Doğrultusunda Uygun Turizm Tiplerinin Belirlenip Davet Strüktürü Yaratılarak Geliştirilmesi, MSÜ, İstanbul
- İstanbul Ticaret Odası, (1997), Karadeniz Bölgesinde Yayla Turizminin Geliştirilmesi, Bölgesel Gelişme ve Çevreye Uyumlu Yapılaşma
- İstanbul Ticaret Odası, (2001), Anadolu'da Yeni Turizm Olanakları ve Bölgesel Kalkınmadaki Yeri
- Livtopuz, N., (1998) Eski Kent Dokularında Yenileme ve Koruma, YTÜ, İstanbul

Kazancıoğlu, Nuray, (2004), Kentsel Turizmin Tarihi Konut Alanlarına Etkileri ve Zeyrek Bölgesi'nin Kentsel Turizm Açısından Değerlendirilmesi, MSÜ, İstanbul

Kıyak, A., (1997), Kent Biçimsel ve Mekansal Kurgusunun Çözümlemesine Dair Bir Yöntem Öneri ve Ayvalık Örneği, İTÜ, İstanbul

Koçyiğit, G., (2002) Mimari Tasarımda Süreklilik Kavramı ve Galata Örneği, MSÜ, İstanbul

Mimarlık, (2001) Mimarlar Odası Yayınları, İstanbul

Kuban, D., (1990), Mimarlık Kavramları, Yapı Endüstri Merkezi Yayını, İstanbul

Kuban, D., (2000), Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu, Yapı Endüstri Merkezi Yayını, İstanbul

Okyay, İ., (2001), Fransa'da Kentsel Sit Alanlarının Korunması – Malraux Yasası - Yapı Endüstri Merkezi Yayını, İstanbul

T+, (2001), Oteller Tatil Köyleri, Tasarım Yayın Grubu, İstanbul

Tasarım, (1993), Capitol (Sayı : 40) Tasarım Yayıncılık, İstanbul

Taşdemir, A., (2004), İstanbul'da Kent Oteline Dönüştürülmüş Tarihi Yapıların, Örnekler Üzerinden Uygunluklarının İrdelenmesi

Tataroğlu, C., (1990), Turistik Tesislerde Mobil Sistemler, MSÜ, İstanbul

Vardar, Mehmet, (1989) Turizm Planlaması ve Turizm Planlamasında Kentsel Tasarımın Gerekliliği ve Büyükada Doğal Sit Bölgesinde Turizm Amaçlı Bir Tasarım Rehberi Denemesi

Yorulmaz, A., (2000), Ayvalık'ı Gezerken, Geylan Kitapevi, Ayvalık

Yücel, S., (2001), Turizm Endüstrisi Direniyor, Tursab Dergisi, Tursab Yayını (Sayı : 213 :27), İstanbul

www.die.gov.tr

www.iooc.com

www.neextraoleas.com

www.sadecezeytin.com

www.turizmbakanligi.com

www.turizmdebusabah.com

www.turizm gazetesi.com

www.tursab.org.tr

2005 – 2006 Hasat Kutlaması Konferansı, 20 Aralık 2005, Hilton Oteli, İstanbul

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Tarihi	22.10.1979	
Doğum yeri	Antalya	
Lise	1990 – 1997	Antalya Anadolu Lisesi
Lisans	1997 – 2002	Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü
Çalıştığı kurumlar		
	2002 – 2004	YTÜ Asistan Öğrenci
	2001 -	Aral Mimarlık Ltd. Aş. (Doç.Dr. Nejat ARAL)